

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

TÜRKİYE'NİN AFRİKA KITASINDA YUMUŞAK GÜÇ OLMA POTANSİYELİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Hüseyin Bahacan SABUNCU

Tez Danışmanı
Yrd.Doç.Dr.Özlen KÜNÇEK ÇELEBİ

Ankara, 2013

KABUL VE ONAY

Hüseyin Bahacan SABUNCU tarafından hazırlanan "Türkiye'nin Afrika Kıtası'nda Yumuşak Güç Olma Potansiyeli" başlıklı bu çalışma, 24 Haziran 2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr.Mehmet Seyfettin EROL

Üye : Yrd.Doç.Dr.Özlen KÜNÇEK ÇELEBİ

Üye : Yrd.Doç.Dr.Elif GÖZDAŞOĞLU KÜÇÜKALIOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Mehmet TOMANBAY
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

16.06.2013

Hüseyin Bahacan SABUNCU

ÖZET

Bu çalışmada, özellikle soğuk savaş sonrası, önemli bir konu olarak karşımıza çıkan yumuşak güç kavramının, Mustafa Kemal Atatürk'ün kurmuş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasının temelini oluşturan "Yurtta Barış Dünyada Barış" doktriniyle aynı amaca hizmet ettiği savunulmuştur. Bunun dışında Türk dış politikasındaki yumuşak gücün kullanım alanları ve Türkiye'nin günümüzde yükselen değer olan Afrika kıtasındaki Yumuşak Güç olma potansiyeli incelenmektedir. Buna bağlı olarak evrensel değerleri ve politikası sayesinde cazibesinin bulunduğu dikkati çekilmiş, bu cazibe sayesinde model ülke olarak takip edilebileceği vurgulanmıştır. 1990 lı yıllardan sonra tüm dünyada olduğu gibi Türk dış politikasında da değişimle beraber Afrika Kıtası'na açılım ve bu açılımın etkileri değerlendirilmiştir.

Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinden, düzen-kurucu rol, komşularla sıfır sorun politikası, kültürel etkileşim faaliyetleri ve ekonomik-insani yardımlarla dış politikaya ağırlık verilmesi Türkiye'nin yumuşak gücünü olumlu yönde etkilemiştir.

Aynı zamanda çalışmada, Türkiye'nin Afrika Kıtası ülkeleri üzerindeki yumuşak gücünün şu ana kadar ki durumu incelenmiş ve bundan sonra geliştirmeye yönelik neler yapılması gerektiğine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, Afrika, Osmanlı, Soğuk Savaş, cazibe

ABSTRACT

This study argues that the concept of soft power encountered as an important subject after the Cold War and “Peace at home, peace in the world” doctrine, the basis for foreign policy of the Turkish Republic which was founded by Mustafa Kemal Atatürk serves the same purpose. Also, the use of soft power tools in Turkish foreign policy and its potential as becoming a Soft Power in Africa, considered as a rising value nowadays are researched. Consequently, Turkey’s charm is pointed by means of universal values and policies and it is emphasized that Turkey can be followed as a model state. After 1990’s with the change in the foreign policy of Turkey – like the changes all over the world- the expansion of Africa and the effects of that expansion are then reviewed.

Focusing on the foreign policy with soft power strategies such as the role of being a promoter, zero problems with neighbours, acculturation, economic and humanitarian aids has affected Turkey’s soft power positively.

In the study, the case of Turkey’s soft power in Africa so far is examined and what should be done to develop this power is as well expressed.

Keywords: Soft Power, Africa, Ottoman, Cold War, charm

TEŐEKKÜR

Çalışmam sırasında bana kıymetli vaktini ayırıp rehber olduğu için tez danışmanım Saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Özlen KÜNÇEK ÇELEBİ'ye sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Bu yoğun çalışma sırasında bana her türlü desteği sağlayan ve bir an olsun yanımdan ayrılmayan sevgili eőim Őerife SABUNCU ve dünyalar güzeli kızım Ece'ye de teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKPM	: Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi
BİE	: Bölgesel İmar Ekibi
BLACKSEAFOR	: Donanma İş Birliği Görev Grubu (Black Sea Naval Co-operation Task Group)
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CTF 151	: Birleşik Görev Kuvveti 151(Combined Task Forces)
DP	: Demokrat Parti
EUFOR	: Avrupa Birliği Gücü(Euporean Union Forces)
EUPOL KINSHASA	: Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde AB Polis Misyonu(European Union Police Mission in Kinshasa)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
IFOR	: NATO Uygulama Kuvveti(NATO Implementation Force)
ISAF	: Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (International Security Assistance Force)
İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KFOR	: NATO Kosova Gücü (Kosova Force)
KTTGK	: Türk Tabur Görev Kuvvet Komutanlığı (Kosova Türk Tabur Görev Kuvveti)
KTTHB	: Kosova Türk Temsil Heyet Başkanlığı
MONUC	: BM Kongo Demokratik Cumhuriyeti Misyonu (UN Mission in the Democratic Republic of Congo)
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (North Atlantic Treaty Organization)
NBA	: Amerikan Basketbol Ligi (National Basketball Association)
NTM-I	: NATO'nun Irak'a Eğitim Desteği (NATO Training Mission Iraq)
OSCE	: AGİT (Organization for Security and Co-operation in Europe)
OSCE BMO	: AGİT Gürcistan Sınır Gözlem Misyonu (Border Monitoring Operation)
OSCE KVM	: AGİT Kosova Denetim Misyonu (Kosova Verification Mission)
OUP	: NATO Birleşik Koruyucu Harekâtı (Operation Unified Protector)

PV	: Potansiyel Veriler
SAGA	: Sahra'nın Güneyindeki Afrika
SAT	: Su Altı Taarruz Timi
SFOR	: NATO İstikrar Kuvveti (NATO Stabilization Force)
SNMG 2	: NATO Daimi Deniz Görev Grubu (Standing NATO Maritime Group 2)
STANAVFORMED	: Akdeniz Daimi Deniz Gücü (Standing Naval Force Mediterranean)
STÖ	: Sivil Toplum Örgütleri
SV	: Sabit Veriler
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TIPH	: El Halil'deki Uluslararası Geçici Mevcudiyet (Temporary International Presence in Hebron)
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UGYK	: Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti
UN	: Birleşmiş Milletler (United Nations)
UNAMID	: BM-Afrika Birliği Darfur Misyonu (UN-African Union Mission in Darfur)
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu (United Nations High Commissioner for Refugees)
UNIFIL	: BM Lübnan Geçici Kuvveti (UN Interim Force in Lebanon)
UNIIMOG	: BM İran-İrak Askerî Gözlemci Grubu (UN Iran - Iraq Military Observer Group)
UNIKOM	: BM Irak-Kuveyt Askerî Gözlem Misyonu (UN Iraq - Kuwait Observation Mission)
UNITAF	: Birleşik Görev Kuvveti (Unifed Task Force)
UNMIBH	: BM Bosna-Hersek Misyonu (UN Mission in Bosnia-Herzegovina)
UNMIK	: BM Kosova Misyonu (United Nation Interim Administration Mission in Kosovo)
UNMIS	: BM Sudan Misyonu (UN Mission in Sudan)
UNMISSET	: BM Doğu Timor Destek Misyonu (UN-Mission of Support in East Timor)
UNOMIG	: BM Gürcistan Gözlem Misyonu (UN Observer Mission in Georgia)
UNOSOM	: BM Somali Harekâtı (UN Operation in Somalia)
UNPD	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Procurement Division)
UNPROFOR	: BM Bosna-Hersek Koruma Gücü (UN Protection Force)

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	3
ÖZET	4
ABSTRACT	5
KISALTMALAR DİZİNİ	7
İÇİNDEKİLER	9
GİRİŞ	10
1 .BÖLÜM	12
1.1 Yumuşak Güç	12
1.1.1 Kavramın Ortaya Çıkışı	12
1.1.2 Kavramın Tanımlanması	13
1.1.3 Yumuşak Gücün Oluşumu	14
1.1.4 Yumuşak Güç Kaynakları	15
1.2 Yumuşak Güç Kullanımı	16
1.2.1 Yumuşak Güç İhtiyacı	17
1.2.2 Yumuşak Güç Hedefleri	19
1.2.3 Yumuşak Güç Kullanımındaki Zorluklar	22
2 .BÖLÜM	24
2.1 Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç	24
2.1.1 Yumuşak Güç İhtiyacı	26
2.1.2 Yumuşak Gücün Öğeleri	29
2.1.3 Türkiye'nin Artan Yumuşak Gücü	31
2.2 Yumuşak Güç Uygulamaları	32
2.2.1 Yumuşak Güç Askeri Uygulamaları	34
2.2.2 Yumuşak Güç Siyasi Uygulamaları	45
2.2.3 Kazanımlar	49
3 .BÖLÜM	53
3.1 Yükselen Değer Afrika	53
3.1.1 Ekonomik Değeri	54
3.1.2 Siyasi Değeri	56
3.2 Türkiye – Afrika İlişkileri	59
3.2.1 Tarihsel Arka plan	60
3.2.2 Siyasi İlişkiler	63
3.2.3 Ekonomik İlişkiler	66
3.3 Türkiye'nin Afrika Üzerindeki Yumuşak Gücü	73
3.3.1 1990 Öncesi Türkiye	73
3.3.2 1990 Sonrası Türkiye	76
3.3.3 Yapılan Yardımlar ve Sonuçları	78
4 .SONUÇ	80
KAYNAKLAR	83

GİRİŞ

Bu tezin amacı soğuk savaş sonrası Joseph Nye tarafından ortaya atılan “Yumuşak Güç” kavramının ülkelerin dış politikasında etkili olmasının dışında Türk dış politikasında ne gibi farklılıklar yarattığını, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün “Yurtta Barış Cihanda Barış” doktriniyle yumuşak güç arasındaki benzerliklerle beraber Türkiye’nin hangi bölgede ve hangi alanda ön planda olduğunu, özellikle Afrika Kıtası ülkeleri üzerindeki cazibesinin ne olduğunu ve nereden geldiğini ortaya koymaktır.

Tezin ilk bölümünde yumuşak gücün tanımı kavramsal çerçevede çizilmiş, bu kavramın farklı düşünceleri harekete geçirdiğine değinilmiş oluşumu ve kaynakları hakkında tespitler yapılmıştır. Yumuşak güce neden ihtiyaç duyulduğu, neleri hedef aldığı ve kullanımıyla ilgili ne gibi kısıtların olduğu soruları üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise Türk dış politikasında yumuşak gücün yerinin olup olmadığı, varsa hangi alanlarda ne gibi başarılar veya başarısızlıklar elde ettiği araştırılmıştır. Askeri ve Siyasi uygulamaların yumuşak gücün hangi kısmını oluşturduğu sorularıyla beraber kazanımların ne yönde olduğu sorgulanmıştır.

Son bölümde de yükselen değer Afrika ile Türkiye’nin tarihsel anlamda siyasi, askeri ve ekonomik ilişkiler incelenmiş ve bu ilişkilerin yumuşak güce etkileri tartışılmıştır. Ayrıca Türkiye’nin Afrika Kıtası ülkeleri üzerinde yumuşak gücü yaklaşımları dönem dönem incelenmiştir.

1990 ve 2000 yıllarının farklılık yarattığı gözlenen çalışmada, Türkiye’nin bu tarihler arasındaki dış politikasının değişen dünya düzeninde güvenlik odaklı olması, 2000 lere doğru ise “Afrika yılı” ile beraber Afrika başta olmak üzere komşu ülkelerle ilişkilerin daha yakından takip edildiğini görmekteyiz.

Türkiye’nin “Yumuşak Güç” olarak nerede olduğu ve nerelerde olması gerektiği belirtilen çalışmada, değişen dünya düzeninde farklı oluşumlarda yer almak için bu güce ihtiyaç duyulduğu açıkça ifade edilmiştir.

Bu çalışmanın bu bağlamda yanıtlamaya çalıştığı soruları şu şekilde sıralayabiliriz: Yumuşak Güç nedir ve nasıl kullanılır? Türk dış politikasında Yumuşak Güç kullanımı, kısıtları ve öğeleri nelerdir? Türkiye'nin Yumuşak Güç oluşumu ve kaynakları nelerdir? Yükselen değer Afrika ve Türkiye arasındaki ilişkiler dün nasıldı bugün ne durumdadır?

Yöntem olarak literatür taraması kullanılan çalışmada bu konuda çok fazla kaynak olmamasından dolayı birçok tez ve makaleden de yararlanılmıştır.

1 BÖLÜM

1.1 Yumuşak Güç

Uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde en çok ele alınan konulardan bir tanesi güç olgusudur. Bu olgu çok tartışmalı bir yapıya sahiptir. Gücün niteliği, niceliği, ölçülebilirliği, alanı, hedefi, etkileme kapasitesi gibi pek çok boyutlar güç olgusu çerçevesinde ele alınmaya çalışılan bir konudur. Bu güç olgusu, özellikle II.Dünya Savaşı sonrasında idealizme tepki olarak ortaya çıkan realist yaklaşımın temelini oluşturmaktaydı.¹ Bu kavram realistler için uluslararası alanda her türlü ilişkiyi tanımlayan büyümlü bir kavramdı. Bu tür güç yaklaşımları özellikle 1940'dan 1970'li yıllara kadar, uluslararası ilişkiler çalışmalarına hâkim olmuştur.

Gücü incelerken içinde bulunduğu döneme göre değerlendirme yapmak daha uygun olacaktır. İlk etapta güç, kas gücü ile bağdaştırılıyordu. Sonrasında kas gücü yerini ekonomik güce bırakmış ve şimdiyse ekonomik güç yerini paranın satın alamacağı değerler topluluğu ve bu değerler sayesinde ortaya çıkan çekim gücü (cazibe) şeklini almıştır. Askeri Güç olarak bilinen "Sert Güç" yerini cazibe ve etki alanını temel alan "Yumuşak Güç" e bırakmıştır.

1.1.1 Kavramın Ortaya Çıkışı

Askeri gücün önemi, savaşın uluslararası ilişkilerde bir en son çare (*ultima ratio*) olmasından kaynaklanmaktadır.² Bunun gibi yani gücü son tahlilde askeri kuvvet ile özdeşleştiren, ona indirgeyen görüşlere II.Dünya Savaşı sonrası uluslararası politika literatüründe sıkça rastlanmaktadır. Buna karşılık bazı yazarlar güç kavramını irdelerken, askeri kuvvetine büyük bir önem atfetmekle beraber, diğer bazı öğelere de dikkat çekmektedirler. Örneğin Kenneth Waltz, "Güçlü devletler askeri kuvvetleri ile herşeyi yapamazlar, fakat askeri anlamda güçsüz olan devletlerin yapamadıklarını yapma imkanına sahiptirler" saptamasıyla askeri gücün önemine işaret ederken, gücün askeri olmayan öğelerine dolaylı da olsa bir atıfta bulunmaktadır.³ 1970' lerde yapılan bu açıklamalara bakılırsa askeri gücün tek başına yetersiz kalabileceği yanında destek

¹ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul, Alfa, 2.Baskı, 2002, s.163.

² Faruk Sönmezoğlu, *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995, s.137.

³ Sönmezoğlu, a.g.e, s.138.

olarak farklı bir güce veya güçlere ihtiyaç duyabileceği düşüncesi hakim olmaya başlamıştır.

“Yumuşak Güç” kavramına ilk defa ABD’li Prof. Dr. Joseph Nye tarafından yayımlanan, 1990 yılında "Bound to Lead: The Changing Nature of American Power (Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası)⁴" ve 2004 yılında "Yumuşak Güç, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu⁵" adlı kitaplarında yer verilmiş ve ABD açısından ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Nye, ABD’nin yanısıra Çin ve Japonya başta olmak üzere birçok ülkenin “Yumuşak Güç” algısını ve uygulamaları hakkında tespitlerde bulunmuştur.

1.1.2 Kavramın Tanımlanması

Nye yumuşak gücü “Bir ülkenin dünya siyasetinde isteği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşmasıdır⁶” şeklinde tanımlamıştır.

Güç denildiğinde akla ilk gelen askeri güçtür. Ancak, askeri güç kullanımı, zor kullanmak ve müdahale etmek olduğu için tümüyle "Kati" bir niteliğe sahiptir. Bu güce uluslararası ilişkiler literatüründe "Sert Güç" de denilmektedir. İkinci Dünya Savaşını takiben, askeri güce ilave olarak "Ekonomik Güç" de siyaset söyleminde önemli bir yere sahip olmuştur. Ekonomik güç, dışarıdan bakıldığında "Kati" görünmez ise de ekonomik güçte de "Sopa" vardır, tek farkı sopanın ucunda "Havuç" olmasıdır.⁷

“Yumuşak Güç” ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bunun sebebi kavram ortaya atıldıktan sonra farklı algılamalardan kaynaklanmıştır. Örneğin Gallorotti, bir ülkenin hem ekonomik hem de sert gücünün önemli olduğunu ve bu iki gücün birlikteliğinde o ülkenin model ülke olarak alınabileceğinin altını çizerek yumuşak gücü farklı bir güç değil, iki gücün birleşimi olarak tanımlamıştır.⁸ Buna benzer bir yorum sahibi olan Lee,

⁴ Detaylı bilgi için Bkz: Joseph Nye, **Bound to Lead: The Changing Nature of American Power**, Basic Books, New York, 1990.

⁵ Detaylı bilgi için Bkz: Joseph Nye, **Soft Power: The Means to Success in World Politics**, PublicAffairs, 1. Baskı, 2004

⁶ Joseph Nye, **Yumuşak Güç**, Ankara, Elips Kitap, 2005, s. 14.

⁷ Sait Yılmaz, Yumuşak Güç Nedir? Nasıl Uygulanır?, **Büsam Süreli Yayın**, 12.04.2007 (Erişim Tarihi 29.11.2012) <http://www.beykent.edu.tr/WebProjects/Web/egitim.php?ContentId=591>

⁸ Giulio M. Gallarotti, “Soft Power: What it is, Why it’s Important and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used”, **Journal of Political Power**, Vol:4, Issue 1, 2011, s.6.

yumuşak gücün cezbetme, işbirliğine dayanma ve harekete geçirme unsurlarının önemi yerine kaynakları öne çıkartmış, yumuşak gücün zorlayıcı ve sert gücün işbirliğine dayalı olabileceğini savunmuştur.⁹ Nye'ye en yakın olarak Vuving, "başkalarının istediğimiz yönde istemelerini sağlama veya kabul etmelerini sağlama" şeklinde yumuşak gücü tanımlamıştır.¹⁰

Genel olarak "Yumuşak Güç; Bir ülkenin istediği şeyi başkalarının da istemesini cazip kılarak elde etmesidir" diyebiliriz. Bir ülke yumuşak gücü ile kendi amaçlarının ve değerlerinin başka ülkeler tarafından benimsenmesini sağlayabilirse, askeri güç ve ekonomik gücünün çok üzerinde etki imkânı yaratabilmektedir.¹¹

1.1.3 Yumuşak Gücün Oluşumu

"Güç" ün kabuk değiştirme ihtiyacına en güzel örnek olarak Osmanlı İmparatorluğu verilebilir. "Güç" zamanla değişmez ve dönüşüme uğramazsa Osmanlı İmparatorluğu gibi arenalarda tek başına kalmaya mahkumdur. İşte Osmanlının da dikkatinden kaçan ve sonunu hazırlayan şu ayrıntı ona pahalıya mal olmuştu. Askeri güç dediğimiz "Sert Güç" yerini ekonomik güce bırakacak ve sıcak savaşı bir müddet rafa kaldıracaktır.

Bilim ve teknolojinin gelişmesi askeri güç üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler bırakmıştır. Bir yandan ABD'yi eşsiz askeri gücüyle dünyanın tek süper gücü yapmış, öte yandan bir ülkeyi fethetmek için askeri güç kullanılmasının siyasi ve sosyal bedellerini giderek arttırmıştır.¹² Nükleer silahlar caydırıcılık açısından etkili fakat bir o kadar da korkutucu ve yıkıcıydı ki nadir durumlar dışında savaşta kullanmanın bedeli çok ağırdı. Ayrıca askeri gücün maliyeti giderek artmakta, ekonomik güç uygulaması ise her zaman beklenen sonucu vermeyebilmekteydi. Bunun yanı sıra askeri ve ekonomik güç uygulamalarının maliyetinin yüksek oluşu milletlerin refahını da olumsuz etkilemekteydi. Bu nedenle, uluslararası sistemdeki askeri ve ekonomik güce dayalı güç kullanma stratejisi 21'nci yüzyılın başlarında değişikliğe uğramaya başlamıştır. Nükleer

⁹ Geun Lee, "A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy" *The Korean Journal Of Defense Analysis*, Volume 21, Issue 2, 2009, s.3.

¹⁰ Alexander L. Vuving "How Soft Power Works"(Erişim Tarihi 22.03.2013)
<http://apess.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf>

¹¹ Joseph Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003, s.10- 11.

¹² Nye, *Yumuşak Güç*, s.27.

gücü olmayan Kuzey Vietnam nükleer Amerika'yı yenmiş, Arjantin'in nükleer gücünün olmamasına rağmen nükleer İngiltere'nin Falkand Adaları'na saldırmasını engellememişti. Son olarak 11 Eylül 2001'de yine ABD'de yaşanan terör olayı etkili olmuş; askeri ve ekonomik gücün bir devletin milli menfaatleri ve hedeflerinin gerçekleştirilmesinde yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu doğrultuda, insanların hayallerini ele geçirme ve takdirlerini toplama ayrı bir güç türü olarak düşünülmektedir. İşte bu düşünce yumuşak gücün temellerini atmış ve geleceğin gücü olarak öngörülmüştür.

1.1.4 Yumuşak Güç Kaynakları

Yumuşak güç, bir ülkenin kültürünün, siyasi değerlerinin ve dış politikalarının cazibesinden kaynaklanmaktadır. Bir ülkenin kültürü, evrensel değerleri içerdiğinde ve kültür politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde, istenilen sonuçların elde edilme olasılığını artırmaktadır.¹³ İşte bu gücü oluşturan kaynaklardan kültürün yanında eğitim ve hukuk paydaları da yer almaktadır. Askeri Güç bu hiyerarşide önemli yer tutmaktadır. Fakat saymış olduğumuz üç ana öğeyle beslenmesi önem arz etmektedir.

Nye, "Yumuşak Güç" kavramını ortaya attığı zaman birçok farklı anlaşılmalara ortaya çıkmıştır. Nye, yumuşak gücün askeri güçten ve ekonomik güçten tamamen farklı olduğunu ifade ederken Lee ve Gallorotti ise yumuşak gücün askeri ve ekonomik gücün tezahürü olduğunu savunmuşlardır. Bunun yanında Vuving, askeri gücü her iki gücün de kaynağı olarak tanımlamış ve yumuşak gücün bünyesindekinin etkisinin daha kuvvetli, maliyetinin daha az olduğunu belirtmiştir. Güç kaynakları ve maddi gücün birbirine karıştırılmaması gerektiğini bu ikisi arasındaki ilişkinin mimar ve eseriyle aynı olduğunu vurgulamıştır.¹⁴

Güç daima kaynakların kullanımıyla ortaya çıkar. Örneğin dostluk sinyali göndermek için bir göz kırpmaya bile yumuşak güç denemesi girişimidir. Ortaya çıkması

¹³ Nye, a.g.e, s.11.

¹⁴ Vuving, a.g.m, s.5.

için bir göz ve bazı kas hareketlerinin neden olması gerekir ki buna göz kırpması denir. İşte bu aktiviteler güç kaynaklarıdır.¹⁵

İstemsiz olan kas hareketlerini insanlar arasındaki istemsiz ama ortak hareketlere indirgediğimizde karşımıza kültür ve evrensel değerler çıkmaktadır. Bunları detaylandırarak olursak dil, din, sanat, spor gibi iletişimde orta yol bulunabilecek kaynakları sıralayabiliriz.

1.2 Yumuşak Güç Kullanımı

Yumuşak güç kavramını, oluşumunu ve kaynaklarını inceledikten sonra nasıl uygulandığına değinmek uygun olacaktır. Devletlerin birbirleri arasındaki en güvenilir referansları kuşkusuz tarihleridir. Tarihte yaşanmışlıklar veya yaşanmamışlıklar devletler için en güzel referansları olmakla birlikte son zamanlarda birçok kişinin dilinde olan ve Barış Doster tarafından da kullanılan şu söz bunu en iyi şekilde açıklamaktadır: “Tarihini bilmeyen milletlerin coğrafyasını başkaları çizer”. Devletler tarihleri boyunca aynı amaca yönelik farklı politikalar yürütmüşlerdir. Dost ve düşman çizgileri çok farklılık göstermemiştir. Değişen dünya düzeni devletleri farklı oluşumlara itmiştir. Artık tek değil bütün olarak yapılanmalar mümkün olmaya başlamıştır. Bütün haline gelmek isteyen devletler ya coğrafi konum itibarıyla ya da ideolojik çıkarlar çerçevesinde bir araya gelmeye başlamış ve tabii ki bu birlikteliğe geçmişten gelen ikili ilişkilerin de etkisi olmuştur. Dil, din, kültür ve medeniyet, mutfak, spor vs. gibi ortak noktalar devletleri birbirine yakınlaştırmakla kalmayıp birbirlerini daha iyi anlamalarını sağlayacaktır. Kısacası bu konularda ortak olduğunuz devletlerle ilişkiler diğerlerine nazaran daha kolay olacaktır. Yumuşak güç olarak kullanacağınız öğeler, diğer devletler tarafından cazip görülmesi açısından bu ortak noktalara temas etmelidir. Yumuşak gücün nasıl kullanıldığını kavramak için öncelikle bu güce nasıl ihtiyaç duyulduğunu, hangi hedefleri kullandığını ve ne gibi zorluklarla kullanıldığını incelemek gerekmektedir.

¹⁵ Vuving, a.g.m, s.4.

1.2.1 Yumuşak Güç İhtiyacı

ABD'nin , 11 Eylül olaylarından sonra, mevcut gücünün azaldığına ilişkin tartışmalar başlamış, 21'nci yüzyılda da dünya hâkimiyetini sürdürebilmesi için ne yapması gerektiğine yönelik araştırmalar başlatılmıştır. Bu durum, ABD'nin önce Afganistan'a, daha sonra 2003 yılında Birleşmiş Milletler (BM) kararı olmadan Irak'a yaptığı harekât sonrasında ortaya çıkan olumsuz tablodan sonra ivme kazanmıştır. Bu bağlamda, ABD'de Washington D.C. de toplam 1500 çalışanı bulunan "Zihin Araştırmaları Merkezi"nde yapılan çalışmalarda, ABD'nin bugünkü başarısızlıklarına hâlihazır uygulamalarının neden olduğu ve ABD'nin sert gücünün yanında "Yumuşak Gücü"nü de kullanması gerektiği belirtilmektedir.¹⁶

Bu kavram ortaya atılmadan önce de uygulanmaktaydı. Örneğin Osmanlı Devleti bir yeri işgal etmeden önce o bölgeye önce tüccarlarını gönderirdi. Tüccarlar orada Osmanlı'yı tanıtır ve işgal edilmesi durumunda huzurun ve refahın getirileceğini insanlara aşılardı. Böylece işgal edildikten sonraki süreçte uyum sağlama çabuk olmuş, din ve özgürlüklerine karışılmadan uzun yıllar yaşamışlardır.¹⁷ Özellikle balkanlardaki bu milletlerden çoğu o zamandan kalma bir sempatiyle Türkiye'ye yaklaşmaktadır. Osmanlı "yaşat ki yaşayasın ve insan için devlet" politikasını başarıyla uygulayan nadir devletlerden biri olması yumuşak gücünün temellerini atan kültür yapısıdır.¹⁸

Bir diğer örnek Fransa, 17'nci ve 18'nci yüzyıllarda, kültürünü tüm Avrupa'da tanıtmıştır. Fransızca, sadece diplomasi dili haline gelmekle kalmamış, Prusya'da ve Rusya'da olduğu gibi bazı yabancı mahkemelerde bile kullanılmıştır. Fransız Devrimi esnasında, Fransa, diğer devletlerin yöneticilerini kontrol etmeye ve devrim ideolojisini kullanarak o ülkelerin halkını kendine çekmeye çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nı takiben, yumuşak güç oluşturma çabaları hız kazanmış ve ABD dahil birçok devlet, diğer ülkelere kendi kültürlerini tanıtmak için birbirleriyle yarışmışlardır. 1920'lerde radyonun çıkışı, birçok devletin yabancı dilde yayın yapmasına olanak vermiştir. Örneğin, Amerika'nın Sesi radyosu 2'nci Dünya Savaşı sırasında hızla büyümüş ve önemli görevler üstlenmiştir.

¹⁶ Nye, a.g.e, s. 28.

¹⁷ Saif Yılmaz "Akıllı Güç", İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2012, s.18.

¹⁸ Zülfikar Bayraktar, "Türkiye'nin Balkanlar'daki Yumuşak Gücü Türk Kültürü" (Erişim Tarihi 22.03.2013) http://www.karam.org.tr/Makaleler/1349847497_bayraktar.pdf

Almanya, Hitler döneminde yabancı dilde yayın yapmanın yanı sıra, propaganda filmleri yapmıştır.

1937'de, İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden'in yeni iletişim yolları hakkındaki " Elbette ki iyi bir kültürel propagandanın, kötü bir dış politikanın verdiği zararı telafi edemeyeceği doğrudur; fakat modern şartların empoze ettiği yorumlama ve ikna etme işi ihmal edildiği takdirde, en iyi diplomatik politikaların bile, başarısız olabileceğini söylemek abartı olmaz." düşüncesi ikna ve cazibenin önemini vurgulamıştır.

1945'ten sonra Sovyetler Birliği, Avrupa'da, ayrıca Afrika ve Asya'da bazı sömürge ülkelerde birçok insanı kendi ideolojisine çekmiş, bu maksatla yürüttüğü kamu diplomasisi programına milyarlar harcamıştır.

İlk kapsamlı yumuşak güç uygulaması, ABD tarafından İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra "Marshall Planı" ile gerçekleştirilmiştir. ABD, söz konusu plan çerçevesinde 1962-1972 yılları arasında, dünyanın 70 ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de yapılan anlaşma gereğince yüzlerce "Barış Gönüllüsü" görevlendirmiştir. Barış Gönüllüleri, birçok ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunmuş, bu arada Amerikan kültürünü yaymaya çalışmıştır. ABD, bu suretle Türkiye de dahil birçok ülkeyi kurumsal ittifaklara çekebilmeyi başarmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, yaklaşık 700.000 insan, ABD'nin kültürel ve akademik değişim programlarına katılmış ve bu programlar Enver Sedat, Helmut Schmidt ve Margaret Thatcher gibi dünya liderlerine eğitim verilmesine yardımcı olmuştur. Eski ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın, "Ülkemiz için, burada eğitim gören, geleceğin dünya liderlerinin dostluğunu kazanmaktan daha iyi bir servet düşünemiyorum." şeklindeki sözleri kültürel kapsamda yumuşak güç uygulamasının önemini ortaya koymaktadır.

Günümüzde, Avrupa ülkeleri de yumuşak güç kaynakları açısından dünyada önemli bir konumdadır. Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin ve eski Demir Perde ülkelerinin Avrupa Birliği'ne katılmak istemesi, Avrupa Birliği'nin yumuşak gücünün bir göstergesidir. Avrupa Birliği'nin kuruluş amacına baktığımızda savaştan çıkmış bir Avrupa'yı restore etmek ve yeni savaşları önlemek stratejilerini görüyoruz. Fakat sonrasında zaman içinde "demokrasi", "insan hakları", gibi "Avrupa Değerleri" üreterek cazibesini oluşturan bir birlik haline gelmiştir. Buradan yola çıkarak gerek AB'nin politikaları gerekse ABD'nin "demokrasi" ve "insan hakları" retoriği ile kendilerine

dünyanın dört bir tarafında güvenlik hatları oluşturma çabaları, yumuşak gücün en önemli motivasyonunun prestijden ziyade güvenlik olduğunu göstermektedir.¹⁹

Diğer taraftan, başta Japonya olmak üzere Çin, Hindistan ve Güney Kore gibi Asya ülkelerinin ekonomik alanda ve teknolojiye elde ettikleri başarılar tüm dünya ülkeleri tarafından hayranlıkla izlenmektedir.

Kısacası, sert gücün kullanılması dış politikada ulaşılmak istenen hedeflerin elde edilmesinde geçerliliğini yitirmiş ve dönüşüme ihtiyaç duymuştur. Sadece sert güç kullanılarak amaçlanan hedeflere ulaşmak eskisi kadar mümkün olmamaktadır. (Ör: Vietnam, Afganistan vs.) Diğer taraftan yumuşak güç kullanılarak kazanılan askeri zaferlerden birisine örnek verecek olursak en güzel örnek ABD'nin Irak işgali olacaktır. ABD, 20 Mart 2003'te askeri güç kullanarak Irak'ı işgale başlamıştır. İşgalin kısa sürede hiç bir etkili direnişle karşılaşmadan bitirilmesinde, ABD'nin önceden uygulamaya soktuğu yumuşak güç uygulamalarının etkisi büyüktür. ABD, bu tarihten önce, Irak Ordusunun ve siyasetinin kilit personelini çeşitli vaatlerle (Para, ABD pasaportu temin etme, bedavaya ABD'de yaşama olanağı verme vb.) ele geçirmiş, Saddam Hüseyin'in çok güvendiği Irak toplumsal yapısını ve bu yapıya dayanan Irak Ordusunu içeriden çökertmiştir. Ancak, Mart 2003-Aralık 2011 yılları arasında 9 yıl süreyle ABD işgali altında yaşayan Irak'ta ABD Ordusunun her alanda sınırsız sert güç uygulamaları ve bu uygulamaların internet vasıtasıyla deşifre olması, Irak toplumunu ABD'den uzaklaştırmış, Irak kamuoyunda hedeflenen amacın tam tersi bir sonuç yaratmıştır.

1.2.2 Yumuşak Güç Hedefleri

Küreselleşme sürecinde, iyi organize olmuş ülkeler, kendi dinamiklerini diğer ülkelere yansıtma konusunda önemli araçlar ve potansiyele sahip olmuştur. Yumuşak güç, yani çekim gücü bu noktada önemlidir. Devletler artık uluslararası alanda 'istediklerini elde etmek' üzere "yumuşak güç"lerini de kullanmaktadır. Yumuşak gücün öncelikli hedefleri;

¹⁹ Mehmet Şahin "Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları ve Yumuşak Güç Unsuru Olarak Entegrasyon Girişimleri", (Ed. Mehmet Seyfettin Erol, Ertan Efeğil), **Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları**, Barış Platin Yayınları, Ankara, 2012, s.208.

- Medya,
- Üniversiteler,
- Sivil toplum örgütleri,
- Finans ve İş dünyasıdır.

İletişim araçlarının yaygınlaşması sonucu, günümüzde medya yoluyla yapılan savaşlar önem ve öncelik kazanmıştır. Bu, zihin harbiyle gerçekleştirilen bir faaliyettir. Pentagon'da "Zihin Harbi" kavramını geliştiren Aquino'ya göre, zihin harbi, dost ve düşman bütün halklara karşı verilen stratejik, psikolojik harbin sürekli bir halidir. Aquino, bu konuda özellikle görsel medyaya dikkat çekmekte ve "Yabancı kültürleri kendi ahlâk yapımızla yönlendiremezsek, o ahlâk sahipleri ile daha acımasız bir şiddette savaşmak zorunda kalırız. Bu durumla karşılaşmamak için zihin harbiyle milletleri şekillendirmeliyiz." demektedir.²⁰

Bu anlamda Hollywood, dünyanın en büyük tanıtımcısı ve görsel simgeler ihracatçısıdır. Zihin harbiyle, hedef alınan milletlerin davranış, düşünce ve duyguları kontrol altına alınmakta ve yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu harp sayesinde, bazı ülkelerde bir kısım partiler iktidar olmakta veya iktidardan düşürülmekte; toplumlar yönlendirildiğini hissetmeden kendi iradesiyle karar verdiğini zannetmektedir. Ayrıca, 11 Eylül olaylarından sonra Batı toplumlarında gelişen İslam karşıtlığı nedeniyle gelecekte bir Hristiyan - Müslüman çatışmasını önlemek üzere Türkiye'nin de katkılarıyla başlatılan "dinler arası diyalog ve medeniyetleri uzlaştırma" çalışmalarının, yumuşak güç kapsamında zihin harbinin dini ve kültürel boyutunu oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Ticaret, kültürün iletildiği yollardan birisidir. Bu iletim, kişisel temaslar, ziyaretler veya alışveriş yoluyla da olabilmektedir.

Popüler sporlar da, iletilen değerlerde rol oynayabilmektedir. ABD'deki basketbol (NBA) maçları, dünyada 42 dilde ve 212 ülkedeki 750 milyon kişi tarafından izlenmektedir. Politik mesajlar, spor takımlarının veya ünlülerin davranışları ya da televizyon veya sinemanın gösterdiği çeşitli görüntüler yoluyla da iletilebilmektedir. Yurt içi ve yurt dışındaki hükümet politikaları da yumuşak güç kapsamında diğer bir potansiyel güç kaynağıdır. Demokrasi ve insan hakları gibi siyasi değerler, güçlü çekicilik kaynaklarıdır. Devletlerin bu değerleri sadece ifade etmeleri yeterli değildir.

²⁰ Sait Yılmaz "Yumuşak Güç ve Evrimi" (Erişim Tarihi 22.03.2013)
[http://usam.aydin.edu.tr/YUMUSAKGUCVEEVIRIMI\(4a4j\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/YUMUSAKGUCVEEVIRIMI(4a4j).pdf)

Bu siyasi değerlerin yumuşak gc uygulamak isteyen ülkede de eksiksiz uygulanmakta olması gerekmektedir.

Diğer bir yumuşak gc kaynağı da devlet dışı aktörlerdir. Son yıllarda sayıları giderek artan devlet dışı aktörlerin uluslararası sistemdeki rolü, bilgi çağına damgasını vurmuş bulunmaktadır. Bu anlamda Sivil Toplum rgtleri (ST), ulusal sınırların ötesinde her türlü iletişim vasıtalarından yararlanarak devletlere ve önde gelen iş adamlarına doğrudan baskı yapabilmekte ve politikalarını değiştirmelerini isteyebilmektedir. Öte yandan STÖ'ler, devletlerin ve şirketlerin ne yapması gerektiği konusunda halkın görüşlerini de dolaylı yoldan etkileyerek değiştirebilmektedir.

Silahlı kuvvetler de, yumuşak gücün oluşturulmasında önemli bir rol oynayabilmektedir. Silahlı kuvvetlerin, sert gc yeteneğinin yanı sıra, barış zamanında diğer ülkelerle çok sayıda değişim, ortak tatbikat ve yardım programları vardır. Bu ilişkiler, diplomatik yollarla elde edilemeyen bir etki kanalı oluşturmaktadır.

Bazen lkeler, askeri ve ekonomik ağırlıklarından daha fazla olan siyasi nüfuzlarını kullanmaktadır. Norveç buna iyi bir örnektir. Norveç, nüfusunun 5 milyon civarında olmasına, uluslararası bir dili ya da kültürü olmamasına, merkez bir coğrafı konuma sahip olmamasına, ayrıca Avrupa Birliği (AB) yesi olmamasına rağmen, sadece hedef kitlesine öncelik tanıyarak - Norveç, dünyadaki barış gücüdür- şeklinde tek bir mesajla, küçüklüğüyle ve az sayıda kaynağıyla orantısız bir ses ve varlık geliştirmiştir. Norveç rneği, küçük bir ülkenin imajını ve rolünü geliştirerek yumuşak gücünü nasıl kullanabildiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Yumuşak Gücün kullanımı ile ilgili örnek verilecek bir diğer ülke de Çin'dir. Çin her zaman çekici bir geleneksel kültüre sahip olmuştur. Fakat şimdi global popüler kültürlerin arasına girmiştir. Çinli yazar Gao Xingjian, 2000 yılında Çin'in ilk Nobel Edebiyat dln kazanmıştır. Bir Çin yapımı "Crouching Tiger, Hidden Dragon" ingilizce olmayan en pahalı bütçeye sahip film oldu. NBA takımlarından Houston Rockets'ın Çinli yıldızı Yao Ming artık tanıdaık bir isim, bir marka olmuş, Çin 2008 Yaz Olimpiyatlarına ev sahipliği yapmıştır. Geçtiğimiz 10 yıl içerisinde Çin'deki yabancı ğrenci kayıtları e katlayıp 36.000'den 110.000'e çıkmıştır. Geçen sene yabancı turist sayısı da dramatik şekilde 17 milyona yükselmiştir. Çin kendi dil ve kültürünü öğretmek için dünya çapında 26 Konfcys Enstitüsü yarattı ve Amerika'nın Sesi ince yayınları

günde 19 saatten 14 saate keserken, Çin Uluslararası Radyosu İngilizce yayınları günde 24 saate çıkartıyordu.²¹

1.2.3 Yumuşak Güç Kullanımındaki Zorluklar

Soğuk Savaş, yumuşak ve sert gücün bileşimiyle kazanılmıştır. ABD'nin, sert gücünün üstünlüğü yanında yumuşak gücünü de kullanması, Sovyet sistemini içeriden yıpratmıştır. Soğuk Savaş sırasında, kültür ilişkileri, akademik ve bilimsel alışverişler yoluyla birçok bilim adamı, Sovyetler Birliği'nde, insan hakları ve liberalizmin başlıca yandaşları haline gelmişlerdir. 1958 yılından 1988'e kadar, yazarı, gazetecisi, memuru, müzisyeni, dansçısı, atleti ve akademisyeniyle toplam 500.000 Sovyet vatandaşı, ABD'yi ziyaret etmiştir. Bundan daha fazla sayıda Amerikalı da, Sovyetler Birliği'ne gitmiştir. Seçkin sınıflar arasındaki kültürel ilişkilerden doğan çekicilik ve yumuşak güç, ABD'nin politik hedeflerine, önemli katkılarda bulunmuştur.

Yumuşak gücün kullanılmasında da güçlükler mevcuttur. Bu güçlüklerin ilki, ülkelerin yumuşak güç kaynaklarının büyük bir kısmının devletlerin kontrolü dışında olmasıdır. İkinci güçlük, yumuşak güç kaynaklarının dolaylı yoldan işlemesi ve bazen istenilen sonuçların elde edilmesinin uzun yıllar alabilmesidir. Bir diğer güçlük ise, yumuşak güç uygulamalarının etkisi büyük ölçüde hedef toplumların kabul etmesine bağlı olduğundan, istenilen etkinin sağlanabilmesi için hedef ülkelerde ayrıntılı analizlerin yapılmasına ve kaynakların koordineli kullanılmasına ihtiyaç duyulmasıdır. Yumuşak güç uygulamalarında, her ülkenin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Bazı hallerde, örneğin İran'da olduğu gibi, Hollywood filmleri genç kuşaklara çekici gelebilmekte, Çin'de ise değişik gruplar arasında Amerikan kültürünün çekiciliği veya reddi birbirini dengeleyebilmektedir. Bununla birlikte, Latin Amerika'da hayranlık yaratan Hollywood filmleri, Suudi Arabistan'da ve Pakistan'da ters etki yaratıp, Amerika'nın yumuşak gücünü azaltabilmektedir.

Bir ülke yumuşak gücünü kullanarak uluslararası saygınlığını ve cazibesini kullanmak istiyor ve böylece gücünü arttırmak istiyorsa, kullanıma soktuğu gücün

²¹ Joseph Nye, *Wall Street Journal Asia*, December 29, 2005.

bulunduğu “kültürel bağlam” da bu gücü kullanmaya elverişli şartları taşıyor olmalıdır. Yani kullanabileceğın yumuşak güç, gerekli şartları oluşturduğın kadardır diyebiliriz.

Nye, bir devletin yumuşak gücünü başka bir devlette başarıyla devreye sokabilmesi için karşısındaki gücün doğasının önemini gerçekçi bir akışla tespit etmesinin önemine dikkat çekiyor. Kamuoyu baskısının ve meclisin gücünün hissedildiğı, gücün merkezden ziyade farklı fraksiyonlarca paylaşıldığı bir ülkede karar alma süreci, otoriter bir liderin şahsiyetinde yoğunlaştığı bir ülkedeki karar alma sürecinden farklıdır. Nye ilk ülkeye 2003 yılında meclise sunulan tezkereyi çoğunluğın reddetmesiyle Türkiye’yi, ikincisine ise Afganistan’daki Taliban rejimine karşı harekete geçen ABD yönetimine üslerinin kullanımını açan Özbekistan’ı veriyor. Bir tarafta Amerika’yi, kamuoyundaki Amerikan karşıtlığından ve Amerika’nın Ortadoğı politikalarına olan itirazcı algılamalarından bağımsız olarak değerlendiremeyen Türkiye’nin Amerikan Yönetimi’nin tasarısına karşı gösterdiği kırmızı kart, diğer taraftan iktidarda tek başına oturan bir İslam Kerimov’un kendi doğru bildiğini hayata geçirmesi ya da geçirmeme lüksü. Demokratik yollarla seçilmiş bir iktidar, kamuoyunu karşısına alarak bir yol açmaya çalışırsa kendini topun ağzında bulması kaçınılmazdır.

2 .BÖLÜM

2.1 Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç

Yumuşak güç kavramının 1990'lardan sonra kullanıldığından bahsetmiştik. Bu dönemde Türk dış politikasının güvenlik temel teşkil edecek şekilde oluşumlara girme çabalarını görmekteyiz. Bu entegrasyon çabalarında birtakım alternatif örgütlenmeler dikkat çekmektedir. Bunların en önemlisi sayılabilecek olan 1992 yılında merkezi İstanbul'da kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliğidir(KEİ). Bu sayede Türkiye, Aralık 1989'da başvurusu reddedilen Avrupa Ekonomi Topluluğuna hem Rusya, hem de Sovyetlerin dağılmasıyla ortaya çıkan Orta Asya ülkeleriyle yakınlık kozunu batıya karşı kullanmıştır. Geleneksel olarak "Batı'ya karşı Rusya" prensibini uygulamaya koymaya çalışan Türkiye, değişen dünya şartlarına uyum sağlayarak çok taraflı örgütler öne sürerek bu kozu kullanmaya kalkışmış, bu durumun Türkiye'nin AB üyeliğinin reddedildiği 1989 yılı ve adaylık başvurusunun kabul edildiği 1999 yılına kadar yoğunluk kazanması gözden kaçmamıştır.²² Bu dönemde daha çok batıya yönelik çalışmalar olmasından dolayı Türkiye'nin Afrika ve Ortadoğu ile olan ilişkileri sekteye uğramıştır. Bir diğer girişim de İslam İşbirliği Teşkilatı'nın daha aktif hale getirilme çabalarıydı. Örgütün başına Türk Başkan getirilmiş ve İslam dünyasını ilgilendiren konularda Türkiye bu örgütün daha aktif rol almasına ön ayak olmuştur.

2000 li yıllardan itibaren, AB'ye aday ülke olarak kabul edilmesinden sonra, Türkiye'nin entegrasyon girişimlerinin zayıfladığını ve hatta yeni entegrasyonlardan uzak durduğu bunun yerine halihazırda üyesi olduklarında daha faal görevler almaya çalıştığı gözlenmektedir.²³ Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti(ISAF), İslam Konferansı Örgütü(İKÖ), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNPD) ve Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'ne (AKPM)Türk başkanlarının seçilişi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliği gibi girişimler Türkiye'nin yumuşak güç potansiyelinin göstergesidir.

Türk dış politikasında entegrasyona önem verdiği bir diğer bölgede Balkanlar olmuştur. Soğuk savaş dönemi sorunsuz bir süreç yaşanan eski yugoslav ülkeleri,

²² Şahin, a.g.e, s.211-212.

²³ a.g.e, s.216.

Türkiye'nin ilk altı ticaret ortağı arasında yer alması sebebiyle bu rakamların Türkiye'deki turizme yansımalarıyla Bulgaristan, vize uygulanmayan Schengen rejimine tabi eski Yugoslavya üzerinde kurulan devletler ve Arnavutluk, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) aracılığıyla tarihi ve kültürel alanlarda onarım ve yenileme çalışmaları gerçekleştirilen Makedonya ve Kosova'nın başta geldiği diğer Balkan ülkeleriyle ikili anlaşmalarla Türkiye yumuşak gücünü Balkanlar'da kullanmıştır.

Bu dönemde Türkiye adına büyük bir adım olarak gösterilen başka bir entegrasyon girişimi de Rusya ile olan BLACKSEAFOR (Karadeniz Donanma İş Birliği Görev Grubu)'dur. Ezeli iki rakip arasındaki ticaret Rusya'nın Pazar ekonomisine geçmesinin de etkisiyle 1998 ekonomik krizine kadar büyük artış göstermiştir.²⁴ Karadenize kıyıdaş ülkelerle 2 Nisan 2001'de İstanbul'da imzalanan BLACKSEAFOR, ekonomik birliktelikten ziyade Karadeniz'in güvenliğini sağlamak adına atılan ilk adım olmuştur.

Bunun yanı sıra Türkiye'nin yumuşak gücünü etkileyecek başarısız girişimleri de olmuştur. Ekonomik anlamda çok geride olan Ermenistan ile ekonomik ilişki kurmayı bu sayede hem ekonomik hem de siyasi bir başarı hedefleyen Türkiye'nin karşısına Ermenistan'ın siyasi taleplerin ön planda olduğu koşullarla çıkması bu emeli çıkmaza soktuğu yetmiyormuş gibi Türkiye'nin Azerbaycan'la olan ilişkisine de zarar vermiştir.

Özetleyecek olursak Türkiye, 2000'li yıllardan itibaren yakın çevresindeki ve "stratejik derinliğinde" kabul ettiği bölge ile özellikle ekonomik ve siyasi anlamda bütünleşme arayışlarına girmiştir. Bu sayede hem ekonomik dönüşümünü tamamlayacak hem de yakın çevresinde kendi güvenlik kuşağını oluşturacaktı.

Türk dış politikasının inişli(doğu) çıkışlı(batı) olduğu dönemlerde, özellikle Sovyetler Birliği dağılma sürecinde ortaya çıkan ülkelerle yakın ilişkileri, Türkiye'yi yumuşak güç merkezi yapmış ve bölgede çekim alanı yüksek bir ülke olmasıyla önemli bir konuma getirmiştir. Türkiye, bölgedeki ülkelerle tarihinden de gelen yakınlığıyla ön plana çıkmış ve bu ülkelere ulaşmak için ileri uç karakol pozisyonuna gelmiştir.

Türkiye, dış politikasında bu ayrıcalığını kullanmaya başlamış yumuşak gücü diğer devletler arasında farkındalık yaratmıştır. Komşularıyla olan ikili ilişkilerini tarihte yaşanan bazı stratejik hataları olmasına rağmen geliştirmiştir.

²⁴ a.g.e, s.214-215.

2.1.1 Yumuşak Güç İhtiyacı

Dünya üzerindeki bütün ülkelerin birbirine ihtiyacı olduğu bir dönemde yaşamaktayız. Bu gerek ekonomik gerekse siyasi platformlar olmak üzere bütün alanları kapsamaktadır. "Toprak Fetihlerinin" mümkün olmadığı günümüzde artık yerini "Gönül Fethi" ne bıraktığımızı söyleyebiliriz.

Her ülkenin olduğu gibi Türkiye'nin de uluslararası alanda hak ettiği yere ulaşması için etkide bulunabileceği ve Türkiye'yi sürekli bir çekim merkezi haline getirecek yeterince yumuşak güç kaynakları vardır.

Yumuşak güç için somut örnekler vermek gerekirse her şeyden evvel etik temeli ve meşruiyeti olan, evrensel insan haklarına saygılı bir politika belirtilebilir. Zengin ve onurlu bir tarihsel geçmiş, kültürel varlıklar, entellektüel birikimler, siyasi ve sosyal değerler, Stratejik iletişim becerisi, sorun çözme yetenekleri, uluslar arası camiada haklı şöhret ve itibar sahibi kanaat önderleri -sanatçılar- devlet adamları, teknoloji ve düşünce üretme yetenekleri, etkin ve güvenilir bir medya ile müzik - sinema endüstrisi başta olmak üzere popüler kültür sermayesi diğer önemli Yumuşak güç unsurlarıdır.

Türkiye'nin yumuşak gücünün temelinde, bir ölçüde Osmanlı mirası, ama esas olarak Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının yokluklar içinde ve tüm direnişlere karşın hayata geçirdikleri "Cumhuriyet Projesi" yatmaktadır²⁵. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, o dönemde birçok mazlum millete örnek teşkil etmiş ve aradan 90 yıl geçmesine rağmen, bu milletlere mensup insanlar, Türkiye adını duyunca önce Atatürk'e olan saygı ve hayranlıklarını ifade etmektedir. Hatta kimi devlet adamları ve profesörler Atatürk'ten o kadar etkilenmiş ki kendi çocuklarına onun ismini dahi vermişlerdir.²⁶ Diğer taraftan, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti olma nitelikleri, çoğu ülkenin kuruluşlarından yıllarca sonra ulaşabildikleri değerlerdir. Bu değerler, Türkiye'nin en önemli yumuşak güç hazineleridir. Bu kaynakların günümüzde harekete geçirilmesine ve etkin olarak kullanılmasına ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

²⁵ Yılmaz, "Yumuşak Güç Nedir? Nasıl Uygulanır?"

²⁶ Prof.Dr.Chike.Obi(1921-2008): Nijeryalı politikacı ve ünlü matematik profesörü. Atatürk'ün hayatından ve vermiş olduğu kurtuluş mücadelesinden o kadar etkilenmiş ki kendi hayatına örnek almakla kalmamış oğullarından birisinin ismini sırf bu yüzden Mustafa koymuştur.

Güç Denklemine bakacak olursak; Sabit Verileri (SV) tarih, coğrafya, nüfus ve kültürden oluşmaktadır. Potansiyel Verileri(PV) ise ekonomik, teknolojik ve askeri kapasiteler oluşturmaktadır. Bunun yanında Stratejik Zihniyet, Stratejik Planlama ve Siyasi İrade de Çarpanların diğer kısmını oluşturmaktadır. Bu kısımın Sabit ve Potansiyel Verilerin toplamının çarpımı bize ülkenin gücünü vermektedir.²⁷ Bu formulün temel birimlerine baktığımızda Türkiye'nin ne gibi bir güce sahip olduğunu anlamaktayız. Gerek coğrafya, gerek nüfus, gerekse kültür Türkiye'nin diğer dünya ülkeleri nazarında bir adım öne çıkaran esas öğelerdir. Yıllarca bu öğeler diğer ülkeleri cezbetmiş bazıları kullanmaya çalışmış bazıları da yumuşak güç olarak etkisi altında kalmıştır.

Birinci bölümde de bahsettiğimiz gibi "Sert Güç" tarihte belli bir noktaya kadar tek başına iktidar olmuş fakat değişen dünya düzeninde koalisyona ihtiyaç duymuş ve daha güçlü olan "Yumuşak Güç" ile birleşmiştir. Aslında buna birbirlerinin zeminini hazırlamış demek daha doğru olacaktır.

Türkiye bu resmin neresindedir? Türkiye'nin "Avrupa Birliği" sürecinin "zor ama imkansız değil" bir hale dönüştüğü gerçektir. Birçok defa AB'nin kriterleri benimsenmiş, uygulanmış ve tekrar kapısını çalınmıştır. Bu süreç içeride kimi zaman alkışlarla karşılanmış kimi zamansa boşa geçen zaman olarak nitelendirilmiştir. Fakat gerçek olan şudur ki dış politikanın odak noktasını AB oluşturmuştur. Bu sırada topraklarının büyük kısmının bulunduğu ve tarihiyle göbeğinden bağlanmış Afrika ve Ortadoğu ülkelerini ikinci plana atmıştır. Bir tarafta dahil olmak istediğiniz ve tamamen farklı bir topluluk diğer tarafta ise model ülke olarak görüldüğün ve tarihin sayesinde sana bağlanmış bir topluluk. Türkiye'nin yumuşak gücünü birçok ülke ve topluluk bilmesinin yanı sıra kullanmasını da bilmiştir. Bandung konferansı, Cezayir'in BM Güvenlik Konseyi'nde Bağımsızlık Oylamasında çekimser oy kullanmak "zorunda" bırakılması gibi örnekler bunların başlıcalarıdır.

Türkiye'nin sürekli olarak batılılaşmasından başka çaresi olmadığını söyleyen Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk aynı zamanda Avrupa'ya dikkat edilmesi gerektiğini şu sözleriyle ifade etmiştir: "Türkiye'yi yok etmeye girişenler, Türkiye'nin ortadan kaldırılmasında çıkar ve hayat görenler, zararlı olmaktan çıkmışlar, aralarında çıkarları paylaşarak, birleşmiş ve ittifak etmişlerdir. Ve bunun sonucu olarak, birçok *zekâlar*,

²⁷ Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, 74.baskı, İstanbul, Küre Yayınları, 2011, s.16.

duygular, fikirler, Türkiye'nin yok edilmesi noktasında yoğunlaştırılmıştır. Ve bu yoğunlaşma, yüzyıllar geçtikçe oluşan kuşaklarda, adeta tahrip edici bir gelenek biçimine dönüşmüştür. Ve bu geleneğin, Türkiye'nin hayatına ve varlığına aralıksız uygulanması sonucunda, nihayet Türkiye'yi ıslah etmek, Türkiye'yi uygarlaştırmak gibi birtakım bahanelerle, Türkiye'nin iç hayatına, iç yönetimine işlemiş ve sızmışlardır. Böyle elverişli bir zemin hazırlamak güç ve kuvvetini elde etmişlerdir.²⁸ Türkiye üzerindeki oyunları bu şekilde özetlemiş ve içeride yapılan yanlışlıkları ve oluşan zararlı düşünceleri de şu şekilde ifade ederek devam etmiştir: "...Oysa güç ve kuvvet, Türkiye'de ve Türkiye halkında olan gelişme cevherine, zehirli ve yakıcı bir sıvı katmıştır. Bunun etkisi altında kalarak, milletin en çok da yöneticilerin zihinleri tamamen bozulmuştur. Artık durumu düzeltmek, hayat bulmak, insan olmak için, mutlaka Avrupa'dan nasihat almak, bütün işleri Avrupa'nın emellerine uygun yürütmek, bütün dersleri Avrupa'dan almak gibi birtakım zihniyetler ortaya çıktı. Oysa hangi istiklal vardır ki yabancıların nasihatleriyle, yabancıların planlarıyla yükselebiliriz? Tarih böyle bir olay kaydetmemiştir. Tarihte, böyle bir olay yaratmaya kalkışanlar, zehirli sonuçlarla karşılaşmışlardır. İşte Türkiye de, bu yanlış zihniyetle sakat olan bazı yöneticiler yüzünden, her saat, her gün, her yüzyıl, biraz daha çok gerilemiş, daha çok düşmüştür."²⁹

Mustafa Kemal Atatürk Avrupa ve Doğu arasındaki çizginin çok önemli olduğunu ikisinden de uzaklaşmanın mümkün olmadığını şu dizelerle dile getirmiştir: "...Bu düşünüş, bu alçalış, yalnız maddi şeylerde olsaydı, hiçbir önemi yoktu. Ne yazık ki Türkiye ve Türk halkı, ahlâk bakımından da düşüyor. Durum incelenirse görülür ki, Türkiye Doğu maneviyatıyla sona eren bir yol üzerinde bulunuyordu. Doğu'yla Batı'nın birleştiği yerde bulunduğumuz, Batı'ya yaklaştığımızı zannettiğimiz takdirde, asıl mayamız olan Doğu maneviyatından tamamıyla soyutlanıyoruz. Hiç şüphesizdir ki bundan, bu büyük memleketi, bu milleti, çöküntü ve yok olma çıkmazına itmekten başka, bir sonuç beklenemez."³⁰

Buradan da anlaşılacağı gibi Atatürk'ün "Doğu Hayranlığını" iyi analiz etmek gerekmektedir. Türkiye'nin kökeninin yani silip atamayacağı kültürünün Doğudan

²⁸ Atatürk'ün 6 Mart 1922 tarihli Meclis konuşmasından, TBMM Gizli celse zabıtları, İş Bankası Kültür yayınları, cilt-3, Ankara, 1985, s.6.

²⁹ a.g.e, s.6.

³⁰ a.g.e, s.6.

geldiği bilinmeli ve sahip çıkılmalı, bu benliğin çağdaşlaşma ilacının da Batıdan alınması gerektiği fakat dozaşımının da istenilen sonuç olmadığı açıkca ifade edilmiştir. Başka bir deyişle “Yüzünü doğuya sırtını batıya dönün” anlamı çıkarmak son derece yanlış bir anlayış olmakla birlikte Türkiye'nin ikisine de ihtiyacı olduğunu unutmamak gerekmektedir. Batı - Doğu çatışmasının şimdiye kadar hiçbir faydası olmamıştır ve olmayacaktır. Önemli olan Türkiye'nin Batıdan ne alabileceğini iyi analiz edip çıkarları doğrultusunda hareket etmesidir. Bu çıkarları da şimdiye kadar olduğu gibi başka ülkelerin hak ve özgürlüklerine teğet dahi geçmeyen çıkarlar olmasına dikkat edilmelidir. Türk milleti olarak bu konuda çok hassas davranılmış olunması ve Atatürk tarafından milli ekonominin geliştirilmesine ve Batının sermayesine bağımlı kalınmamasına yönelik yapılan çalışmalar birçok Afrika Kıtası ülkeleri tarafından saygıyla karşılanmış ve takdir toplamıştır.³¹ İşte Türkiye'nin yumuşak gücünü oluşturan en önemli etkenlerden bir tanesi de budur.

2.1.2 Yumuşak Gücün Öğeleri

“Yurtta Barış Dünya'da Barış” yumuşak gücün kaynağını oluşturabilir mi ?

1990 larda Nye tarafından ortaya atılan yumuşak güç kavramı ülkemizde pek de yabancı karşılanmamıştır. “Yurtta Barış Dünyada Barış” çok basit gibi görünen bir söz fakat dört kelimedenden fazlasını bünyesinde barındırmaktadır. Barışın çözemeyeceği hiçbir şeyin olmadığını bilen Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk bu cümleyle aslına bakarsanız “Yumuşak Güç” ün temelini atmıştır. Barış ile kurulacak ve bunu medeniyetine oturtacak bir milletin tüm dünya ülkelerine örnek olacak ve barış “Cazibe”sini kullanarak yaptıramayacağı hiçbir şeyin olamayacağı anlamı çıkarılmalıdır.

Günümüzde ise yumuşak güç bir devletin iç ve dış siyasetini düzenlerken dikkat edilmesi gereken hatta temelini oluşturan etkenlerin başında yer almaktadır. Çünkü artık sert gücün “ikna” yolu olmadığı anlaşılmış, onun sadece “uzaklaştırma” veya “ötekileştirme” aracı olduğu kanısına varılmıştır. Bunun tabii ki en büyük sebebi değişen dünya düzeni ve güç algısından kaynaklanmaktadır.

Şöyle düşünmek gerekirse: Tarihi boyunca hep kendi ülkesinin menfaatlerini düşünmüş, hiçbir ülkenin yer altı veya yer üstü doğal zenginliklerine göz dikmemiş,

³¹Hazar, Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri, s.25.

savaşı son çare (*ultima ratio*) olarak görmüş ve temelleri barış üzerine kurulmuş bir ülkenin, diğer ülkelerin uzun süreli planlarında veya ortaklıklarında konumu ne olur?

Toplumunu oluşturan değerler sistemine baktığımızda insan hakları, demokrasi ve hukuk devleti olması, devletin cazibesini arttırdığını söylemek yanlış olmayacaktır. İşte bu öğeler yumuşak güç öğelerinin başında gelmektedir. Bunun yanı sıra kültürel değerler, dini değerler, ahlak ve sanat anlayışı yumuşak güç öğelerinin önde gelenleridir.

Toplumun kültürü başkalarıyla paylaşılabilen evrensel değerleri içeriyorsa işte o “başkaları” nı etkileme ihtimali yani yumuşak güç etki alanına girmesi daha kolay olacaktır. Bunun farkında olan ülkelerden biri olan Fransa; kültürü, edebiyatı, ve şarabıyla yumuşak gücünü yaratmıştır. Aynı şekilde İngiltere futboluyla, ABD basketboluyla gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Türkiye bunu en iyi “aile yapısı”yla sağlamakta bunun yanında sömürgecilik karşıtı duruşu ve bu duruştan taviz vermemesinden dolayı kazandığı güvenle öne çıkmaktadır. Fakat değişen dünya düzeni ve gelişen teknoloji sayesinde görsel zenginlik daha da akılda kalıcı olmakta, geçmişe dayanan değerleri arka plana atmaktadır. Şu anda Türkiye’nin kültür ve medeniyet seviyesiyle ön plana çıkması gerekirken daha çok “dizi”lerden dolayı merak edilen bir ülke konumundadır. Bundan şikayetçi olmak çok da doğru olmayacaktır çünkü ne şekilde olursa olsun ülkeyi çekici kılan her öğe yumuşak güç unsurudur. Bardağa dolu tarafından bakıp Türkiye’nin de kendi Hollywood’unu yarattığını söyleyebiliriz. Görsel medyadan bir başka öğe olarak da futbolu gösterebiliriz. Türk futbolu son zamanlarda, bundan 10 yıl öncesine kadar hayal bile edilemeyecek transferler yapmış, bu transferler sayesinde dünya kamuoyunun ilgisini çekmeyi başarmıştır. Aynı şekilde Türkiye’ye gelen yabancı futbolcuların ve yurt dışına giden Türk futbolcularımızın sayesinde ülkemizin cazibesi artmış ve artmaktadır.

Bir diğer yumuşak güç unsuru olarak da dini gösterebiliriz. Türkiye hem Müslüman olup hem de Avrupa’yla bu kadar iç içe geçmiş ve değerlerinden taviz vermemiş bir ülke olduğundan dolayı diğer Müslüman ülkelerin de tez konusu haline gelmiştir.

Yumuşak güç öğelerini sınırlamak özellikle günümüzde pek mümkün değildir. Dünya üzerindeki bütün insanlara ayrı ayrı hitap edecek unsurları düşündüğümüzde ne

demek istediğim anlaşılacaktır. Kültür, sanat, tarih, spor, ekonomi ana başlıkları altında birçok konuyu örnek olarak verebiliriz.

2.1.3 Türkiye'nin Artan Yumuşak Gücü

Nye, bir ülkenin yumuşak gücünün onun kültürüne, siyasi değerlerine ve dış politikasına bağlı olduğunu ortaya atmıştır. Soğuk Savaş bitimi değişen dengeler Türkiye'yi ve dış politikasını da etkilemiştir. Soğuk savaş sırasında bölgede Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO) 'nun ikinci en büyük ordusuna sahip ve Sovyetlere yakın ileri karakol konumundaki Türkiye, savaşın bitmesi ve Sovyetlerin dağılmasıyla önemini kaybetmişti. Aslında önemini "Sert Güç" olarak kaybetti demek daha uygun olacaktır. Çünkü Türkiye o konjoktürdeki yerini tam olarak askeri güç olarak almaktaydı. "Sert Güç" olarak önemini kaybetmiş Türkiye yeniden güvenlik arayışlarına başlayacaktı ki Sovyetlerin dağılmasıyla ortaya çıkan ülkelerle Türkiye'nin ortak yönleri dikkat çekmeye başladı.

Sovyet ülkeleri ile Türkiye'nin ne gibi benzerlikleri olabilirdi ki ? Türkiye'nin Ortadoğu'daki ülkelere ulaşmak için bir kapı olarak kabul edilmesinin temelinde kültür yakınlığı yatmaktadır. Bu ortaya çıkan ülkelerin çoğunun Türkî Devletler olması, her ne kadar karşı saflarda yer almalarının vermiş olduğu burukluk olsa da milliyetçilik ruhunun ağır basması sonucu Türkiye'ye yakınlık hissedilmiş ve bu da tekrar bölgenin en önemli ülkesi olarak Türkiye'yi işaret etmiştir. Fakat bu sefer durum farklıydı. Türkiye podyuma askeri gücü yani "Sert Güç"ü ile değil kültür ve medeniyet cazibesi yani "Yumuşak Güç" ü ile çıkmaktaydı.

Türkiye'nin Jeopolitik konumu itibariyle Asya ve Avrupa arasında yer alan bir coğrafyada bulunması ve aynı zamanda İslam ve Hıristiyanlığın da birleştiği noktada yer alması dolayısıyla, demokrasiyle yönetilmesi, seküler bir kimlik ve liberal bir ekonomiye sahip olmasının yanı sıra, dininin İslam olması, yumuşak gücünü arttıran önemli faktörlerdir. Türk dış politikasının proaktif bir seyir izlemesinin, Türkiye'nin

dünyada sahip olduğu pozitif imajın en önemli sebebi, dünyada gösterilebilecek seküler demokrasiye sahip Müslüman topluma en başarılı örnek olmasıdır.³²

ABD'nin Vietnam, Afganistan ve Irak'ta "Sert Güç" ünün yetersiz kaldığını tüm dünyayla beraber Türkiye de görmüş ve "Yumuşak Güç"e eğilim hızlanmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi yumuşak güç kaynaklarından spor, medya, müzik ve sinema gibi önde gelen araçları Türkiye daha aktif halde kullanmaya başlamış, bu araçlarla kendisini "ulaşımını deveye binerek sağlayan, dört kadınla evlilik yapabilen, elleriyle yemek yiyen" bir millet olmadığını göstermiş ve bunu dünya ülkeleri "Yumuşak Güç" kullanımında başarılı olanlar sıralamasında 20. sıraya yerleşerek kanıtlamıştır.³³ Bu sıralama ülkelerin diplomatik altyapısı, dünya genelindeki büyükelçilik ve kültürel misyon sayıları, kültürel ürünleri ve uluslararası festivallerdeki başarıları, dünya genelindeki yabancı muhabirleri, yabancı üniversitelerde okuyan öğrenci sayısı, eğitim sistemleri, iş ortamlarının çekiciliği, düşünce kuruluşlarının sayısı, internet kullanıcı sayısı, havayollarının kalitesi gibi unsurlar dikkate alınarak ortaya çıkmıştır.

Bu şartlar altında Türkiye'nin yumuşak gücü değerlendirildiğinde "Türkiye'nin yumuşak gücü artmıştır" düşüncesi yerine "Türkiye'nin varolan yumuşak gücü su yüzüne çıkmaya başlamış ve meyvelerini vermektedir" demek daha doğru olacaktır.

2.2 Yumuşak Güç Uygulamaları

Dünyanın en önemli iş ve kültür dergilerinden İngiltere merkezli Monocle'in 'Yumuşak Güç' araştırmasında ülkelerin diplomatik altyapısı, kültür alanında ortaya koydukları ürünler, eğitim kapasitesi, iş dünyasındaki cazibesi, düşünce kuruluşlarının sayısı, internet kullanıcılarının sayısı, son olimpiyatlarda kazanılan ödüller, medyanın gücü gibi alanlar incelendi. Buradan çıkarılan sonuç "Yumuşak gücün" artık Batı'nın tekelinden çıktığı; Türkiye, Brezilya, Çin gibi ülkelerin diplomasisinin "yumuşak" yanını ön plana çıkardıkları oldu. Listenin ilk üç ülkesi: İngiltere, ABD ve Almanya olmuştur. Bu sıralamada Türkiye 20.sıraya yükselmiş bunun başlıca sebeplerini incelediğimizde bazı Hava Yolları Şirketi, iş adamların iştahını kabartan İstanbul ve şu anda en etkili olan Pembe dizilerin ön planda olduğu görülmektedir.

³² Fuat Keyman; "Globalization, Modernity and Democracy Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond", *Perceptions*, Autumn-Winter, Vol.XV, No.3-4, s.10.

³³ *Monocle*, issue 59, vol.6, December 2012 / January 2013.

Birleşmiş Milletlerin özellikle yumuşak güç konusundaki etkili silahlarını, seçmiş oldukları “Barış Elçileri” oluşturmaktadır. Bu kişiler herbiri kendi dallarında büyük kitlelere hitap etmiş, herkes tarafından takdir edilmiş insanlardır. Bu elçiler, açlık, kıtlık, savaş gibi felaketlerin yaşandığı bölgelerde bulunarak başta çocuk ve kadın olmak üzere bölgedeki insanların yardımına koşan insanlardır. Bu insanların yaptıkları faaliyetlerden öne çıkanları belirtmek gerekirse; biraz önce bahsedilen bölgelerden yetim çocukları evlat edinmek, kendi uzman oldukları dalları kullanarak toplumları birleştirmeye çalışmak, sanatı birleştirici etken olarak gösterip savaş karşıtı projeler ortaya atmak gibi çalışmalardır.

Türkiye'nin herhangi bir barış elçisinin olup olmadığının pek de takip edildiği söylenemez. 2005 yılında ünlü bir sanatçımızın Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği tarafından iyi niyet elçisi ünvanını alan 9 kişiden biri olarak Türkiye'nin barış elçisi olduğunu Türk halkının çoğunun bilmemesi onları cehaletinden ziyade bu kişinin ne kadar gündeme geldiğiyle alakalıdır.

Türkiye'de bunu bilen çok azdır. Bunü ele alarak, Türkiye'de bile sayı bu kadar az iken dünyada ne olması beklenilebilir? Bunun sebebi sanatçının kendisi veya medyadır bu tartışılır fakat barış elçisi olarak hitap ettiği kitle sınırlı sayıdadır. Bu görev vakit ayrılması gereken ve gerekirse başka bir şeyle uğraşılması gereken zor ve emek isteyen bir görevdir.

Bu durum karşısında bazı sanatçılar Dışişleri Bakanlığı'na barış elçiliği için müracaatlarda bulunmuşlardır. Bu gibi müracaatların değerlendirilmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılması gereken Türk milleti olarak iyi tanınan birisinden ziyade diğer dünya ülkeleri tarafından bilinen birilerinin seçilmesi ve desteklenmesidir. Bu sayede sorun çözülmesi daha kolay olacaktır. Örneğin bir önceki konulardaki istatistikleri ele aldığımızda özellikle Afrika Kıtası ülkelerinde Türkiye'ye gelen turist sayılarını bile olumlu yönde etkileyen birçok dizi bulunmaktadır. Birçok ülkede Türkiye'nin yerini dahi gösteremeyen fakat bu diziler sayesinde sanatçıları yakından takip eden insanlar bulunmaktadır. Bunun gibi sanatçılarımızı barış elçisi olarak görevlendirmek veya bu tür görevlere teşvik etmek daha etkili olabilir.

Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalarından öne çıkanlar olarak incelediğimiz pembe dizilerin yanısıra daha köklü ve maziye dayanan askeri ve siyasi uygulamaları detaylı incelemek gerekmektedir.

2.2.1 Yumuşak Güç Askeri Uygulamaları

Yumuşak gücü tanımlarken, sert güç olarak bilinen askeri gücün bazen de yumuşak güç olarak kullanıldığına değinmiştik. Tanımı yaparken Gallorotti³⁴ ve Lee³⁵ askeri gücü daha sert anlamda ele almış ve yumuşak gücün temelini oluşturduğunu vurgulamıştır. Aynı şekilde ekonomik gücün de diğer bacağı oluşturduğunu savunmuşlardır. Bu iki gücün daha “sert” bir yapısının olduğunu belirtmemize rağmen yumuşak güçten ayrı tutmak çok doğru olmayacaktır. Çünkü askeri gücün de yumuşak güce katkısı bulunmaktadır. Fakat şu ayrıma dikkat edilmesi gerekmektedir. Güç ile güç kaynakları farklı olmasına rağmen karıştırılan iki kavramdır. Bunu ayırt etmenin en basit yolu birisi soyut diğerinin de somut olmasıdır. Genel olarak gücün yanlış anlaşılmasının sebebi kaynakların ve davranışların ayırt edilememesidir.³⁶ Biz genelde birisinin ne kadar güçlü olduğuna karar verirken onun ne kadar güç kaynağına sahip olduğunu ölçerek değerlendiririz. Gücün kendi ayakları olmadığından binecek bir araca ihtiyacı vardır.³⁷ Yumuşak gücü oluşturmak için güç kaynaklarına ihtiyaç vardır. Bazı güç kaynakları hem yumuşak hem de sert gücü oluştururlar. Örneğin genellikle sert güç kaynağı olarak düşünülen ordu, aynı zamanda kazandığı zaferlerle bazı insanları etkisi altına alırken bazılarını da cezbeder.³⁸

Türk Silahlı Kuvvetleri, ülke güvenliğinin bölgedeki istikrarın sağlanmasına, muhafazasına ve artırılmasına doğrudan bağlı olduğunun bilincindedir. Bu yaklaşımdan hareketle, Türk Silahlı Kuvvetleri giderek daha fazla artan oranla askeri eğitim işbirliği, barış için ortaklık programı, çok uluslu barış gücü teşkili faaliyetlerine önem vermeye ve barışı destekleme harekâtına daha fazla katkı sağlamaya başlamıştır.

Türkiye; stratejik konumu, önemi ve sorumluluklarının farkında olarak bölgede Mustafa Kemal Atatürk’ün gösterdiği “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesi doğrultusunda birçok uluslararası oluşuma katılımında bulunmak ve/veya liderlik etmek

³⁴ Gallarotti, “Soft Power: What it is, Why it’s Important and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used”, s.6

³⁵ Lee, “A Theory of Soft Power and Korea’s Soft Power Strateg”, s.1.

³⁶ Joseph Nye, “Think Again: Soft Power” *Foreign Policy*, February 23, 2006

³⁷ Vuving, “How Soft Power Works”, s.4.

³⁸ a.g.e, s.4-5.

suretiyle gerginliklerin azaltılmasına ve krizlerin çözümlenmesine aktif katkıda bulunma kararlılığındadır.³⁹

Türk Silahlı Kuvvetleri barış elçisi olduğunu yurt dışındaki birçok görevlere yapmış olduğu katkıları ile göstermiş ve Silahlı Kuvvetlerin sadece savaşmak için var olmadığını kanıtlamıştır.

Türkiye'nin Dünya barışının korunmasına yönelik katkısı, Kore Savaşı'na katıldığı 1950 yılında başlamaktadır. Bunun dışında UN, NATO ve AB koordinesinde birçok ülkede düzenlenen barış harekâtlarına bir fiil iştirak etmiştir. Bunları kısaca özetleyecek olursak;

BM Somali Harekâtı (UN Operation in Somalia- UNOSOM)

Somali'de düşmanlıkların durdurulması ve insani yardım harekâtı için güvenli bir ortam sağlanması amacıyla BM Güvenlik Konseyi'nin 794 sayılı kararı uyarınca, Birleşik Görev Kuvveti (Unifed Task Force-UNITAF) adı altında icra edilen insani yardım ve barışı koruma harekâtına 02 Ocak 1993-22 Şubat 1994 tarihleri arasında bir mekanize bölükle iştirak edilmiştir.

BM Bosna-Hersek Koruma Gücü (UN Protection Force-UNPROFOR) - NATO Uygulama/İstikrar Kuvveti (NATO Implementation Force-IFOR/NATO Stabilization Force-SFOR)

Bosna-Hersek sorununa çözüm bulmak amacıyla, öncelikle emniyetli bölgeler tesis edilmesi ve bunların korunması için, BM Güvenlik Konseyi'nin 23 Şubat 1992 tarihli ve 743 Sayılı Kararı ile tesis edilen askerî güce (UNPROFOR); Türkiye, 04 Ağustos 1993-31 Aralık 1995 tarihleri arasında alay seviyesinde mekanize birlik görevlendirmiştir. Dayton Barış Antlaşması (14 Aralık 1995)'nin uygulanması görevinin NATO'ya verilmesi üzerine, önce Uygulama Kuvveti (IFOR) ve müteakiben İstikrar Kuvveti (SFOR) teşkil edilerek bölgede harekât icra edilmiştir. Türkiye, UNPROFOR'a tahsisli alayını takviye ederek tugay seviyesine çıkarmış ve 20 Aralık 1995'ten itibaren bu tugayını IFOR'a tahsis etmiştir. IFOR Harekâtı'nın görevinin 20 Aralık 1996 tarihinde

³⁹ Türk Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmay Başkanlığı resmi sitesi (Erişim Tarihi 10.03.2013)
http://www.tsk.tr/4_uluslararasi_iliskiler/4_1_turkiyenin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari/konular/turk_silahli_kuvvetlerinin_bolge_barisina_yaklasimi.htm

tamamlanması ve SFOR Harekâtı'nın teşkil edilmesini müteakip, bu tugay İstikrar Gücü'ne tahsis edilmiştir. Bölgede zaman içinde yaşanan iyileşmelere paralel olarak, SFOR'da kuvvet indirimi yapılmış, bu kapsamda Türkiye'nin tugay seviyesindeki katkısı da kademeli olarak tabur seviyesine düşürülmüştür. İstikrar Gücü'nün görevi, 02 Aralık 2004 tarihinden itibaren Avrupa Birliği'nin teşkil ettiği Avrupa Birliği Gücü (EUFOR)'nün yürüttüğü ALTHEA Harekâtı'na devredilmiştir.⁴⁰

Sharp Guard Harekâtı

Eski Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne yönelik ekonomik yaptırımların ve silah ambargolarının desteklenmesi maksadıyla, UNPROFOR ve IFOR Harekâtı paralelinde, BM Güvenlik Konseyi'nin 713, 757, 787, 820 ve 943 Sayılı Kararları (1992) ile Adriyatik'te Akdeniz Daimî Deniz Gücü (STANAVFORMED) tarafından icra edilen Sharp Guard Harekâtı icra edilmiştir. Türkiye, 13 Temmuz 1992 - 02 Ekim 1996 tarihleri arasında harekâta katkı sağlamıştır.

"Deny Flight"/"Deliberate Forge"/"Joint Guardian" Harekâtı

Türkiye, Bosna-Hersek'te görevlendirilen Birleşmiş Milletler Koruma Kuvveti, NATO Uygulama Kuvveti ve NATO İstikrar Kuvvetinin hava desteğini sağlamak için oluşturulan hava gücüne de katkı sağlamıştır. Eski Yugoslavya hava sahasının kontrolü için tesis edilen "Deny Flight" harekâtına ise İtalya'da konuşlandığı bir F-16 filosu ile iştirak etmiştir.

"ALBA" Harekâtı

Arnavutluk'taki olaylar üzerine, bu ülkeye yapılacak insani yardımın güvenle dağıtılabilmesi maksadıyla; BM Güvenlik Konseyi, 28 Mart 1997 tarihinde 1101 sayılı kararı almış ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)' na yetki devrederek, İtalya'nın liderliğinde çok uluslu bir güç teşkil edilmiştir. Türkiye, teşkil edilen çok uluslu güce 16 Nisan 1997- 01 Ağustos 1997 tarihleri arasında katkı sağlamıştır.

⁴⁰ a.g.e.

"Essential Harvest", "Amber Fox", "Allied Harmony", "Concordia" ve "Proxima" Harekâtları

Makedonya'daki silahlı militanları silahsızlandırmak maksadıyla "Essential Harvest" harekâtı icra edilmiştir. Harekât kapsamında Makedonya'da oluşturulan çok uluslu tugaya, 27 Ağustos 2001 tarihinden itibaren 1 ay süren harekâta katkı sağlanmıştır. Sonrasında NATO, Makedonya'daki uluslararası gözlemcilere destek sağlamak üzere yeni bir güç oluşturmuş ve 27 Eylül 2001 tarihinden itibaren "Amber Fox" harekâtına başlamıştır. Türkiye, bu gücün karargâhında yer almıştır. Harekâtın tamamlanmasının hemen ardından başlayan ve yine NATO komutasında 31 Mart 2003 tarihine kadar sürdürülen "Allied Harmony" Harekâtında ise karargâh personeli ile katkı sağlanmıştır. Türkiye, AB tarafından devralınarak icra edilen ve "Concordia" adını alan harekâta 15 Aralık 2003 tarihinde personel katkısı sağlamıştır. Aynı tarihte AB tarafından Makedonya'da teşkil edilen "Proxima" Polis Gücü'ne Jandarma personeli görevlendirmiş ve söz konusu personel, görevi 15 Aralık 2005 tarihinde başarı ile tamamlamıştır.

BM Kongo Demokratik Cumhuriyeti Misyonu (UN Mission in the Democratic Republic of the Congo - MONUC)

BM Güvenlik Konseyinin 1279 sayılı kararına istinaden AB tarafından Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde yapılan seçimler nedeniyle BM Kongo Demokratik Cumhuriyeti Misyonu (MONUC) 30 Temmuz-30 Kasım 2006 döneminde dört ay süre ile takviye edilmiştir. Türkiye tarafından görevlendirilen bir adet C-130 askerî nakliye uçağı, 21 Temmuz-01 Aralık 2006 tarihleri arasında Libreville/Gabon'da görev yapmıştır. Ayrıca söz konusu harekât kapsamında, Almanya'da konuşlu Harekât Komutanlığı ile Libreville/Gabon'da konuşlanan Müşterek Kuvvet Hava Unsur Komutanlığında da birer subay görevlendirilmiştir.⁴¹

BM Sudan Misyonu (UN Mission in Sudan - UNMIS)

BM Güvenlik Konseyinin 24 Mart 2005 tarih ve 1590 sayılı kararı ile BM Sudan Misyonu Kuzey Sudan'ın başkenti Hartum'da teşkil edilmiştir. UNMIS, 27 Temmuz

⁴¹ a.g.e.

2010 tarihinde kapatılmıştır. Türkiye, bu misyona 25 Nisan 2005 ve 27 Temmuz 2010 tarihleri arasında toplam 7 karargâh personeli ile katkı sağlamıştır.

NATO'nun Irak'a Eğitim Desteği (NATO Training Mission Iraq - NTM-I)

NATO'nun Irak'a Eğitim Desteği, BM Güvenlik Konseyi'nin 1546 Sayılı Kararı ve NATO İstanbul Zirvesi "Irak Bildirisi"ne istinaden 2004 yılında tesis edilmiştir. Misyon, Aralık 2011 tarihinde sonlandırılmıştır. Türkiye, NTM-I misyonuna 2004-2011 yılları arasında personel desteği sağlamıştır.

NATO Birleşik Koruyucu Harekâtı

Libya'da başlayan iç karışıklıkların uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmesi neticesinde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından 1970 ve 1973 Sayılı Kararlar (2011) alınmıştır. Bu kararlara istinaden NATO tarafından Libya'ya yönelik olarak başlatılan NATO Birleşik Koruyucu Harekâtı'na (Operation Unified Protector-OUP) Türk Silahlı Kuvvetleri unsurları, 29 Mart-31 Ekim 2011 tarihi arasında, dört fırkateyn, bir denizaltı, bir lojistik destek gemisi, altı F-16 hava savunma uçağı, iki KC-135 tanker uçağı, helikopter unsurları, Özel Kuvvet karargâh personeli ve Su Altı Taarruz (SAT), Amfibi ve Sualtı Görev Timleri ile katılım sağlamıştır.

İcra edilen bu harekâtların yanısıra TSK'nın halen desteklemekte olduğu harekâtlar da bulunmaktadır. Hâlihazırda Bosna-Hersek, Kosova, Afganistan, Lübnan, Sudan ile Somali karasuları ve açıklarında icra edilen barışı destekleme harekâtlarına katkı sağlanmaktadır.⁴²

AB ALTHEA Harekâtı (EU Operation ALTHEA)

BM Güvenlik Konseyinin 2019 sayılı kararı ile harekâtın görev süresi 15 Kasım 2012 tarihine kadar bir yıl süreyle uzatılmıştır. Bosna-Hersek'te barış gücü harekâtı görevi, 02 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Birliği'nin teşkil ettiği Avrupa Birliği Gücü (European Force-EUFOR)ne devredilmiştir. Türkiye; AB liderliğinde 02 Aralık 2004 tarihinden itibaren icra edilen ALTHEA Harekâtı'na, bir piyade bölüğü, bir jandarma bölüğü ve

⁴² a.g.e.

sekiz irtibat-izleme timi ile toplam 292 personel katkısı sağlamaktadır. Türk Birliği, Saraybosna'da konuşludur.

NATO Kosova Gücü (Kosovo Force - KFOR)

BM Güvenlik Konseyinin 12 Haziran 1999'da aldığı 1244 sayılı karar ile NATO önderliğinde Kosova'da güvenliğin tesis edilmesi amacıyla Kosova Gücü (KFOR) oluşturulmuştur. Türkiye, BM Güvenlik Konseyi kararının yayımlanmasından sonra gecikmeksizin Kosova'ya birlik göndermiş, bu kapsamda Türk Tabur Görev Kuvvet Komutanlığı (KTTGK), 01-13 Temmuz 1999 tarihleri arasında intikalini tamamlayarak, bugünkü Kosova Türk Temsil Heyet Başkanlığı (KTTHB)'nin çekirdeğini oluşturmuştur. O tarihten günümüze kadar TSK'nın Kosova'ya desteği her alanda sürekli olmuş, KTTHB bünyesinde görev yapan Türk askerî personeli, diğer ülkelerin birlikleri ve personeli ile yakın bir işbirliği içinde, kendisine verilen tüm görevleri başarı ile icra etmiştir. KFOR harekâtı, hâlen 30 ülkenin katkılarıyla 5700 personelden oluşmakta ve iki çok uluslu muharebe kuvveti hâlinde icra edilmektedir. Prizren'de konuşlu 377 personelden oluşan Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanlığı kendisine bağlı bir motorlu piyade bölüğü, irtibat / izleme timleri ve destek unsurları ile Kosova genelinde görev icra etmektedir. Türkiye, ayrıca başkent Priştine'de konuşlu KFOR karargâhında etkin kadroları ile harekâtın sevk ve idaresine katkıda bulunmaktadır.

BM Kosova Misyonu (United Nation Interim Administration Mission in Kosovo- UNMIK)

UNMIK misyonu, BMGK'nın 10 Haziran 1999 yılında aldığı 1244 sayılı karara istinaden kurulmuştur. BM tarafından yapılan talebe istinaden, Türkiye tarafından Yarbay rütbesinde bir personel, 22 Aralık 2011 tarihinden itibaren BM Kosova Misyonu (UNMIK) Askerî İrtibat Subayı kadrosunda bir yıl süre ile geçici görevle görev yapmak üzere görevlendirilmiştir.⁴³

NATO Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (International Security Assistance Force / ISAF)

⁴³ a.g.e.

Güvenliğin sağlanmasında Afgan Geçici Yönetimi'ne destek sağlamak amacıyla, 05 Aralık 2001 tarihli Bonn Anlaşması ve BM Güvenlik Konseyinin 20 Aralık 2001 tarih ve 1386 sayılı kararı ile Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti (UGYK-ISAF) teşkil edilmiş ve 16 Ocak 2002 tarihinde İngiltere'nin liderliğinde göreve başlamıştır. ISAF Harekâtının sorumluluk sahası başlangıçta sadece Afganistan'ın başkenti Kabil ve çevresi ile sınırlıyken, BM Güvenlik Konseyi'nin 18 Ekim 2003 tarihli ve 1510 sayılı kararı ile tüm Afganistan'ı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Halen, Afganistan'ın tamamında ISAF Harekâtı kapsamında altı bölge komutanlığı bulunmakta ve ISAF Harekâtına 50 ülkeden yaklaşık 130.000 personel katılmaktadır.

Türkiye, başlangıçtan beri, ISAF Harekâtına aktif katkıda bulunan ülkelerden biri olarak; Haziran 2002-Şubat 2003 tarihleri arasında 1300 personelden oluşan katkısı ile ISAF-II dönemine başarı ile liderlik etmiş, ISAF-VII döneminde 3'üncü Kolordu Komutanlığı ile Şubat-Ağustos 2005 tarihleri arasında 30 ülkeden oluşan 1450'si Türk olan 8000 personele komuta etmiş, aynı dönemde NATO komuta kontrol yapısı içerisinde bulunan Kabil Uluslararası Havaalanı da Türkiye tarafından işletilmiştir. Ayrıca 04 Ağustos 2008 ile 04 Şubat 2009 tarihleri arasında 3'üncü Kolordu Komutanlığının 100 personeli ile ISAF Karargâhı desteklenmiştir. ISAF Harekâtının altı bölge komutanlığından biri olan Kabil Bölge K.lığının lider ülke sorumluluğu Türkiye tarafından 01 Kasım 2009'da devralınmıştır. Bu görev birer yıllık sürelerle uzatılmaktadır. 01 Kasım 2012 tarihine kadar Kabil Bölge K.lığı görevi Türkiye tarafından yerine getirilmiştir. TSK Afganistan'da, Kabil Bölge K.lığının liderliğini sürdürmekte ve yaklaşık 1650 personel mevcudu ile ISAF Harekâtına destek vermektedir. Bu mevcudu ile ISAF Harekâtı'na katkı sağlayan 50 ülke içinde 8'inci sıradadır. Türkiye, Afganistan'da; etnik kökeni ne olursa olsun halkın tamamına eşit yakınlıkta olacak şekilde, Afgan yönetimini desteklemek, Afganistan Millî Ordusunu eğitmek ve Afganistan halkına güvenlik, istikrar ve gelişme konusunda yardım etmek amacıyla bulunmaktadır. Türkiye'nin millî kısıtlamaları gereği; birlikleri sorumluluk sahası dışında ve mayın temizleme, terörle mücadele, uyuşturucuyla mücadele faaliyetlerinde kullanılmamaktadır. Türkiye'nin Afganistan'da, Vardak ilinde 2006 yılında kurulan bir adet ve Kuzeyde Cevizcan ili Şibirgan ilçesinde 21 Temmuz 2010 tarihinde kurulan bir adet olmak üzere, toplam iki adet Bölgesel İmar Ekibi (BİE) faaliyet göstermektedir. TSK'nın Afganistan'da üstlendiği birçok görevden birisi de

Afgan Ulusal Güvenlik Güçlerinin Afganistan'ın güvenliğini tek başına sağlayabilecek yeterliliğe ulaştırılmasıdır. Bu maksatla TSK tarafından Kabil'de açılan Gazi Askerî Eğitim Merkezinde Afganlı astsubayların temel eğitimleri Türk askeri tarafından verilmektedir. Afganistan Askerî Lisesinin sponsorluğunu Türkiye sürdürmektedir. Ayrıca, TSK'nin eğitici, danışman ve öğretmenleri, Kara Harp Okulu, Komuta Kurmay Kolejinde ve çeşitli askerî eğitim merkezlerinde görev yapmaktadır. Afganistan'a verilen eğitim desteği kapsamında Afganistan'da ve Türkiye'de 235 personelimiz bulunmaktadır. ISAF Harekâtı çerçevesinde bugüne kadar 12.500'den fazla Afgan personele Afganistan'da görev yapan Türk personel tarafından yerinde eğitim verilmiştir. Türkiye-Afganistan askerî eğitim iş birliği faaliyetleri çerçevesinde 2001 yılından beri yaklaşık 3.300 Afgan personele TSK eğitim kurumlarında eğitim verilmiştir. Hâlen Afgan personelin Türkiye'deki eğitimleri devam etmektedir.

Türkiye tarafından Afganistan'a; TİKA tarafından yürütülen projelerle 307 milyon ABD doları, Vardak BİE tarafından yürütülen projelerle 37 milyon ABD doları ve TSK tarafından yapılan yardımlarla 75 milyon ABD doları olmak üzere toplam 419 milyon ABD doları yardım yapılmıştır. Cevizcan BİE tarafından 24,8 milyon ABD doları değerinde 54 faaliyet ve proje planlanmış, bunun 21'i tamamlanmıştır.⁴⁴

BM Lübnan Geçici Kuvveti (UN Interim Force in Lebanon-UNIFIL)

BM Güvenlik Konseyi'nin 11 Ağustos 2006 tarihli 1701 sayılı kararı gereği Lübnan'da barışın tesisi ve idamesi maksadıyla uluslararası bir güvenlik gücü oluşturulmasına karar verilmiş; 14 Ağustos 2006'da taraflar arasında ateşkesin ilanı ile kararların uygulanmasına başlanmıştır. Türkiye, UNIFIL Harekâtı'na 15 Ekim 2006 tarihinden itibaren, UNIFIL Deniz Görev Kuvvetine, Deniz Kuvvetleri Komutanlığımıza ait bir fırkateyn görevlendirilerek katkı sağlamaya başlamıştır. 20 Ekim 2006 tarihinden itibaren de, Türk İstihkâm İnşaat Bölüğü, Sur şehri yakınlarındaki üs bölgesinde konuşlanarak UNIFIL kapsamında görevine başlamıştır. Ayrıca, BM tarafından belirlenen esaslar dâhilinde UNIFIL Harekâtı'na katılan unsurların, Mersin Limanı'nı kullanmalarına müsaade edilmiştir. Hâlihazırda harekâta bir inşaat istihkâm bölüğü ve mevsimsel şartlara bağlı olarak yapılan planlamaya istinaden bir fırkateyn/bir korvet/iki hücumbot ile katkı sağlanmaktadır. Lübnan Türk İstihkâm İnşaat Bölüğünün UNIFIL

⁴⁴ a.g.e.

Karargâhına yönelik icra ettiği destek faaliyetleri arasında; karargâh binası inşası, atık su hattı inşası, çevre yolu inşası, helikopter pisti inşası, elektrik hattı inşası, bakım onarım tesisleri ofis binası inşası ve muhabere hatlarının yer altına alınması çalışmaları yer almaktadır. Ayrıca, Lübnan Türk İstihkâm İnşaat Bölüğünce, Lübnan'da görev yapan diğer ülkelere çeşitli projelerde istihkâm desteği sağlanmaktadır.

BM-Afrika Birliği Darfur Misyonu (UN-African Union Mission in Darfur-UNAMID)

NATO, Haziran 2005-Aralık 2007 tarihleri arasında Afrika Birliğine eğitim ve taşıma desteği sağlamıştır. Bu süreçte Türkiye 24-29 Ekim 2006 tarihleri arasında bir C-160 nakliye uçağı ile taşıma faaliyetine katılmıştır. Türkiye, UNAMID'e 12 Ağustos 2006 tarihinden beri personel katkısı sağlamaktadır.

Birleşik Görev Kuvveti 151 (Combined Task Force 151 -CTF 151) ve NATO Daimi Deniz Görev Grubu (Standing NATO Maritime Group 2 - SNMG 2)

Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nin 1851, 1846, 1844, 1838 ve 1816 Sayılı Kararları (2008) çerçevesinde, korsanlık/deniz haydutluğu ve silahlı soygun eylemleriyle mücadele amacıyla yürütülen uluslararası çabalara destek vermek üzere, Türk Silahlı Kuvvetleri deniz unsurlarını dost ve müttefik ülke deniz kuvvetleri ile birlikte Aden Körfezi, Somali karasuları ve açıkları ile mücavir bölgelerde görevlendirmiştir. Türkiye, hâlihazırda bölgedeki faaliyetlere, SNMG-2 ve CTF-151 kapsamında münavebeli olarak, bir fırkateyn görevlendirerek katkı sağlamaktadır. Türkiye, Mayıs-Ağustos 2009 ile Eylül-Aralık 2010 tarihleri arasında CTF-151 Komutanlığı görevini yürütmüştür. Bununla birlikte Türkiye, Haziran 2011 ile Haziran 2012 tarihleri arasında SNMG-2 görevini üstlenmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri birçok harekatta gerek akademik gerekse karargah yönüyle katkıda bulunmuştur. Bunun dışında birçok uluslararası gözlem görevlerinde katkıda bulunmuştur.

BM İran-Irak Askerî Gözlemci Grubu (UN Iran - Iraq Military Observer Group - UNIIMOG)

İran-İrak harbini müteakip, tarafların ateşkes anlaşmasına uymalarını gözlemek ve birliklerin çekilmesine nezaret etmek maksadıyla UNIIMOG misyonu tesis edilmiştir. Türkiye, Ağustos 1988-Mayıs 1991 tarihleri arasında misyona askerî gözlemci görevlendirmiştir.

BM Irak-Kuveyt Askerî Gözlem Misyonu (UN Iraq - Kuwait Observation Mission - UNIKOM)

İrak-Kuveyt sınırındaki askerden arındırılmış bölgeyi gözlemleyerek sınır ihlallerini caydırmak ve düşmanca eylemlerin rapor edilmesi amacıyla, Nisan 1991'de UNIKOM misyonu teşkil edilmiştir. Türkiye, UNIKOM'a Mayıs 1991-Mart 2003 arasındaki dönemde katkı sağlamıştır.

BM Doğu Timor Destek Misyonu (UN-Mission of Support in East Timor - UNMISET)

Doğu Timor'da barış, güvenlik ve istikrarın sağlanması amacıyla, Ekim 1999'da UNTAET adı altında bir BM misyonu teşkil edilmiştir. Misyon, Mayıs 2002 tarihinde Doğu Timor'un bağımsızlığını kazanması ile UNMISET adını almıştır. Türkiye, Şubat 2000-Mayıs 2004 arasında (önce UNTAET, mütakiben UNMISET'e) katkı sağlamıştır.

AGİT Kosova Denetim Misyonu (OSCE Kosova Verification Mission - OSCE KVM)

Kosova'da teşkil edilen Denetim Misyonuna, Mayıs-Eylül 1999 ayları arasında personel katkısı sağlanmıştır.

AGİT Gürcistan Sınır Gözlem Misyonu (OSCE Border Monitoring Operation - OSCE BMO)

Rusya Federasyonu'nun Çeçenistan'a yönelik harekâtından kaynaklanan mülteci akını nedeniyle Gürcistan-Çeçenistan sınırında oluşturulan AGİT Gözlem Misyonu'nda Şubat 2000-Aralık 2004 arasında personel katkısı sağlanmıştır.

BM Bosna-Hersek Misyonu (UN Mission in Bosnia-Herzegovina - UNMIBH)

BM Bosna Hersek Misyonu "Askerî Danışmanlar Timi"nde Ocak 2001-Ocak 2002 tarihleri arasında bir Türk subayı askerî danışman olarak görev yapmıştır.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde AB Polis Misyonu (EUPOL KINSHASA)

AB ve BM ile koordineli olarak Nisan 2005 tarihinden itibaren Kinshasa-Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde polis misyonu başlatmıştır. Söz konusu misyona, Haziran 2006-Haziran 2007 tarihleri arasında personel katkısı sağlanmıştır.

El Halil'deki Uluslararası Geçici Mevcudiyet (Temporary International Presence in Hebron -TIPH)

İsrail ile Filistin Kurtuluş Örgütü arasında, 1985-1997 yılları arasında sürdürülen görüşmelerin sonucunda TIPH teşkil edilmiştir. TIPH adlı uluslararası gözlemcilik görevine, Şubat 1997-Nisan 2008 tarihleri arasında personel katkısı sağlanmıştır.

BM Gürcistan Gözlem Misyonu (UN Observer Mission in Georgia-UNOMIG)

BM Güvenlik Konseyi'nin 24 Ağustos 1993 tarih ve 858 sayılı kararı ile UNOMIG teşkil edilmiştir. Türkiye, 2009 yılında kapanan misyona 1994-2009 yılları arasında personel katkısı sağlamıştır.

AGİT Gürcistan Gözlem Misyonu (OSCE Georgia Observer Mission)

AGİT tarafından Gürcistan'daki gelişmelerin takip edilmesi amacıyla tesis edilen misyona, Türkiye, Haziran 2006-2009 döneminde personel katkısı sağlamıştır.⁴⁵

Bahsedilen bu görevlerden de anlaşıldığı üzere Türk Silahlı Kuvvetleri "Sert Güç" rolünün yanı sıra daha yumuşak daha barışçıl oluşumlarda da bulunmuştur. Özellikle son dönemlerde bu görevlere iştiraklerin artması Türk Silahlı Kuvvetlerinin "güç" dönüşümünün yakın takipçisi olduğunun göstergesidir. Bu görevler sayesinde Türkiye'nin geçmişten günümüze gelen eşsiz kültür ve ahlakıyla beraber cazibesi artmaya devam etmekte ve bu cazibenin etkileri Türk dış politikasında da hissedilmektedir.

⁴⁵ Türk Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmay Başkanlığı resmi sitesi (Erişim Tarihi 14.03.2013)
http://www.tsk.tr/4_uluslararasi_iliskiler/4_1_turkiyenin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari/konular/turk_silahli_%20kuvvetlerinin_barisi_destekleme_harekatina_katkilari.htm

2.2.2 Yumuşak Güç Siyasi Uygulamaları

Devletler, ülkelerinin çıkarlarına yönelik amaçlara ulaşmak için bazı stratejiler takip ederlerken birtakım dış politika araçlarından yararlanırlar. Bunların başında diplomasi ve propaganda gelir. Konunun uzmanlarından Harold Nicolson, diplomasi kavramını başlıca iki anlamda kullanmıştır; dar anlamda diplomasi, hükümetlerin resmi temsilcileri olan diplomatlar aracılığı ile gerçekleştirdikleri bir karşılıklı haberleşme ve/veya görüşmeler sürecine işaret ederken; geniş anlamda diplomasi, bir ülkenin dış politikasında kullanılan çeşitli siyasal etkileme yöntem ve tekniklerini ifade etmektedir.⁴⁶

Gerçek anlamda diplomasinin, Rönesans dönemi sonlarından itibaren, Kuzey İtalya'daki şehir devletleri aracılığı ile geliştiği ve biçimlendiği genellikle kabul edilmektedir.⁴⁷

Siyasal etki araçlarından bir diğeri ise propagandadır. Propaganda, belirli bir grubun, aklını, duygularını ve eylemlerini, genel nitelikli amaçlar doğrultusunda etkilemeye yönelik sistematik ve tasarlanmış çabalar olarak tanımlanabilir.⁴⁸ Bu etkiler daha soyut ve daha yumuşaktır. Fakat geçmişten günümüze gelene kadar incelediğimizde sert uygulamalardan daha büyük etkiler bırakmıştır. Buna en güzel örnek olarak Afrika kıtası üzerindeki Avrupalı ülkelerin etkisini verebiliriz.

Bu kapsamda Türkiye, dış politikasını sert uygulamalardan çok yumuşak uygulamalara doğru kaydırmış ve yumuşak gücünü kullanmaya başlamıştır.

Peki güç değişimi için neden bu kadar süre beklenildi ?

Bu soruyu cevaplamak için dış politikada stratejinin yerini iyi anlamak ve analiz etmek gerekmektedir. Bir ülkenin dış politikasında yürüttüğü stratejinin tohumları yıllar öncesinden atılmaktadır. İleri görüşlü olup teknolojiyi yakından takip etmek, altyapı etüdünü ve uygulanabilirlik analizini iyi yapmak stratejinin istikrarını belirler. Bu hazırlıkların da farkında olarak, Türk dış politikasındaki değişimlerin kişiler üzerinden olmayacağı, bunun belli bir süreç alması sebebiyle kişilerin bu sürecin sadece bir parçası olabileceği bilinmeli ve ona göre değerlendirilmelidir. Açıkça ifade edecek olursak Türk dış politikasının özellikle 2005'ten sonra bir anda atağa geçtiğini

⁴⁶ Harold Nicolson, *Diplomasi*, Çev: Mete Engin, İstanbul, Altın Kitaplar, 1970.

⁴⁷ Sönmezoğlu, a.g.e, s.289.

⁴⁸ a.g.e, s.305.

düşünmek veya düşündürmek yanlış olmakla beraber bu zemini hazırlayanlara haksızlık etmekten başka bir şey olmayacaktır. Dış politikadaki bu açılımlar özellikle 1997'den sonra başlamıştır. Bundan önceki dönemler için kısa bir hesaplama yapıldığında sorunun asıl cevabına ulaşılmaktadır. 1920-1990 yılları arasında 28 Dışişleri Bakanı kişi başına 29,9 aydan görev almış, 1990-1997 yılları arası ise 11 defa Bakan değişimiyle kişi başı 7,9 aylık görev almışlardır.⁴⁹ Görüldüğü üzere 1997'ye kadar çok sayıda kişi dışişleri bakanı koltuğuna oturmuş, daha makama, Türk dış politikası ile ilgili gerekli bilgiye ve deneyime sahip olmadan görevden alınıp yerine başkası oturtulmuştur. Halbuki dış politikada kişisel dostluklar, samimi ilişkiler resmi ilişkilerden daha etkili ve verimli olabilmişlerdir. Örneğin dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile meslektaş Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu'nun çok samimi dostluklarının olması ve bahçelerine beraber zeytin fideleri dikmeleri aralarındaki dostluğun ülkelere de yayılmasının nişanesidir. Bunca süredir başarısız olan bu iki ülke arasındaki yakınlaşmanın yaratıcıları bu iki insan ve aralarındaki dostluğun olduğunu söyleyebiliriz.

Türk dış politikasında yumuşak güç anlamında etkili olan stratejiler;

- Komşularla Sıfır Sorun Politikası
- Uyuşmazlıkların çözümü ve arabuluculuk
- Medeniyetler İttifakı
- Dış Ülkelere Yardımlardır.

Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinde, en çok başvurduğu yöntemlerden bir tanesi, son dönemlerde aktif olarak sürdürdüğü, arabulucu ve çok yanlı dış politikasıdır. Günümüzde küresel terörizmin zirve yaptığı görülmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra, sorunlu bölge olarak Ortadoğu kabul edilmektedir. Türkiye, jeostratejik ve jeopolitik konumu ve Doğu ile Batı arasındaki hem toprak olarak hem de kültür ve medeniyet açısından köprü konumunda olması sebebiyle kritik konumdadır. Bu sebeple birçok oluşumda aktör olarak yer almaktadır. Son yıllarda müslüman ülkeler ile Batılı toplumlar arasında görülen karşılıklı şüphe, korku ve kutuplaşma ortamı, çeşitli aşırı unsurlarca istismar edilmektedir. Medeniyetler İttifakı, uluslararası istikrarı tehdit edebilecek dereceye yaklaşan bu durumun daha da kötüleşmesini ancak kapsamlı

⁴⁹ Ercüment Tezcan, "Dönemin Dış Politika Sorunları", **Türk Dış Politikası (1919-2012)** (Ed. Haydar Çakmak), Barış Platin Kitap, 2012, 2. baskı, Ankara s. 732.

bir koalisyonun önleyebileceği anlayışından hareketle, kültürler arasında karşılıklı saygı yoluyla bu eğilime karşı koymayı amaçlamaktadır.⁵⁰

Türkiye'nin medeniyetler ittifakı projesindeki rolü ve sorunlu bölge Ortadoğu ile Batıdan farklı olan ilişkileri çerçevesinde sürdürdüğü yapıcı politika itibarıyla referans ülke pozisyonuna gelmiş, hem doğu hem batı hem de ABD açısından önemli bir konum kazanmıştır. Türkiye, 'Medeniyet Derinliği' bağlamında, tarihi ve kültürel yakınlığı olan Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve genel olarak Orta Asya'daki uzun sürmüş ve sürmekte olan çatışmalar ve anlaşmazlıklarla yakından ilgilenme ve arabulucu politika stratejisi yürütmektedir.⁵¹ Suriye ile İsrail, Afganistan ile Pakistan, ve ABD-Batı ile İran arasındaki sorunlarla ilgilenip, aktif ve yapıcı bir dış politika izlemesi, Türkiye'nin potansiyel yumuşak güç olma arzusunu göstermektedir.

Türkiye'nin uyuşmazlıkları çözücü ve arabulucu ülke olarak müdahil olduğu Rusya'nın Gürcistan ile olan anlaşmazlıktaki politikası ve Çin'in Uygur Türkleriyle olan sorununda üstlendiği arabulucu rol, Kafkasya'nın istikrarı konusundaki çıkarları çerçevesinde de aynı yapıcı politikayı sürdürmesine örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye uluslararası diplomaside üstlendiği çatışan taraflar arasındaki yapıcı rolünü uluslararası örgütlerle de desteklemekte, uluslararası örgütlerle işbirliği içerisinde olmakla bu dış politikasını meşrulaştırmakta, arabulucu rolünü kolaylaştırmakta ve yumuşak gücün elzemlerinden olan 'meşruiyetliği' kazanmaktadır.

Türkiye'nin, komşularla sıfır problem, çok yönlü dış politika, güvenlik-demokrasi arasında denge kurmak, çevre bölgelerde istikrarı sağlamak gibi ilkelerle izlediği dış politikanın, çevre ülkelere örnek teşkil etmesi de, yumuşak gücüne vurgu yapmaktadır.

Türkiye'nin son dönemlerde artan aktif arabulucu dış politika sergileyerek Ortadoğu'daki sorunlarla ilgilenmesi, kültürel etkisinin bir sonucu olarak bölgede artan çekiciliği sonucunu doğurmuştur. Türkiye'nin 2003'te ABD'nin Irak'a müdahalesini desteklememe kararı ile başlayan süreç, komşularla sıfır sorun ilkesi ve medeniyet derinliği olarak adlandırılan, ortak kültür ve tarihe sahip ülkelerle işbirliği ve

⁵⁰ Türk Dışişleri Bakanlığı Resmi Sitesi, **Medeniyetler İttifakı Girişimi**, (Erişim Tarihi 24.03.2013) <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki.tr.mfa>

⁵¹ Burhanettin Duran, "Türk Dış Politikası Ortadoğuluşuyor mu?", **Ortadoğu Yılığ 2008**, Küre Yayınları, 2009, İstanbul, s.385-403.

yakınlaşmanın arttırılması ilkeleri çerçevesinde düzelen ilişkilerle devam etmiştir.⁵² Arap Baharı'nın vuku bulmasıyla, bölgeyle ve bilhassa Suriye hükümetiyle kopan ilişkiler nedeniyle sekteye uğramış, fakat bu süreçte daha fazla anlam kazanan Türkiye'nin Ortadoğu'daki yumuşak gücü, farklı bir boyut kazanmıştır. Türkiye'nin, İsrail-Arap uyuşmazlığı konusunda izlediği bu politika, en çok çaba harcadığı meselelerden olmuştur. Türkiye, dış politikasında İran ile Batı arasındaki nükleer kriz dolayısıyla da, diplomasi yoluna gidilmesi konusunda bir strateji izlemekte, bu konuda, Türk dış politikasında önemli bir yer işgal etmektedir.⁵³

Öte yandan ülkemiz, 24-25 Şubat 2012 tarihlerinde İstanbul'da "Enhancing Peace through Mediation" temalı bir Arabuluculuk Konferansı düzenleyerek konusunda uzman yerli ve yabancı isimleri bir araya getirmiştir. "İstanbul Arabuluculuk Konferansı"nın belirli aralıklarla düzenlenerek kalıcı hale getirilmesi hedeflenmektedir.⁵⁴

Sonuç olarak bu politikalarının bir ürünü olarak, 2009-2010 yıllarında Arap ülkelerinde yapılan TESEV (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı) kamuoyu araştırmaları Türkiye'nin bölgedeki popülerliğinin arttığını göstermektedir. 25 Ağustos-27 Eylül 2010 tarihleri arasında TESEV tarafından, 7 Arap ülkede yapılan araştırma, (Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, Irak) Türkiye'ye duyulan sempati oranının %80 gibi azımsanmayacak bir oran olduğunu göstermiştir. 2009 yılında da aynı ülkelere yapılan anketlerde, Türkiye'ye duyulan sempati oranının %75'ten %80'e arttığı gözlenmiştir. 2010 yılında İran'ın da katılımıyla yapılan diğer bir ankette ise, oranın %85'e çıktığı gözlenmiştir. 2011'in Ekim ayında, Mısır, Ürdün, Lübnan, Fas ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde yapılan başka bir araştırmaya göre ise, Arap Baharı'nın en büyük kazananının Türkiye olduğu kaydedilmiştir. Bu araştırmaya göre, Türkiye'nin Ortadoğu'da en yapıcı ülke olarak görüldüğü ortaya çıkmıştır.

⁵² Meliha Benli Altunışık, "Türkiye'nin Ortadoğu'daki 'Yumuşak Gücü' ve Önündeki Engeller", TESEV, Temmuz, 2011.

⁵³ Kemal Kirişçi, "Turkey's 'Demonstrative Effect' and the Transformation of the Middle East", *Insight Turkey*, 2011, Vol.13, No.2, s.33-55.

⁵⁴ Türk Dışişleri Bakanlığı Resmi Sitesi, *Uyuşmazlıkların Çözümü ve Arabuluculuk*, (Erişim Tarihi 24.03.2013) <http://www.mfa.gov.tr/uyusmazliklarin-cozumu-ve-arabuluculuk.tr.mfa>

2.2.3 Kazanımlar

Türk dış politikasının şekillenmesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün teori ve pratiğinin büyük etkileri bulunmakta, aynı şekilde Kemalizm'in etkileri göze çarpmaktadır. Türk dış politikasında yumuşak güce örnek teşkil edebilecek ve Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları diyebileceğimiz yöntemler ise kültürel etkileşim faaliyetleri, dış politikada düzen-kurucu rol ve ekonomik-insani yardımlar olarak sıralayabiliriz.

Kültürel etkileşim faaliyetlerine örnek verecek olursak öğrenci değişim programları, turizm, bilim ve eğitim gibi hususlarda kaydedilen gelişmeler, dünyayla olan işbirliği ve bu anlamda gerçekleştirilen projeler, kısacası Türkiye'nin kültürünün, dilinin ve kendisinin tanıtımına katkıda bulunabilecek bütün faaliyetleri gösterebiliriz.

Türkiye'nin en önemli zenginliklerinden olan coğrafyası, yumuşak güç kaynağı olarak kullanılmakta, Turizmin gelişmesi için yapılan yatırımlar arttırılmaktadır. Tanıtıma ayrılan bütçe 2012 yılı itibariyle 184 milyon TL civarındadır. 55 Uluslararası tanıtım faaliyetleri, bir ülkenin dünyadaki duruşu, saygınlığı, imajı ve dolayısıyla da hedeflenen dış politikanın etkinliği bakımından, önemli bir rol oynamaktadır.

Türk kültürünün, dilinin, sanatının tanıtılması ve aynı zamanda Yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının yaşadıkları ülkeye adapte olmalarına katkıda bulunmak ve nihayetinde ikili ilişkilerde başarılı olmak amaçlarıyla, yurtdışında Türk kültür merkezleri kurulmuştur. Türk kültürünün, dilinin ve sanatının tanıtılmasının önemli bir yere sahip olduğu günümüz Türk dış politikasında, bu konuyla ilgili olarak en fazla faaliyet gösteren kurumların başında TİKA gelmektedir. TİKA'nın faaliyetlerine kısaca değinelim.

Kosova'nın tek Türk belediyesi olan ve nüfusunun tamamına yakını Türklerden oluşan Mamuşa'ya, eğitim altyapılarının güçlendirilmesi amacıyla TİKA Başkanlığı'nca 2008-2009 yıllarında ilköğretim okulu inşa edilmiştir. 2010 yılının ilk yarısında çevre düzenlemesi de yapılan okulda 823'ü Türkçe, 77'si Arnavutça olmak üzere, toplam 900 ilköğretim, 120 ana sınıfı ve 85 lise öğrencisinin öğrenim görmesi sağlanmıştır.

⁵⁵ Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi Sitesi, **Stratejik Plan** (Erişim Tarihi 17 Mart 2013) <http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/3968.stratejikplanpdf.pdf?0>

Moğolistan'da; 20 derslikli okullarında büyük çoğunluğunu ailesi yoksulluk sınırındakilerin oluşturduğu 147 öğrencinin de öksüz ve yetim olduğu 245 zihinsel engelli ve down sendromlu çocuğa, eğitim ve öğretim hizmeti verilen, devlet bütçesinden yeterli pay ayrılamamasından dolayı altyapı, malzeme ve donanım eksikliğinden verimli ve çağdaş eğitimin verilemediği 25. Zihinsel Engelliler Okulu'na kütüphane, malzeme ve donanım desteği sağlanmış, sınıf tadilatı ve tamirata yapılmış ayrıca bir bilgisayar laboratuvarı kurulmuştur.

Sırbistan'da, 180'i daimi olmak üzere 380 kişilik akademik kadroyla yaklaşık 3000 öğrenciye eğitim verilen Novi Pazar Devlet Üniversitesinin tadilatı ve donanımı TİKA tarafından sağlanmıştır.

Türkoloji Projesi, 1999 yılında TİKA tarafından başlatılmıştır. 2000–2001 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlayan proje Türk dili ve kültürünün yaygınlaştırılmasını amaç edinen uzun soluklu bir çalışmadır. Proje kapsamında ülkelerin yanı sıra komşu, dost ve akraba toplulukları da kapsayan geniş bir coğrafyada, proje kapsamındaki ülkelerde saygın üniversitelerle işbirliği yapılarak; Türkoloji, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri ile Türkçe Eğitim Merkezleri açılmaktadır. Ayrıca işbirliği yapılan ülkelerdeki üniversitelere Türkiye'den akademisyenler gönderilmekte, yerel akademisyenlere destek verilmekte ve açılan bölümlere malzeme-donanım desteği sağlanmaktadır.⁵⁶

Kalkınma ekonomisinin en önemli araçlarından olan tarım, TİKA'nın yoğun olarak faaliyet gösterdiği sektörlerden biri olarak göze çarpmaktadır. Kurum, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile işbirliği yaparak üç kıtada birçok faaliyet gerçekleştirmiştir. Bakanlık ile birlikte yürütülen projeler çerçevesinde;

Türkmenistan'da yılda 400.000 civiv üreten tesisler kuruldu. 2007'de geliştirilen "Türkmenistan Antep Fıstığı Yetiştiriciliği Projesi" ile yeterli tarım alanı bulunmayan ülkede fıstık bahçeleri oluşturulması hedeflenmiştir.⁵⁷

Azerbaycan'da daha çok tarımsal araştırmalar üzerine yoğunlaşıldı. Bu doğrultuda Azerbaycan - Türkiye Tohumluk Üretim ve Araştırma Merkezi projesi gerçekleştirildi.

⁵⁶ TİKA, (Erişim Tarihi 17 Mart 2013)

<http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/sosyal-altyapilar-ve-hizmetler/egitim/1>

⁵⁷ "Buğday Başağından Arı Kovanına İşimiz Kalkınma!", TİKA Dünyası, Sayı:2, 2012, s.37.

Doğu Makedonya'nın kırsal kalkınmasına katkıda bulunmak üzere "Arıcılığı Geliştirilmesi Projesi" hazırlandı. 2.000 adet kovan, 1.420 adet arı kolonisi ve gerekli olan tün ekipmanlar ailelere dağıtıldı.⁵⁸

TİKA'nın yapmış olduğu yardım ve destekler neticesinde Türkiye'nin sadece cazibesi artmakla kalmamış aynı zamanda Tükçe dilini konuşan sayısında da ciddi artışlar gözlenmiştir. Aynı zamanda eğitim kanalında yapmış olduğu bu yardımlar ve tanıtımlar neticesinde Türkiye sadece bu nesil tarafından değil, gelecek olan nesiller tarafından da bilinecek ve ilişkilere yön verecektir.

Kültürel etkileşim faaliyetlerinde önemli bir yeri olan bir diğer konu ise Türkiye'nin içinde bulunduğu öğrenci değişim programlarıdır. Erasmus öğrenci değişim programının başlıca olduğu bu programlarda, Türkiye'den her sene ortalama 500⁵⁹ öğrencinin gitmesi ve dışarıdan öğrencilerin Türkiye'ye gelmesiyle kültürel etkileşim olanağı gerçekleşmekte, bu da kültürümüzün ve dilimizin yayılmasına olanak sağlamaktadır.

Bir diğer yumuşak güç ögesi olan medya için Türkiye açısından önde gelen uygulama dizileridir. Türk kültürünün yayılmasında önemli bir katkısı olan dizilerin, takipçisi olan müslüman dünyasının gönüllerini ve akıllarını kazanmasında en büyük etken olduğu değerlendirilmektedir. Buna örnek vermek gerekirse geçmişten beri gergin olan komşularından Yunanistan ile ilişkileri "Yabancı Damat" adlı dizi ile yumuşamış hatta birçok dizi ve sinema filminin çekilmesi fikrine öncülük etmiştir. Ortadoğu'da başlayan, Batı Balkanlar ve Yakın Doğu ve Yunanistan'a kadar giden bu dizi film çılgınlığı, Türkiye'nin cazibesini önemli ölçüde etkilemiş, turizmden ticarete, yumuşak gücünün artmasına olanak sağlamıştır. Türk Kültür ve Turizm Bakanlığının bir çalışmasına göre, Türk programlarını satın alan ülkelerden gelen turistlerin sayısı, son 5 yılda yüzde 12 artmıştır. Örneğin 2009 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısında %1 lik bir düşüş yaşanırken Birleşik Arap Emirlikleri'nden gelen turist sayısında %21 artış görülmüştür. Sadece 2010'da Ortadoğu ülkelerinden gelen 105 bin turist olup turist sayısı, bir önceki yıla göre %33 artmıştır. TESEV'in 2010 yılında yaptığı araştırmaya göre, Ortadoğu ülkelerinin, Ortadoğu bölgesi içinde tatil için en çok tercih edilen ülke

⁵⁸ a.g.e, s.37.

⁵⁹ İTÜ Avrupa Birliği Merkezi, Erasmus Ofisi (Erişim Tarihi 20.03.2013)
<http://www.eucentre.itu.edu.tr/Icerik.aspx?sid=1034>

Türkiye olmuş, Ortadoğu dışında ise en çok tercih edilen ülkeler sıralamasında Türkiye, Fransa'dan sonra gelerek 2. olmuştur.⁶⁰

Türkiye'nin yumuşak güç stratejilerinde en çok başvurduğu yöntemlerden biri olan, son dönemlerde aktif olarak sürdürdüğü, arabulucu ve çok yanlı dış politikası sayesindeki kazanımları ciddi boyutlardadır. 11 Eylül saldırılarından itibaren, küresel terörizmin gündeme oturmasıyla önem kazanan Doğu ile Batı arasındaki jeostratejik ve jeopolitik önemi dolayısıyla girişilen medeniyetler ittifakı projesindeki rolü itibariyle Türkiye, sorunlu bir bölge olarak bilinen Ortadoğu ile Batı arasında köprü vazifesi görmekte ve sürdürdüğü yapıcı politika sayesinde Doğu, Batı ve ABD açısından önem kazanmıştır. Türkiye, tarihi ve kültürel yakınlık bulduğu alanlar olan Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve genel olarak Orta Asya'daki uzun sürmüş ve sürmekte olan çatışmalar ve anlaşmazlıklarla yakından ilgilenme ve arabulucu politika stratejisi yürütmektedir. Suriye ile İsrail, Afganistan ile Pakistan, ve ABD-Batı ile İran arasındaki sorunlarla ilgilenip, aktif ve yapıcı bir dış politika izlemesi, Türkiye'nin potansiyel yumuşak güç olma arzusunu göstermektedir. Türkiye, Kafkasya'nın istikrarı konusundaki çıkarları çerçevesinde de aynı yapıcı politikayı sürdürmüştür. Rusya-Gürcistan anlaşmazlığına uyguladığı politika, Ermenistan'la ilişkileri düzeltme çabaları, Çin'in Uygur Türkleriyle olan sorununda üstlendiği arabulucu rol, bunlara örnek olarak gösterilebilir. Türkiye'nin, komşularla sıfır problem, çok yönlü dış politika, çevre bölgelerde istikrarı sağlamak gibi girişimlerle izlediği dış politikanın, çevre ülkeler tarafından örnek alınması da, yumuşak gücünün en etkili örneğidir. Türkiye'nin 2003'te ABD'nin Irak'a müdahalesini desteklememe kararı ile başlayan süreç, İsrail-Arap uyuşmazlığı konusunda harcamış olduğu çaba ve İran ile Batı arasındaki nükleer krizin diplomasi yoluna gidilmesi konusundaki girdileri ile zirveye çıkmış ve arabuluculuk konusunda Ortadoğu'nun yegane barış elçisi olmuştur. Bu ve bunun gibi girişimleri sayesinde, 2009-2010 yıllarında Arap ülkelerinde yapılan TESEV kamuoyu araştırmaları Türkiye'nin bölgedeki popülerliğinin arttığını göstermektedir. 25 Ağustos-27 Eylül 2010 tarihleri arasında, 7 Arap ülkede yapılan araştırma, (Mısır, Ürdün, Lübnan, Filistin, Suudi Arabistan, Suriye, Irak ve İran) Türkiye'ye duyulan sempati oranının %80 gibi azımsanmayacak bir oran olduğunu göstermiştir.

⁶⁰ Melis Alphan, "Türkiye'nin Yumuşak Gücü:Dizileri", *Hürriyet*, 8Aralık 2011.

3 .BÖLÜM

3.1 Yükselen Değer Afrika

Afrika'nın tarihi sömürgecilik dönemiyle başlamamaktadır. Çok sayıda antropoloğa göre Sahra altı Afrika, insan ırkının ilk olarak görüldüğü bölgedir. Bunun yanı sıra bilim ve teknoloji başta olmak üzere birçok alanda önemli gelişmeler sağlamış dehaları bulunmaktadır. Örneğin eski Mısır yazıları Afrikalılar tarafından M.Ö 3000 yılında bulunmuştur.⁶¹

1876'ya kadar Afrika'nın ancak %10'u Avrupalıyken, "Büyük Paylaşma"nın başlamasıyla (1884-1900) İngiltere 57 milyon nüfuslu 3.7 milyon, Fransa 36.5milyon nüfuslu 3.6 milyon, Almanya 14.7 milyon nüfuslu 1milyon, Belçika 30 milyon nüfuslu 900.000, Portekiz 9 milyon nüfuslu 800.000 mil/karelik toprakları ele geçirdi.⁶²

Kıta üzerindeki keşiflerin artması buna paralel olarak Avrupa'daki sanayileşme ve şehirleşmenin etkisiyle Afrika kıtasındaki ilginin artmasına sebep olmuş, 1867 yılında Güney Afrika'da bulunan Kimberley'deki değerli mücevherlerin keşfiyle de iştahları kabartmıştır. 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın da açılmasıyla birlikte en büyük sorun olan ulaşım konusu da çözüme kavuşmuştur. Avrupalı Devletler 19.yüzyılın sonlarına doğru kendi aralarında sömürgecilik yarışında karşı karşıya gelmemek için Portekiz'in önerisi ve Bismarck'ın arabulucuğuyla Berlin'de biraraya gelmişlerdir.⁶³ 1884-1885 yılları arasında düzenlenen Berlin Konferansı "Afrika'yı Medenileştirme" adı altında olsa da asıl amacının Afrika'yı paylaşmak ve sömürgecilik politikasının genel çerçevesini çizmek olduğunu söylemek bu konferansa hiçbir Afrika ülkesinden katılanın olmadığını da düşününce çok da doğru bir tespit olacaktır. Sonrasında Avrupa'nın 1. ve 2. Dünya Savaşlarının beraberinde getirdiği yıkımla Afrika üzerindeki rekabetin etkileri, uluslararası sistemde dengelerin değişmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu rekabetlere verilebilecek en güzel örnek Faşoda krizidir. Faşoda Krizi, 1898 ve 1999 yıllarında Yukarı Nil'de Fransızlarla İngilizleri yani iki sömürgeci gücün fikir ayrılığı yaşaması sonucu karşı karşıya getirmiş, dolayısıyla bölgedeki

⁶¹ Ufuk Tepebaş **Büyük Güçler ve Afrika**, İstanbul, Tasam yayınları, 2010, s.11.

⁶² Türkaya Ataöv, **Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:383, 1975, s.16.

⁶³ Tepebaş, a.g.e, s.12.

rekabetin dönemin büyük güçlerine de olumsuz etkileri olacağını gözler önüne seren bir vakadır.⁶⁴

Ekonomik ve siyasal krizler, kıta ülkelerinde, etkileri günümüze dek ulaşan ciddi sonuçlar doğurmuştur. Söz konusu krizler, zayıf yönetimler ve kötü politika tercihleri, dış baskıların da etkisiyle hassas dengeler üzerinde bulunan kıta ülkelerini oldukça olumsuz yönde etkilemiş ve bu ülkelerde zaten iyi olmayan şartları daha da ağırlaştırmıştır. Bu gelişmeler sonucunda sömürgeci geçmişin olumsuz etkileriyle birlikte, kıtanın temelinde mevcut olan eşitsizlikler ve bölünmeler daha fazla derinleşmiş, etnik gruplar arası çok sayıda çatışma görülürken, bu durum ulusal sınırlar arasında mülteci akışını, feci boyutlara varan kıtlıkları, insan hakları ihlallerini ve devletlerarası sorunları da beraberinde getirmiştir. Ne yazık ki bu çatışmalarda kullanılan silahların da dış güçler tarafından temin edilmiş olması çatışmaların şiddetini ve süresini arttırmıştır.

3.1.1 Ekonomik Değeri

Uzun bir süre sömürgeciliğe maruz kalmış Afrika'ya sömürgeci güçleri yönelten başlıca neden, zengin doğal kaynakları olmuştur. Sömürgeci ülkeler tarafından; elmas, altın, platin, krom Sierra Leon'dan, altın, elmas, manganez Fildişi sahilinden, teneke ve kömür ve diğer bazı madenler Nijerya'dan sağlanmıştır⁶⁵.

15 inci yüzyıldan itibaren coğrafi keşiflerin yolu üzerinde yer alan Afrika, sanayi devrimini gerçekleştiren Avrupa ve Amerika için bir hammadde ve insan gücü kaynağı özelliğini kazanmıştır⁶⁶. Avrupalı sömürgeci devletlerin kıtayı ekonomik çıkarları doğrultusunda bölüşmelerinin bir sonucu olarak, Afrika ülkeleri arasında tamamen yapay sınırlar oluşmuştur. Bu durum aynı zamanda kıtada yer alan aynı etnik gruba, kabileye ve aileye mensup üyelerin farklı ülkelerin sınırları içerisinde kalmalarına yol açmıştır.

Afrika 905 milyonluk nüfusu ve yaklaşık 938 milyar dolarlık Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'sı ile yeterince kullanılmamış bir ticaret ve yatırım potansiyeli arz etmektedir. Bu Afrika'da günlük gelirin 1 Doların biraz üzerinde olduğu anlamına

⁶⁴ a.g.e, s.13.

⁶⁵ George Padmore: *Africa, Britain's Third Empire* (London, 2005).

⁶⁶ Hazar, a.g.e, s.12-13.

gelmektedir. Afrika'nın bugün 54 bağımsız ülkesi bulunmakla birlikte bu kıtaya siyahî kökenli nüfusları sebebiyle aralarında bağlantı kurulan Karayip ada devletleri ve Büyük Okyanus adaları dâhil toplam 78 ülke, neredeyse aynı kaderi paylaşmaktadır. 2050 yılında Afrika için tahmin edilen nüfusun 1,5 milyarı geçeceği beklentisi kıtayı daha da önemli kılmaktadır. Halen dünyadaki her yedi kişiden biri, yani %15'i Afrika asıllıdır. Kaynakları ve insan gücünün karşılığı dünya ölçülerinin çok altında kaldığı için sadece 48 ülkenin yer aldığı Sahraaltı Afrika'da gayri safi hâsıla, toplamda 375 milyar doları aşmamıştır. Bunun 150 milyar doları tek başına Güney Afrika'nın payına düşmektedir. Henüz 48 ülkenin yarım trilyon doları bulmayan bu ekonomik gücü dünya geneli dikkate alındığında sadece %1'e tekabül etmektedir. Oysa bu durum 1960'larda %4,6, 1970'lerde %3, 1980'lerde %2,1 ve 1990'larda %2,5 seviyesinde bir ortalamaya sahipti. Birinci derecede ihtiyaç maddelerinde dışa bağımlılık %90 seviyesinde olup teknoloji transferinin adeta hiç yapılmadığı kıtada dünya pazarında 1970'lerde Afrika'nın ağırlığı %2,5 iken 2000'lerde bu %1 seviyesine kadar geriledi. Gelişmiş ülkeler ise önceleri %14 seviyesinde bir paya sahipken 21. yüzyılın eşiğinde bu oran %7'ye kadar gerilemiştir.⁶⁷

Afrika ülkelerinin altyapı ve teknolojik yetersizlikleri ile birlikte en önemli eksikliklerini eğitimsiz işgücü oluşturmaktadır. Bu kapsamda Afrika ülkeleri yetkililerinin, zirve toplantılarında ve yurt dışı gezilerinde gündeme getirdikleri öncelikli hususlar arasında teknik yardım, teknoloji ve bilgi transferi yer almaktadır. Tabiki de kıtanın sahip olduğu genç ve dinamik nüfus, zengin doğal kaynakları ve gelişmekte olan ekonomisi itibarıyla dünyanın ekonomik istikrarı ve büyümesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Afrika'daki doğalgaz üretimi bir önceki yıla oranla 2004 yılında %13,1 artmış ve kıtanın dünya doğalgaz üretiminde %5,5 olan payı, 2005 yılında %6,1'e yükselmiştir. Cezayir, kıtadaki toplam doğalgaz üretiminin %50'sinden fazlasını gerçekleştirirken; Mısır, Libya ve Nijerya'nın 2005 yılındaki toplam payları %44 civarında olmuştur. 2005 yılının sonunda Afrika'nın bilinen ham petrol rezervlerinin, dünya toplamının %10,2'sine karşılık geldiği, doğalgaz rezervlerinin, dünya toplamının %7,9'u oranında olduğu belirtilmiştir. Cezayir, Libya ve Nijerya, bilinen rezervlerin

⁶⁷ Ahmet Kavas, "İç Savaşlardan Bütünleşme Hareketlerine ve Kalkınma Hamlelerine Afrika'nın Yeniden Dönüşümü", *Avrasya Etüdüleri Afrika Özel Sayısı*, Ankara, TİKA Yayınları, Süreli Yayın, Yıl:17, Sayı:40, 2011/2, s.22.

toplam %76'sına sahipken, Angola, Mısır, Gabon ve Sudan'ın payı %18,4'tür. Ayrıca kömürün de %6'sının bu bölgede bulunduğu kaydedilmektedir ki söz konusu üretimin tamamına yakını da Güney Afrika tarafından gerçekleştirilmektedir.⁶⁸

3.1.2 Siyasi Değeri

Afrika kıtasının geçmişine baktığımızda birçok konuda Etiyopya'nın öncülük ettiğini görebiliriz. Afrika ülkelerinin onun etrafında toplandığını görmekteyiz. Neden Etiyopya? ve Etiyopya'nın Önemi nedir ?

Kısaca değinmek gerekirse daha çok Habeşistan (Köleler Ülkesi) ismiyle bilinen ve tarihte bilinen en eski medeniyet olan Etiyopya Devleti, 1936-1941 arasındaki Mussolini İtalya'sının istila ve işgal hareketini saymazsak, tarihi boyunca bağımsızlığını koruyabilmiş ve Afrika Kıtası'nın Avrupa devletlerince sömürge yapılamamış tek ülkesidir.⁶⁹

Tüm kıtayı ilgilendiren en büyük bütünleşme hareketi Afrika Birliği'dir. Afrika Birliği, Habeşistan İmparatoru Hayle Selassiy'e'nin gayretleri ile 22-25 Mayıs 1963'te Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da bir araya gelen otuz iki bağımsız Afrika ülkesinin imzaladığı antlaşma ile kurulmuştur.⁷⁰ Bu birliğin kurulmasında "Bağılantısızlık Hareketi"nin etkisi büyüktür. Çekilen sefaletten kurtulmak için alternatif bir yolun olduğunu gözler önüne seren bir hareket olmuştur.

Bağılantısızlık Kavramı ve Bağılantısızlık Hareketinin oluşumuna kısaca değinmek gerekirse; Bağılantısızlık, gelişmekte olan Üçüncü Dünya ülkelerinin II.Dünya Savaşı'ndan sonra başlattıkları siyasal bir akım olup özünde rekabet halinde olan siyasal ve ideolojik bloklara girmemeyi öngörmektedir.⁷¹

Bağılantısızlık kavramı birçok farklı şekilde anlaşılmış olup bahsedilen kavramın dışında anlamlar taşımaktadır. Tanımlardan bir tanesi demilitarizasyon yani bir ülkenin bir kısmının silahsızlandırılması veya askerden arındırılması anlamı taşımaktadır. Bu özellikle yenilgi sonucu hakim devletin baskısına uymak "zorunda" oldukları için kabul edilen bir yaptırımdır. Örneğin Versay Antlaşması gereği Almanya'nın Rhein bölgesi ve II.Dünya Savaşı sonrası Japonya'nın durumu gibi. Aynı şekilde I.Dünya savaşı sonrası

⁶⁸ Tepebaş, a.g.e, s.28.

⁶⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Etiyopya> (Erişim Tarihi 08.04.2013)

⁷⁰ http://tr.wikipedia.org/wiki/Afrika_Birli%C4%9Fi (Erişim Tarihi 08.04.2013)

⁷¹ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999, s.191.

imzalanan Sevr Anlaşması koşullarında Osmanlı'nın silahsızlandırılması söz konusu ve 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'yla gündeme gelen ve sonrasında 1926'da Montrö Antlaşmasıyla terkedilen Türkiye'nin Boğazlar bölgesinin askerden arınması konuları gibi yaptırımlar bu kavrama örnek olarak verilebilir.

Buradaki bağlantısızlık ise, uluslararası sorunlarla asgari düzeyde katılmayı ve diğer devletlerle diplomatik, askeri ve ekonomik ilişkilerini en alt düzeyde tutup onlara olanaklar tanımaktan kaçınan yalnızcılık politikasından da farklı olarak, dünya politikasına aktif olarak katılmayı ve özellikle Birleşmiş Milletler Genel Kurulundaki tartışmalarda da etkili olmayı amaçlayan politikasıyla varolmak için biraraya gelmeyi hedeflemiştir.⁷²

Bağlantısızlık ve nötralizm aynı anlamda iki kavram olup, bazı devlet adamları tarafından ayrı ayrı kullanılmaktaydı. Hindistan'ın ilk Başbakanı Jawaharlal Nehru Bağlantısızlık kavramını kullanıp yaygınlaştırılmasında etkili olurken, Mısır'ın ikinci Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasır ise nötralizm kavramını önermekteydi. Nihayet 1961'de Nehru, Nasır, Yugoslavya Devlet Başkanı Josip Broz Tito, Endonezya'nın ilk Cumhurbaşkanı Sukarno ve Gana Cumhurbaşkanı Kwame Nkrumah Belgrad toplantısında "Bağlantısızlık" kavramının kendi dış politika hedeflerini daha iyi ifade ettiği konusunda karar kılmışlardır.⁷³ Tarihte "Bağlantısızlar Hareketi" olarak yer alan, kendilerini hiçbir güç bloğuna dahil veya hariç olarak addetmeyen 100 üzerinde ülkenin biraraya gelerek oluşturdukları bir uluslararası oluşumdur. Üye ülkeler dünya nüfusunun %55'ini, BM üyelerinin 2/3'ünü oluşturur. 2012 yılı itibariyle harekette 120 üye ve 21 gözlemci ülke bulunmaktadır.⁷⁴

1955 yılında Endonezya'nın Bandung kentinde toplanan ve 29 ülkeden çoğunluğunu Asya ülkelerinin oluşturduğu, Afrika'dan ise Mısır, Etiyopya, Gana, Liberya ve Sudan'ın katıldığı konferans, Yugoslavya, Hindistan ve Mısır'ın önderlik ettiği geniş bir bağlantısız ülkeler grubunun oluşmasının başlangıcı olarak kabul edilebilir. Öncesinde 1954 yılında Hindistan ve Çin arasında imzalanan Tibet anlaşmasında yer alan ve Bandung konferansında görüşülen bazı ilkeler benimsenmiştir⁷⁵. Bunlara kısaca değinecek olursak;

⁷² a.g.e, s 193.

⁷³ a.g.e, s.192-193.

⁷⁴ http://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C4%9Flant%C4%B1s%C4%B1zlar_Hareketi (Erişim Tarihi 20.04.2013)

⁷⁵ Richard L.Jackson, "The-Non-Aligned, The UN and the Superpowers",New York, Praeger, 1983.

- Toprak bütünlüğü ve egemenliğe karşılıklı saygı,
- Karşılıklı birbirlerine müdahale etmeme,
- Karşılıklı içişlere karışmama,
- Eşitlik ve karşılıklı yarar,
- Barış içinde bir arada yaşama gibi sağlam temelleri içermektedir.

Bunların dışında Bağlantısızlar, özellikle bağımsızlık, barış içinde yaşama, nükleer silahsızlanma, sınır sorunlarının barışçıl yollarla çözülmesi, dışarıdan müdahalelere karşı durma, ırk ayrımı (*apartheid*) ve yabancı düşmanlığını (*xenophobia*) sona erdirmeye gibi konular üzerinde yoğunlaşmakta ve her toplantıda bu konuları dile getirmekteydiler.

Üye ülkelerin öncelikli haklarının temini, hâkimiyetlerinin ve toprak bütünlüklerinin korunarak yeni kazandıkları bağımsızlıklarının sağlam temeller üzerine oturması, Afrika devletleri arasında birliğin ve yardımlaşmanın kuvvetlendirilmesi, işbirliğinin artırılması, her türlü sömürgecilik uygulamasının ortadan kaldırılması ve uluslararası işbirliğinin desteklenmesi gibi temel konular alınan ilk kararlardı. Kıta içi bir teşkilat olmasına rağmen Afrika Birliği, uluslararası çevrelerde Afrika'yı ilgilendiren ortak menfaat konuları hakkında üye ülkelerin hep birlikte ortak duruş sergilemelerini sağladı. Kıta ekseninde şu ana kadar gerçekleştirilen girişimler, çevrenin korunması, uluslararası teröre karşı mücadele, HIV/ AIDS, sıtma ve tüberküloz hastalıklarına karşı mücadele, mülteci yığılmaları, yer değiştiren kişiler, kara mayınları, küçük kalibreli silahlarla mücadele gibi son derece hayati konulardır.⁷⁶

Ortadoğu'da, Kuzey Afrika'da ya da doğal enerji kaynaklarıyla zengin dünyanın başka bir yerinde yaşanan siyasi karışıklık, iç kaos ve dış müdahaleler, ülkeler için temel ihtiyaç maddesi olan doğal gaz ve petrolün piyasa fiyatının artmasına, dolayısıyla enerjide dışa bağımlı ülkelere ilave mali yükler getirmesine neden olmaktadır. Bu ilave külfetin Dolar bazında milyarlarla ifade edilmesi, bazı ülkelere ekonomik güvenlik ve siyasi istikrar anlamında kendilerini tehdit altında hissetmeleri sonucunu doğurmaktadır. Doğal enerji kaynaklarının keşfiyle birlikte, Batı'nın teknolojik ve askeri üstünlüğü, petrolün ekonomik ve siyasi değerini acı tecrübelerle yükseltmiştir. Yaşanan savaşlar, iç karışıklıklar, darbeler, dış müdahaleler, örtülü operasyonlar, yasadışı silah ticareti ve üst düzey yolsuzluk örnekleri, Batı'nın kendi evine taşıdığı zenginliğin ve inşa ettiği refah

⁷⁶ Kavas, a.g.e, s.12-13.

seviyesinin travmatik yan etkileri olarak hedef coğrafyaları istikrarsızlık ve kaos girdabına sürüklemiştir. Sömürgecilik, resmi olarak bitmiş olsa da, sömürgecilik zihniyeti varlığını korumaktadır. Bugün de Afrika ve Ortadoğu'da yaşanan sıkıntıların çoğunda, ekonomik ve siyasi değeri olan doğal madenlere fiyat avantajıyla ve uzun vadeli olarak erişim sağlamayı kafasına koyan eski sömürgeci güçlerin parmağı bulunmaktadır. Batılı petrol devlerinin iştahını kabartan Irak'ta, enerji geçiş güzergâhlarının üstünde duran Afganistan'da, iç savaşa sürüklenen petrol ülkesi Nijerya'da ve daha birçok ülkede yaşanan olumsuzluklar, bu kirli oyunun bir tezahürüdür.

Dünya hammadde kaynaklarının yüzde 20'sinden fazlasına sahip olan Afrika, 54 ülkenin bulunduğu, 2 bin üzerinde farklı dilin konuşulduğu, 1 milyara yakın insanın yaşadığı, 30 milyon kilometrekarelik yüzölçümüyle Avrupa Birliği'nden yedi, ABD'den üç kat daha büyük bir kıtadır. Bir diğer ifadeyle yeryüzünde yaşayan her yedi kişiden birini barındıran, hızlı bir şekilde artan nüfusuyla BM'de "nicelik" olarak da olsa önemli bir yer işgal eden Afrika kıtası, bugün itibarıyla bu örgütteki koltukların (oyların) yaklaşık yüzde 30'u anlamına gelmektedir.⁷⁷ Günümüzde bireysel olarak değil de topluluk olarak hareket edildiğini hesaba katarsak Afrika kıtasının arkanızda olması demek topluluklarda %30 dan fazlasını zaten kazanmışsınız demektir.

3.2 Türkiye – Afrika İlişkileri

Afrika kıtası ülkeleri Avrupalılar tarafından itinayla sömürülmüş, gelişmesine fırsat verilmemiş açlık, sefalet ve hastalıklara terk edilmiştir. Türkiye ise tarihinden bugüne kadar ne Osmanlı zamanında ne de Cumhuriyet döneminde sömürgeye ılımlı tavır sergilememiş aksine onunla mücadele etmiştir. Özellikle Kurtuluş savaşı tüm dünyaya ders olduğu gibi bu kıtada da bağımsızlık hareketlerini ateşlemiş kendi ayakları üzerinde durabilecek ülkeler ve topluluklar oluşturulmasına temel teşkil etmiştir.

Kıtanın büyük çoğunluğu Osmanlı hâkimiyetinde kalmış bir kısmı coğrafi konumu itibarıyla ulaşım imkânsızlıklarından dolayı uzak kalmıştır. Türkiye ile sadece

⁷⁷ Mehmet Seyfettin Erol, Ahmet Said Altın, "Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine Ortak Gelecek- Etkinlik Arayışları", *Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları*, (Ed. Mehmet Seyfettin Erol, Ertan Efeğil). s. 227.

tarihten dolayı bir bağının olması şu anda herhangi bir kara sınırının olmaması, ikili ilişkilerin karmaşık bir hale gelmesini engellemiştir.

3.2.1 Tarihsel Arka plan

Tarihsel anlamda incelediğimizde, Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle Osmanlı'ya dayanan bir tarihinin olduğunu, bu tarihin mutlu ve huzurlu bir hayatı içerdiğini görmekteyiz. Osmanlı tarafından hiçbir baskı ve zulüm görülmemesi sonrasında Türk Kurtuluş savaşının sömürgeciliğe karşı direnişi Türklerin hep samimiyetle karşılanmasına sebep olmuştur. Detaylı olarak incelemek gerekirse 1923 öncesi Osmanlı Dönemindeki, 1923 ve 1998 arası dönemdeki ve 1998'den günümüze kadar uzanan ilişkiler olmak üzere üç dönemde inceleyebiliriz.⁷⁸

Osmanlı döneminde Afrika ile ilişkilere bakıldığında ticari, ekonomik, dini ve siyasi alanlar dışında en önemli hareketlerden bir tanesi kıtaya damgasını vurmuş olan sömürgecilik döneminin gecikmesidir. Büyümeye başlayan Portekiz egemenliğini engellemek için düzenlenen Doğu Afrika deniz yolculukları Eritre, Cibuti, Somali ve Etiyopya'yı Osmanlı egemenliği altına sokarken İspanyol yayılcılığına karşı daha sonraları "Garp Ocakları" denilecek olan Cezayir'in, Tunus'un ve Trablusgarp'ın destekleri alınmıştır. Böylece ilk Osmanlı etkileri 16.yüzyılda Kuzey Afrika'da görülmüştür.⁷⁹ Osmanlıların 16.yüzyıldan sömürgecilik dönemine kadar Afrika'da bulunmaları, Afrika halkının Türkleri daha yakından tanımalarını sağlamış ve yumuşak gücünün temellerini oluşturmuştur. Osmanlı kendini, sadece Kuzey Afrika'ya değil 1551-1556 yılları arasında Cezayir Beylerbeyi olan Salih Paşa'nın Sahra Çölünü geçmesiyle Sahra altı ülkelerine kadar tanıtmaya fırsatı bulmuştur.⁸⁰ Kanuni döneminde Doğu Afrika'ya kadar inmiş, 1805 yılında Sudan ile ilgilenmeye başlamış ve burayı 1821-1885 yılları arasında idare etmiştir. Kuzey Afrika, Sahra altı Afrika ve sonrasında Güney Afrika'da da bulunan Osmanlı, yönetim şekli ve davranışlarıyla daha sonradan sömürge haline getirilecek olan bölgedeki insanlara kıyas yapma olanağı tanımıştır.

⁷⁸ Asena Boztaş, "Türkiye'nin Afrika İle İlişkilerinde Proaktif Politikalarının Teorik analizi:Konstrüktivist Teori, Eleştirel Teori ve Uluslar arası Toplum Teorisi", *Dumlupınar Dergisi*, Sayı:31, Aralık 2011, s.144.

⁷⁹ Numan Hazar, "Türkiye'nin Afrika'ya Açılımı", *Stratejik Analiz*, Sayı:99, Temmuz 2008, s.21

⁸⁰ Boztaş, a.g.e, s.152.

Cumhuriyet Dönemi'ni ilişkilerden dolayı iki dönemde incelemek daha uygun olacaktır. 1923-1998 yılları arasında Türkiye'nin çoğunlukla güvenlik arayışları çerçevesinde Batı'ya yaklaşımını ve odak noktası haline getirmesini görmekteyiz. Bu dönem içinde tek istisna olarak gösterebileceğimiz 1974-1978 yılları arasında hükümetin, Suudi Arabistan, Suriye, Irak, Mısır, Libya gibi Müslüman ülkelerle karşılıklı ziyaretler sonucu ilk defa ticari ve kültürel anlaşmalar imzalamasıdır. Bu hareketle ilk defa bu devletlerle hem özel sektör hem de devletler nazarında ticari ve yatırım münasebetleri fiilen başlamıştır.⁸¹ Bu ilişkiler sonucunda Türkiye, oy bile kullanamadığı İslam Konferansına tam üye olup, İslam Kalkınma Bankasına da "Kurucu Üye" olarak katılmıştır. Bu ilk döneme kıtaya ilgili yakınlaşmalara damgasını vuran bu gelişmeler sonrasında Türkiye tekrardan yüzünü Batıya dönüyor ve bu kıta ile ilişkiler ikinci plana atılıyor. İkinci dönemde ise, soğuk savaş sonrası sömürge olmaktan kurtulan Afrika ülkeleriyle ilişkilerin sönmekte olan fitili 1998 yılında "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" ile ateşleniyor ve ilişkilerde hareketlenmeler tekrar başlıyor. Bu planla ilgili detaylı bilgi siyasi ilişkiler bölümünde verilecektir.

Afrika Kıtası'ndaki Kemalizm akımının yoğun olduğunu hatta birçok bilim adamının hayatına derinden işlediğini görmekteyiz. Bu akımın nasıl başladığına değinecek olursak;

1830 yılında Cezayir ve 1881 yılında Tunus Fransa tarafından, 1882 yılında Mısır İngiltere tarafından işgal edilirken, 1911 yılında Trablusgarp İtalyanlara bırakılmıştır. 1912 yılında Uşi Anlaşması ile Libya terk edilmek zorunda kalındığında tam 400 yıl Afrika Osmanlı tarafından sömürgecilikten uzak tutulmuştur.⁸² Ancak; Trablus Komutanı Kurmay Albay Neşet, Bingazi Komutanı Kurmay Binbaşı Enver ve Derne Komutanı Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal Trablusgarp'tan ayrılırlarken, arkalarında işgale direnen bir millet bırakmıştır. Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının başlattığı direniş ve onların dostu Ömer Muhtar sayesinde Libya kendisini sömürgeci ülkeye karşı kararlılıkla savunmuştur. Libya ile başlayan bu süreç, Kurtuluş Savaşı'nın Türklerin hayatta kalma mücadelesi olduğu gibi emperyalizmin etkisi altındaki uluslara da örnek teşkil etmiştir. Atatürk, Milli Mücadele sürecinde, Asya'da gelişen bağımsızlık düşüncesinin Afrika'da da güçlendiğini saptamış ve

⁸¹ Mehmet Seyfettin Erol, "Necmettin Erbakan'ın Dış Politika Felsefesi", **Türk Dış Politikası (1919-2012)** (Ed. Haydar Çakmak), Barış Platin Kitap, 2012, 2.baskı, Ankara s.595.

⁸² Erol:Altın, a.g.e, s. 229.

bölgeye yönelik ilgisini şu sözleriyle ifade etmiştir⁸³; “Afrika’da aynı fikir hareketlerinin bulunduğunu görüyoruz. Bizzat bir yıl devam eden bir savaş esnasında Afrika’da o mücadeleyi yapan insanlar içinde yaşadım. Onlarla yakından temas ettim. Fikirlerine derin vukufum var.” Afrika ülkeleri Türk Kurtuluş mücadelesinden etkilenmekle kalmamış, bölgede Türklere yönelik bu ilgi bir tutkuya ve Türk hayranlığına dönüşmüştür. Bunda mutlaka parlak bir Osmanlı döneminin özleminin sömürgeci güçlerin işgali sırasında etkili olduğu düşünülebilir. Aynı şekilde bu ilginin temelini Türk Milletinin emperyalizmle ilgili geçmişten gelen temiz sicili ve tabii ki Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün iç ve dış politikadaki tutumları örnek olmuştur. Atatürk’ün sömürgecilik karşıtı tutumları ve mücadelesi Afrika Kıtasında birçok ülkede takdir toplamış hatta günümüze kadar Kemalizm’in etkilerini taşımıştır. Nijeryalı ünlü politikacı ve Matematik Profesörü Chike Obi (1921-2008) Atatürk’ün düşüncelerine hayran kalmış ve onu yaşatmak için oğluna ismini vermiştir.⁸⁴

Türkiye’nin tarihte Afrika ülkeleriyle kimi zaman iyi kimi zaman etkisiz ilişkileri bulunmakla beraber karşı karşıya geldiği durumlar da olmuştur. Bunlardan bir tanesi Cezayir’dir. Osmanlı idaresinin hüküm sürdüğü 1514-1830 yılları, Cezayir halkının zihninde, yerel idareye tanınan geniş yetkiler sayesinde ülkelerinin Akdeniz’de söz sahibi olduğu, huzurlu bir dönem olarak anılmaktadır.⁸⁵. Ne yazık ki Türkiye’nin, Cezayir adına 1958 yılında bağımsızlık mücadelesi devam ederken, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yapılan kendi kaderini tayin etme oylamasında çekimser oy kullanması, Cezayir’de düş kırıklığı yaratmış ve ikili ilişkilerin gelişmesi önünde uzun süre engel teşkil etmiştir. Daha sonra 1985 yılında dönemin Başbakanı’nın bu konu hakkında resmen özür dilemesi aradaki buzları eritmiş, bir daha konu görüşmelerde özellikle Cezayir tarafından dile getirilmemesi ilişkilerin eski haline döndüğüne işaret etmiştir.

Türkiye 2005 yılını Afrika yılı ilan etmiştir. Peki ne oldu da Amerika’nın bile dış politika öncelikleri arasında olan Afrika’nın, Türkiye’nin de temel dış politika öncelikleri arasına girdi ? Buna rağmen Afrika denince Türkiye’de ne anlaşılmakta?

⁸³ Barış Doster, *Atatürk, Türk Dünyası ve Mazlum Milletler*, İstanbul, 2004, s.284.

⁸⁴ Hazar, *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye – Afrika İlişkileri*, s.30.

⁸⁵ Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı Resmi Sitesi, <http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?e8417758-4108-4dea-9023-5b7ba1a71443> (Erişim Tarihi 08.06.2013)

Türk milleti olarak Afrika'yı, bu renkliliklerle dolu kıtayı hep televizyondan bilmekteyiz. İç savaşlar sonucu açlık ve kıtlık çeken çocuk görüntüleri bizim Afrika imajımızı oluşturmuştur. Bunlara Afrika ile alakalı hemen hiçbir yayına yer verilmemesi de eklenince kıta, kimilerince vahşi bir dünya ve dolayısıyla uzak durulması gereken bir yer, kimilerince bilinmeyen bir muamma halini almıştır. İnsanların Afrika caddelerinde fillerin yürüdüğünü düşünmesi olağandışı bir şey değildir.

Afrika gerek coğrafi uzaklık gerekse kültürel bağların olmaması nedeniyle Türk dış politikasının çok geç odaklandığı bir coğrafya olmuştur. Kıtanın sunduğu fırsatlar ile Türk dış politikasının öncelikleri arasında yapılan değerlendirmede Afrika'nın ön sıralarda yer almaması Türkiye'nin kıtaya yönelimindeki gecikmenin nedenidir. 1998'de ilan edilen Afrika'ya açılım politikası, 2005 yılının Afrika Yılı ilan edilmesi ve ardından Türkiye'nin Afrika Birliği'nde gözlemci statüsü alması Türkiye-Afrika ilişkilerinde yeni bir sayfa açmıştır. Ocak 2008'deki 10. Afrika Birliği Zirvesi'nde Türkiye'nin stratejik ortak olarak ilan edilmesi Türkiye-Afrika ilişkilerini hareketlendirirken, Ağustos 2008'de 49 Afrika ülkesinin katılımıyla İstanbul'da Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi'nin yapılması ve zirve sırasında Afrikalı liderlerle yapılan temaslar Türkiye'nin kıtaya açılımını hareketlendirmiştir. İzleyen dönemde Türkiye, Afrika ile ilgili pek çok girişimde yer almıştır. Mısır'da yapılan Darfur'un yeniden inşası ve gelişimi konferansına eşbaşkanlık yapan Türkiye, 21-23 Mayıs 2010 tarihlerindeki Somali Konferansına ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'nin Afrika'da yeni elçilikler açması süreci de Afrika'ya olan ilginin bir göstergesidir.

3.2.2 Siyasi İlişkiler

Soğuk Savaş'ın sona erip uluslararası sınırlamaların kalktığı 1990'larda Türkiye, dış politika vizyonunu genişletip çeşitli bölge ve ülkeleri ilgi alanına dâhil etmeye başlamıştır. Söz konusu coğrafyaların arasında Afrika da yer almaktadır. Resmi anlamda ve bütünlüklü bir değerlendirme bağlamında Afrika ile münasebetlerin geliştirilmesi amacını taşıyan ilk belge 1998 yılında "Afrika'ya Açılım Eylem Planı" adı

altında kabul edilmiştir.⁸⁶ Bunun temelini 1974-1978 yılları arasındaki hükümetin, Suudi Arabistan, Suriye, Irak, Mısır, Libya gibi Müslüman ülkelerle karşılıklı ziyaretler sonucu ilk defa ticari ve kültürel anlaşmalar imzalayarak attığını söyleyebiliriz. Fakat sonrasında ilişkilerin normal düzen halinde seyir etmesi bu girişimlerin tarihte çok belirgin bir yere sahip olamamasına neden olmuştur.

1998'de Türkiye, Afrika Açılım Planıyla Afrika'ya seferler düzenlemeye başlamış, politik, ekonomik ve kültürel bağları geliştirmeye yönelik adımlar atmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde tarihsel misyon duygusu çerçevesinde yakın çevresine ve imparatorluk coğrafyasına odaklanan, bu bağlamda eylem-söylem bazında yaptığı çıkışlarla stratejik derinliklerine ve buradaki çıkarlarına sahip çıkacağını her fırsatta vurgulayan Türkiye'nin bu "Yeni Büyük Oyun"da ortaya koyacağı performans, sürecin geleceği açısından büyük bir önem arz etmekteydi. Nitekim bölgede, Büyük Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi bağlamında icraya konulmuş bulunan "Yeni Büyük Oyun"un geç ama dinamik aktörü olarak ön plana çıkmaya başlayan "Yeni Türkiye"nin bu süreçte, özellikle de Arap Baharı kapsamında attığı adımlar, Ankara'nın "Yeni Yalta" sürecinde "oyun kurucu" olarak masadaki yerini alma arzusu şeklinde değerlendirilmektedir.⁸⁷

Afrika Eylem Planı, Türkiye'nin bir bütün olarak Afrika'ya ilgisinin başlaması açısından bir milat kabul edilebilir. Bundan sonraki süreçte kat edilen aşamalar bu plan çerçevesinde hayata geçirilmiştir.

2003 yılında "Afrika Ülkeleriyle Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi" kabul edilerek bu kez ekonomik münasebetlerin ilerletilmesi amaçlanmıştır. Bunun sonucu olarak Afrika'da yeni ticari müşavirlikler açılmıştır.⁸⁸

2005 yılı Türkiye'de "Afrika Yılı" olarak ilan edilmiş ve aynı yıl Türkiye Afrika Birliği toplantılarına gözlemci üye olarak katılma hakkını elde etmiştir. Bütün bu gelişmeler ikili ilişkilerin hangi noktaya ulaştığını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.⁸⁹

⁸⁶ a.g.e, s.24-25.

⁸⁷ Erol:Altın, a.g.e, s. 227.

⁸⁸ Ali Engin Oba, "Türkiye'nin Afrika Politikası Etkinleşirken", (Erişim Tarihi 25.11.2012) http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3665/afrikada_baris_guvenlik_sorunu_ve_sivil_toplum_kuruluslari_turkiye_ornegi

⁸⁹ Ufuk Tepebaş, "Türkiye'nin Afrika Açılımı ve Türkiye Afrika İşbirliği Zirvesi", (Erişim Tarihi 25.11.2012) , <http://www.tasam.org/index.php?altid=2515>

Türkiye, yaptığı bu girişimlerin meyvelerini 2008 yılında Afrika Birliği Addis Ababa Zirvesi'nde stratejik ortak ilan edilerek toplamıştır. Aynı şekilde 17 Ekim 2008'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliği için yapılan oylamalarda Türkiye, 2009-2010 dönemi üyeliğine 192 ülkenin 151'inin oyunu alarak seçilmiştir.⁹⁰ Bu seçimde Afrika ülkelerinin blok halinde kullandığı oylar, söz konusu başarının başlıca faktörü olmuştur.

Türkiye'nin Afrika'ya yönelik girişimleri arasında en önemlisi sayılan gelişme ise Ağustos 2008'de İstanbul'da toplanan "Türk-Afrika İşbirliği Zirvesi"dir. Zirveye 49 Afrika ülkesinden 6 devlet başkanı, 5 devlet başkan yardımcısı, 7 başbakan, 1 başbakan yardımcısı, 14 dışişleri bakanı ve 12 değişik icracı bakan katılırken 11 adet uluslararası örgütten temsilciler toplantılarda yer almıştır.⁹¹ Zirve sonunda "Türkiye-Afrika İşbirliği İstanbul Deklarasyonu: Ortak Bir Gelecek İçin İşbirliği ve Dayanışma" ve "Türkiye-Afrika Ortaklığı İçin İşbirliği Çerçevesi" adlı iki belge katılımcılar tarafından kabul edilmiştir.⁹²

Türkiye'nin Sahra'nın Güneyindeki Afrika (SAGA) ülkeleriyle ilişkilerinin güçlendirilmesi ve bölgeye yönelik hedefleri doğrultusunda bu ülkelerdeki mevcut temsilciliklerinin sayısının artırılmasına karar verilmiş ve 15 yeni Büyükelçilik ve bir Başkonsolosluk açılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları 13 Ekim 2008 ve 11 Temmuz 2009 tarihlerinde tekemmül ettirilmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin, Darüsselam (Tanzanya) Büyükelçiliği 18 Mayıs 2009, Abidjan (Fildişi Sahili) Büyükelçiliği 15 Kasım 2009, Yaounde (Kamerun) Büyükelçiliği 15 Ocak 2010, Akra (Gana) ve Bamako (Mali) Büyükelçilikleri 1 Şubat 2010, Kampala (Uganda) Büyükelçiliği 28 Şubat 2010, Luanda (Angola) Büyükelçiliği 2 Nisan 2010, Antanavarino (Madagaskar) Büyükelçiliği 21 Nisan 2010, Lusaka (Zambiya) Büyükelçiliği 15 Şubat 2011, Maputo (Mozambik) Büyükelçiliği 15 Mart 2011, Nuakşot (Moritanya) 15 Nisan 2011 ve Harare (Zimbabve) Büyükelçiliği 30 Nisan 2011

⁹⁰ (Erişim Tarihi 27.04.2013) <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/462831.asp?cp1=1> ve http://tr.wikipedia.org/wiki/2008_Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_G%C3%BCvenlik_Konseyi_se%C3%A7imi

⁹¹ Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi.

⁹² a.g.e.

tarihinde faaliyete geçmiş olup halen Afrika'da 24, SAGA'da ise 19 Büyükelçiliği mevcuttur.⁹³

Gelişen ilişkiler ışığında, halihazırda 8 SAGA ülkesinin (Etyopya, Gambiya, Güney Afrika Cumhuriyeti, Moritanya, Nijerya, Senegal, Somali, Sudan) Türkiye'de Büyükelçilikleri bulunmaktadır. Son dönemde Senegal 2006, Somali 2008 ve Gambiya 2010 yıllarında Ankara'da Büyükelçilik açmışlardır. Karşılıklı ziyaretler sonucunda ilişkilerin artmasıyla Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kenya, Uganda, Kamerun, Gine, Madagaskar, Angola, Gana, Gabon ve Zambiya ülkemizde Büyükelçilik açmak için müracaatlarda bulunmuşlardır.⁹⁴

3.2.3 Ekonomik İlişkiler

Türkiye, Afrika'da ekonomik ve ticari ilişkilerini geliştirebileceği önemli fırsatlara sahiptir. Bununla ilgili olarak 2003 yılında Afrika ile Ekonomik ve Ticari İlişkileri Güçlendirme Stratejisi dâhilinde, kıta ülkeleri ile ticaret hacminin ve ekonomik işbirliği imkânlarının geliştirilmesi kararı alınmış ve bu konuda birçok adım atılmıştır. Örneğin Türkiye'nin Sahra Altı Afrika ile yapılan ticareti 2000 yılında 742 milyon dolar seviyesindeyken, bu miktar 2012 itibariyle 6,5 milyar dolara yükselmiştir. Yine 2012 itibariyle Kuzey Afrika ile yapılan ticaret miktarı 13 milyar Dolara yaklaşmıştır. 2012 yılında ise kıtanın geneli ile yapılan toplam ticaret miktarı yaklaşık 19,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.⁹⁵

Kıtaya düzenlenen üst düzey ziyaretler artmış ve Türk işadamları Afrika Kıtası'na adeta çıkarma yapmıştır. Burada göze çarpan bir başka nokta ise Afrika ile ilgili olarak alınan ihalelerin büyük çoğunluğunun inşaat sektöründe olması. Bunun sebebi nedir ?

Türk işadamları ile ilgili küçük çapta bir araştırma yapıldığında karşınıza çıkacak sonuç sizi biraz şaşırtacaktır. Ülkemizin önde gelen iş adamlarının kurmuş oldukları Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)'nin Afrika ile ilgili çalışmalarına baktığımızda Avrupa'nın yeterince fazla yer kapladığını ve Afrika'ya sadece küçük bir bölümün ayrıldığını görmekteyiz. TÜSİAD'ın stratejik iş geliştirme birimi TÜSİAD International 31 Mayıs 2011 tarihinde, İstanbul'da Ceylan

⁹³ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi Sitesi, **Afrika Ülkeleri ile İlişkiler**, (Erişim Tarihi 20.04.2013) <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>

⁹⁴ a.g.e.

⁹⁵“Dış Ticaret İstatistikleri”, **Ekonomi Bakanlığı İnternet Sitesi**, (Erişim Tarihi 26.04.2013) http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=12

Intercontinental Oteli'nde "Afrika'da İş ve Yatırım Olanakları" başlıklı bir seminer düzenlemiştir.⁹⁶ Burada, Afrika ülkelerinde uzun yıllar yaşanan siyasi istikrarsızlıkların, bölgesel sorunların ve bunun beraberinde gelen fakirlik ile mücadele ettikten sonra, son yıllarda gözle görülür bir şekilde istikrarlı bir kıta olarak karşımıza çıktığı belirtilmiştir. Yıllardır es geçilen iktisadi faaliyetlerin ve taleplerin hızla canlanmakta olduğu ve önümüzdeki dönemde de bu trendin artarak devam etmesinin beklendiği vurgulanmıştır. Mevcut küresel ekonomik sistemde, Afrikalı ülkeler, sahip oldukları hızlı ekonomik büyüme oranları, büyüme potansiyelleri ve demografik yapıları ile yabancı yatırımcılara büyük fırsatlar sunduğunu dile getiren Boyner, Afrika'nın küresel ekonomik iyileşme sürecinde kritik bir rol oynadığını sözlerine eklemiştir. Afrika'daki yatırım fırsatları, kamu ihaleleri, başvurulabilecek uluslararası veya bölgesel finans mekanizmaları hakkında bilgi vermeyi amaçlayan seminer iki oturumdan oluşmuştur. Seminerin ilk oturumunda iş ve yatırım fırsatları ve Afrika'da iş yapmak için finans mekanizmaları, ikinci oturumunda ise Türkiye'nin Afrika yaklaşımı ele alınmıştır. Buradaki sunumlardan biri bir Afrika ülkesi olan Kenya ile Türkiye arasındaki potansiyel kazanımları ele almıştır. Bu kazanımlar şu başlıklar altında anlatılmıştır:

- ✓ Son iki yılda ticaretin yükselişi ciddi bir artış imkanına işaret ediyor,
- ✓ Afrika'nın altyapısı en gelişmiş ülkelerinin içinde,
- ✓ Yabancı yatırımcıya ciddi teşvikler var,
- ✓ Ülkedeki siyasi ortam gittikçe istikrar kazanmakta,
- ✓ Çok ürün var, doğru pazarlama sınırlı,
- ✓ Hidrokarbon sektörüne girmek için doğru zaman.

Bunun dışında Kenya'daki potansiyel sınamalar da şu şekilde verilmiştir:

- ✗ Somali krizi ülkeyi etkilemekte; buradan yayılabilecek sorunlar var,
- ✗ Halkın çoğunluğunun satın alma gücü halen sınırlı,
- ✗ Siyasi ortam içinde potansiyel sorunlar barındırmakta,
- ✗ Yeni hidrokarbon kaynakların işletilmesi için mevzuat yok gibi,
- ✗ Anahtar olduğu bölgede nüfus çok, alım gücü az.

⁹⁶ (Erişim Tarihi 23.04.2013) <http://www.tusiad.org.tr/komisyonlar/kuresel-ekonomik-iliskiler-komisyonu/tusiad-international-afrikada-is-ve-yatirim-olanaklarini-ele-alan-bir-seminer-duzenledi/>

Aynı seminerde Türkiye-Afrika Yatırım İlişkileri Türk Firmalarına Yönelik İş Olanakları;

- ✓ Müteahhitlik hizmetleri(Hastaneler,Okullar,Yollar),
- ✓ Tarımsal sanayi, tarım aletleri, tarım ilaçları,
- ✓ Gıda sanayi (un, çiçek yağı vb.),
- ✓ Balıkçılık,
- ✓ Tekstil ve hazır giyim,
- ✓ Dericilik,
- ✓ İnşaat malzemeleri(Çimento-Demir),
- ✓ Enerji,
- ✓ Otomotiv (traktör, damperli araçlar, çöp kamyonları, yangın söndürme araçları),
- ✓ Elektronik eşyalar vs.

Bu iş olanakları bugüne kadar neden ihmal edildi? Neden Afrika kıtasında bu konulara eğilim olmadı da sadece inşaat sektöründe bir takım kıpırdanmalar oldu? Bu soruların cevabı yine aynı sunuda sonraki yansılarda karşılaşılan sorunlar olarak verilmiş. Peki nedir bu Türk Firmalarının Afrika'yla ekonomik ve ticari ilişkilerde karşılaştıkları sorunlar?

- * Karşılıklı vize temininde yaşanan sorunlar,
- * Kalifiye eleman bulma ve çalışma izni temininde yaşanan sorunlar,
- * Akreditif ve teminat mektupları temininde yaşanan sorunlar,
- * Gümrük mevzuatlarında olagelen değişiklikler ve gümrük işlemlerinin işleyişindeki aksaklıklardan kaynaklanan sorunlar,
- * Yatırım olanakları ve mevzuatla ilgili bilgi temininde yaşanan sıkıntılar,
- * Ani ve kimi zaman yazılı olmayan mevzuat değişiklikleri,
- * Ulaştırma alanında yaşanan sıkıntılar,
- * Doğrudan bankacılık sistemlerinin olmaması, Türk ve Afrikalı bankalar arasında muhabirlik ilişkilerinin bulunmamasından kaynaklanan sorunlar,
- * Lojistik Pahalılık,
- * Gümrüklerde Referans Fiyat Uygulaması,

- × Enerji Kısıtlaması,
- × Siyasi Ekonomik istikrarsızlık,
- × Dolandırıcılık, Güvenlik,
- × İkili Anlaşmaların Eksikliği,
- × Ulaşım.

Kısacası kıtadaki gerek siyasi gerekse altyapı ortamı istikrarsızlığa sebep olmakta, bu istikrarsızlık da iş adamlarının hesaplarına uymamaktadır. Bundan dolayı istikrarın olduğu Avrupa'ya yönelimin daha fazla olduğunu görmekteyiz.

Afrika'da yapılan faaliyetlere bakıldığında TİKA'nın ön planda olduğunu görmekteyiz. Özellikle inşaat kanalı ağırlıklı kalkınmaya destek için yaptığı yardımlar büyük bir kısmını oluşturmaktadır. TİKA tarafından 2010 yılında , 22 Afrika ülkesinde toplam 70 proje sonuçlandırılmış olup, diğer kamu kurumlarının projeleriyle birlikte SAGA'ya yönelik 2010 yılı için resmi kalkınma yardımlarının toplamı 39.9 milyon ABD Doları olarak kaydedilmiştir.

Türkiye'nin bugüne kadar Sahra Altı Ülkeleriyle Yapmış olduğu ekonomik ve ticaret anlaşmaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.⁹⁷

ANLAŞMANIN ADI	Resmi Gazete Tarih / Sayısı
Türkiye-Angola Ticari, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	16.02.2011 / 7848
Türkiye- Benin Ticari, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Botsvana Genel İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Botsvana Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Botsvana Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	21.11.1990 / 20702
Türkiye- Burkina Faso Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Burundi Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Cape Verde Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Cibuti Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	04.09.1989 / 20272
Türkiye- Çad Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	31.03.2000/24006
Türkiye- Eritre Ticaret, Sanayi ve Teknik İşbirliği Anlaşma Protokolü	31.05.1998 / 23358
Türkiye- Etiyopya Ekonomik ve Teknik İşbirliği ve Ticaret Anlaşması	23.11.1993 / 21767
Türkiye- Fildişi Sahili Ticaret Anlaşması	
Türkiye- Fildişi Sahili Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	29.05.2008/26890
Türkiye- Gabon Genel Ticaret, Ekonomik, Kültürel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	03.04.2005/25775
Türkiye- Gambiya Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	14.02.1989 / 20080
Türkiye- Gana Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	01.08.1997 / 23067
Türkiye- Gine-Conakry Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	02.05.1997 / 22977
Türkiye- Güney Afrika Cumhuriyeti Ticaret ve Ekonomik İşbirliği	01.05.2007 / 26509
Türkiye- Kamerun Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	04.09.2002 / 24866
Türkiye- Kenya Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	24.06.2007 / 26562
Türkiye- Kongo Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	14.04.2004 / 25433
Türkiye- Kongo Demokratik Cumhuriyeti Ticaret Anlaşması	
Türkiye- Lesoto Krallığı Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	

⁹⁷ T.C Ekonomi Bakanlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Resmi Sitesi (Erişim Tarihi 10.06.2013)
<http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=134405F3-D8D3-8566-4520CAF960A1FF86>

Türkiye- Liberya Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Madagaskar Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	04.07.2007 / 26572
Türkiye- Malavi Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Mali Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	19.12.1999 / 23911
Türkiye- Moritanya Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	04.07.2007 / 26572
Türkiye- Mozambik Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Namibya Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye - Nijerya Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	31.01.1987/19358
Türkiye- Orta Afrika Cumhuriyeti Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Sao Tome ve Principe Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Senegal Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	05.02.1993 / 21487
Türkiye- Seyşeller Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Sierra Leone Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	28.11.1979 / 16823
Türkiye- Somali Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	24.06.1982 / 17734
Türkiye- Tanzania Ticari İşbirliği Anlaşması	
Türkiye- Uganda Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	02.04.2005 / 25774

Aynı şekilde Türkiye'nin Kuzey Afrika Ülkeleriyle yapmış olduğu anlaşmalar aşağıdaki tabloda verilmiştir.⁹⁸

ANLAŞMANIN ADI	Resmi Gazete Tarih / Sayısı
Türkiye-Ürdün Ticaret Anlaşması	10.04.1981 / 8/2441
Türkiye-Lübnan Ticaret, Sınai, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması	07.01.1992/91/2509
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Lübnan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Teknik Düzenlemeler, Standardizasyon, Metroloji, Akreditasyon ve Uygunluk Değerlendirmesi Alanlarında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı	9.9.2009/27344
Türkiye-Suriye Teknik ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	17.02.2011 / 27849
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İsrail Devleti Hükümeti Arasında	4.9.2009/27339

⁹⁸ T.C Ekonomi Bakanlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Resmi Sitesi (Erişim Tarihi 10.06.2013) <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=134405F3-D8D3-8566-4520CAF960A1FF86>

Standardizasyon, Uygunluk Değerlendirmesi ve Metroloji Alanında İşbirliği Anlaşması	
Türkiye-İran Ticaret Anlaşması	11.06.1997 / 23016
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bahreyn Devleti Hükümeti Arasında Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması	08 Mart 1990/20455
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşik Arap Emirlikleri Hükümeti Arasındaki Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	07 Ekim 1984 / 18538
Türkiye-Katar Arasında Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	3 Mayıs 1985/18743
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kuveyt Devleti Hükümeti Arasında İmzalanan Ticaret Anlaşması	16 Mart 1998 / 23288
Türkiye Cumhuriyeti ile Suudi Arabistan Arasında Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	07 Kasım 1974 / 14942
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Yemen Cumhuriyeti Arasında Ticari, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	05 Ocak 1992 / 21102
Türkiye- Cezayir Ticaret Anlaşması	29.11.1979 / 16824
Türkiye- Cezayir Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anl.	28.12.1983 / 18265
Türkiye- Fas Ticaret Anlaşması	05.09.1972 / 14297
Türkiye- Fas Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	14.08.1984 / 18489
Türkiye- Libya İktisadi İşbirliği ve Ticaret Anlaşması	26.09.1975 / 15368
Türkiye- Libya Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	13.05.1975 / 15235
Türkiye- Libya Ticaret Anlaşması	28.08.1997 / 23094
Türkiye ile Libya Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	08.04.2011 / 27900
Türkiye- Mısır Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	28.09.1994
Türkiye- Mısır Ticaret Anlaşması	07.01.1997
Türkiye- Sudan Ticaret Anlaşması	13.11.1980 / 17159
Türkiye- Sudan Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	23.09.1982 / 17821
Türkiye- Tunus Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	24.02.1993 / 21506

Bu anlaşmalar ve ikili ilişkiler çerçevesinde Türkiye'nin Afrika Kıtası Ülkeleri ile 12 yıllık ihracat ve ithalat rakamları aşağıda verilmiştir.⁹⁹

⁹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı Resmi Sitesi (Erişim Tarihi 13.06.2013)
<http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=7145D543-D8D3-8566-4520DFB6CC4A86BA>

GENEL İHR. TOPLAMI	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>AFRİKA</i>	1.373	1.521	1.697	2.131	2.968	3.631	4.566	5.976	9.063	10.180	9.283	10.334	13.357
Kuzey Afrika	1.087	1.150	1.267	1.577	2.203	2.544	3.097	4.030	5.850	7.445	7.025	6.701	9.444
Diğer Afrika	285	371	430	554	765	1.087	1.469	1.947	3.212	2.735	2.258	3.633	3.913
GENEL İTH. TOPLAMI	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>AFRİKA</i>	2.714	2.819	2.696	3.338	4.820	6.047	7.405	6.784	7.770	5.700	6.414	6.767	5.922
Kuzey Afrika	2.257	2.115	2.138	2.519	3.231	4.212	4.878	3.616	5.267	3.542	4.306	3.342	3.308
Diğer Afrika	457	704	558	820	1.589	1.835	2.526	3.168	2.503	2.158	2.108	3.425	2.613

3.3 Türkiye'nin Afrika Üzerindeki Yumuşak Gücü

Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinin uzun bir geçmişi olmasına karşın, Türk kamuoyunun bir bütün olarak Afrika hakkında fazla bir bilgisi olmadığı gözlemlenmektedir.¹⁰⁰ Afrika denince akla yırtıcı hayvanların bulunduğu, safari yapılan ve hırçın doğa koşullarının ve insanların hakim olduğu bir kıta şeklinde algılama olduğu görülmektedir. Bu algıya sahip insanların hala bulunduğu ülkemizde gerek medya gerekse spor dallarının etkisiyle azaldığı inkar edilemez. Ne oldu da Afrika'yı yakından tanıma ihtiyacı hissettik?

Bu soruyu cevaplamak için 1990 dönemi öncesi ve sonrası Türkiye – Afrika ilişkilerini incelemek ve anlamak gerekmektedir. Bu iki dönemdeki keskin farklılıklar Türkiye'nin dış politikasındaki değişimin ve yeni oluşumun göstergeleridir.

3.3.1 1990 Öncesi Türkiye

Batıcılık ve Statükoculuk Türkiye'nin 1990 öncesi Türk dış politikasını özetleyen iki kavramdır. Bu kavramları incelediğimizde Türkiye'nin o zamanın şartlarına en uygun olan hareket tarzının bu olduğunu söyleyebiliriz. Kurtuluş

¹⁰⁰ Hazar, a.g.e, s.117.

Savaşından çıkmış bir ülke, savaşın getirmiş olduğu ekonomik yıkımı dinamik etkilerle bertaraf etmek için gözünü karartmış genç bakış ve bunun karşısında her ne kadar kendini kanıtlamış olsa da açık verilmesini bekleyen dünyanın ileri gelen ülkeleri bulunmaktadır.

Kurulduğu andan itibaren yüzünü Batı'ya dönmeyi ve Batılı ülkelerle ilişkilerini geliştirmeyi ilk planda tutan Türkiye Cumhuriyeti için, İkinci Dünya Savaşı sonrası bağımsızlıklarını henüz kazanmış Afrika ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmek çok dikkate alınmıyordu. Bu dönemde, "ileri" Batı uygarlığının bir üyesi olarak kabul edilme yolunda çaba gösteren bir ülkenin yolunun, ilerleme sürecinde henüz "emeklemekte" olan bu ülkelerinkiyle çakışması çok zordu. Avrupa'yı yıkıma sürükleyen bu savaş sonrasında Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde ABD'den yardım almış, NATO'ya üye olmuş ve ABD'nin teşvikiyle Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da nüfuz kurmasını engellemeye yönelik olarak, Birleşik Krallık, İran, Irak ve Pakistan ile Bağdat Paktı adı altında bir güvenlik ve savunma örgütü kurmuş Türkiye, böylelikle 1950'ler boyunca Demokrat Parti (DP) hükümeti döneminde de Batı dünyasıyla yakınlaşırken, ısrarla Afrika ülkelerini görmezden gelmeye devam etmiştir.¹⁰¹ O dönemde, güvenliğini sağlamak için Batı ittifak sisteminde yer almak, Türk yetkililer için çok daha büyük önem taşımaktaydı.

Atatürk, Avrupa'nın yüzyıllar boyunca Türkleri dışlayıp kıtanın dışına atmaya çalıştığını bilerek yeni Türkiye'ye batılı bir yapı kazandırmanın adeta bir güvenlik gereği olduğu inancıyla hareket etmiştir. O'na göre Avrupa ancak benzerlik halindeki bir Türkiye ile bir arada yaşamaya razı olabilirdi. Atatürk savaş meydanlarında kazanılan zaferlerin tek başına bir anlamı ve değeri olmayacağına dikkati çeker: "Siyasi ve askeri zaferler ne kadar büyük olursa olsun iktisat zaferleriyle taçlandırılmazsa elde edilen zaferler sürüp gidemez az zamanda söner düşmanlara karşı en kuvvetli silahımız iktisat hayatındaki sağlamlık ve başarı olacaktır."¹⁰²

İşte bu şartlar altında Mustafa Kemal Atatürk, yara almış ama yıkılmamış koca bir milleti elinden tutup kaldırmak ve onu dimdik ayakta tutmak için batı profilini uygun görmüştür. İşte bu dönemde ve sonrasında yapılan düzenlemeler, çalışmalar sürekli olarak batıyı içermiş, doğal olarak odak noktası haline gelmiştir.

¹⁰¹ Elem Eyryce Tepeciklioğlu, "Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri", *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Bahar 2012, s.66.

¹⁰² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 2, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1961, s.436-437.

Bu batıcılık yaklaşımı Atatürk'ten sonra da aynı şekilde süregelmiş ve Avrupa dışındaki ülkeler veya kıtalarla ilgili ilişkiler ağırdan alınmış hatta bazen dikkate bile alınmamıştır. Bu konuda ihmal edilen kıtaların arasında Afrika başı çekmektedir. Afrika kıtası ülkelerinden Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da Afrika kıtasındaki ilk Türk Büyükelçiliğinin 1926'daki açılışı Afrika'ya olan ilginin tek göstergesi olarak tarihe geçmiştir. Türkiye'nin bundan sonraki adımları Avrupa'ya yönelik ve malesef onların isteği doğrultusunda gerçekleşmiştir. Avrupa, Türkiye'yi Ortadoğu'nun ve genel olarak islam aleminin temsilcisi olarak görmüş ve karşılıklı olarak yarar sağlamış, islam ülkeleri ve özellikle Afrika kıtası ülkeleri de Türkiye'yi hem müslüman hem de demokratik bir ülke olarak mercek altına almış, Osmanlı'dan gelen ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da devam eden sömürgecilik karşıtı özgeçmişini sayesinde sempatiyle yaklaşmıştır.

1990 öncesi Türk dış politikasının temel ilkelerinden diğerini de statükoculuk oluşturuyordu. Kelime anlamı olarak kurulu düzeni devam ettirme anlamına gelen Statükoculuk, aynı zamanda var olan dengeleri devam ettirme ve sahip olunan sınırları koruma anlamalarına da gelmektedir. Konumu itibariyle çok hassas bir coğrafyada bulunan Türkiye, birçok devletin çıkarları çerçevesinde odak noktasında yer almaktadır. Türkiye için oldukça önemli olan sınır güvenliği ve dış politikasında var olan dengelerin korunması, devamı, sonrasında ise lehine çevrilmesi öncelikleri arasında yer almaktadır. Mustafa Kemal Atatürk dış politikası her dönemde sahip olduğu sınırlardan memnun olup bunları değiştirme yoluna gitmemiştir. Siyasi anlamda tam manasıyla "irredantizm" karşıtı bir tavrı bulunmaktaydı.

İrredantizm, İtalyanca kökenli bir sözcük olup dil, din, soy ve kültür birlikteliği olduğu halde herhangi bir devletin sınırları dışında yer alan halk ile söz konusu devletin birleşmesi fikridir.¹⁰³ Ancak köken itibariyle negatif bir anlam boyutu vardır. Etimoloji sözlüğünde bu kavram, "Yabancı ülke topraklarındaki soydaşları gerekçe ederek yayılma siyaseti" olarak belirtilmektedir.¹⁰⁴ Genelde de siyasi alanda bu anlamda kullanılmaktadır. Bir devletin, kendi sınırına yakın yaşayan soydaşlarının oturduğu bölgeleri ilhak etme politikası olarak anlaşılması sözkonusudur. Atatürk, özellikle Orta Asya olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan Türkler için hiçbir zaman siyasi girişim yapmamıştır bu ülkelerdeki vatandaşları ile iletişimi kültürel düzeyden öte

¹⁰³ (Erişim Tarihi 30.04.2013) <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0rredantizm>

¹⁰⁴ (Erişim Tarihi 30.04.2013) <http://www.nisanyansozluk.com/?k=irredantizm>

bir boyutta olmamıştır. Komşularının güvenlik ve sınırlarına yönelik tehdit algılayacağı davranışlardan özenle kaçınmakla birlikte Türk vatandaşları ile ilgili her durumda statükocu imajına zarar getirebilecek hiçbir faaliyete girmemiştir.¹⁰⁵

Türkiye'nin Avrupa rüyası fanatizme dönüşmüş ve gözü başka birşey görmez olmuştur. Bu sayede tarihte birçok kapanmayacak yaralar açmıştır. Örneğin Türkiye, 1955 yılında toplanan Bandung Konferansı'nda Batı yanlısı bir tutum izlemiş ve bu tutum Üçüncü Dünya Ülkeleri ile olan ilişkilerinin uzun bir süre soğumasına neden olmuştur. Afrika'daki gelişmelere tümüyle ilgisiz kalmak veya tarihi boyunca sömürülmesine rağmen hala bakir kaynaklara sahip olan bu kıtayı bir grup geri kalmış ülkeler topluluğu olarak küçük görmek Türkiye için bir zaaf olmuş, bu zaafın sonucu olarak da Afrika ülkelerinin ağırlığını hissettirdiği BM Genel Kurulu'ndaki ilgili her kararda yalnızlık çekmeye mahkum olmuştur.¹⁰⁶ Bunun dışında Türkiye'nin, 1958 yılında Cezayir'in bağımsızlığını BM'de tanımama şeklinde bir tecrübesi de olmuştur. Fakat bu tür bir takım olumsuz adımlara rağmen Türkiye, genel olarak başta BM Örgütü çerçevesinde olmak üzere, Afrika ülkelerinin sömürgecilikten kurtulup bağımsız devletler olarak uluslararası topluma katılmalarını desteklemiş ve hükümet programlarında da Afrika'nın bağımsızlığından duyulacak memnuniyeti içeren maddelere yer vermiştir. Nitekim Ankara, bağımsızlık ilanlarında bu devletleri hemen tanıyarak diplomatik ilişkiler kurma yoluna giden ve bu kapsamda bazılarında büyükelçilikler, temsilcilikler açan ülke olmuştur.¹⁰⁷

3.3.2 1990 Sonrası Türkiye

Afrika Açılım Eylem Planı, Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerinde akla gelebilecek her alanda geliştirmeye yönelik önlemleri içermektedir. Planın hedefi Afrika ülkeleri ile ilişkileri geliştirerek ekonomik siyasal ve kültürel ilişkiler birlikteliği, beraberliği sağlamaktır. Bunun için yapılan planlar uzun ve kısa vadeli olarak ele alınmıştır. Bu da Afrika ülkeleri ile ilgili bu planlarda ne denli kararlı olduğunun göstergesidir. Bunun

¹⁰⁵ Ömer Göksel İşyar, *Karşılaştırmalı Dış Politikalar Yöntemler Modeller Örnekler ve Karşılaştırmalı Türk Dış Politikası*, Bursa, Dora Yayıncılık, 2009, s.512.

¹⁰⁶ Davutoğlu, a.g.e, s.208.

¹⁰⁷ Hazar, a.g.e, s.111.

için devlet veya bakanlıkların yanısıra en önemlisi özel sektörün ve kamuoyunun desteği gerekmektedir. Bu plan dahilinde yapılması gerekenleri inceleyecek olursak;

- Afrika ülkeleri ile Türkiye arasında yüksek düzeyli ziyaretlerin gerçekleştirilmesi,
- Çeşitli uluslararası örgütler içinde kıta devletleri ile temasların artırılması,
- İnsani yardımların yapılması,
- Afrika'daki diplomatik temsilciliklerin sayısının artırılması,
- BM'nin kıtaya yaptığı ekonomik ve teknik yardım programlarına katkı sağlanması,
- Ekonomik, teknik-bilimsel ve ticari işbirliği anlaşmalarının imzalanması,
- Teknik düzeyde bakanların ve uzmanların Türkiye'ye davet edilmesi,
- Afrika Kalkınma Bankası'na bağışçı ülke olarak üye olunması,
- Afrika İthalat-İhracat Bankası'na üye olunması,
- Karşılıklı iş adamları ziyaretlerinin ve iş konseylerinin tertip edilmesi ilkeleri kabul edilmiştir.¹⁰⁸

Türkiye, 1990 sonrası Sovyetler Birliği'nin yıkılışı ile ortaya çıkan ülkelerle yakın işbirliği arayışı içinde önce Orta Asya'ya önem vermiş, 2003 yılından sonra ise stratejik ağırlık noktası Ortadoğu'ya kaymıştır. Türkiye'nin dış politikada en önemli sorunu Soğuk Savaş sonrası yaşanan vizyonsuzluk ve mevcut uluslararası ortamın gereklerine uygun güç projeksiyonu geliştirememiş olmasıydı.¹⁰⁹ Dünya görüşü geleneksel devlet kurumlarından temelden farklı olan mevcut iktidar, kutuplaşma pahasına ülke içinde ve dışında kendi ideolojisine uygun bir düzen oluşturmak istemekteydi. Ancak, kurulmak istenen düzenle ilgili ne hedefler gerçekçidir ne de bu hedeflere ulaşacak amaç-araç dengesi vardır. Bu nedenle, yaratılan krizlerden bir sonuç alınamamakta, ülke içinde kutuplaşma kritik bir safhaya gelirken dışarıda ise rasyonel olmayan politikalar nedeni ile sürekli askeri senaryolarla karşı karşıya kalınmaktaydı. Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası diğer önemli bir sorunu da dış politikasının 'çıkar' odaklı değil, 'güvenlik' odaklı olması nedeni ile reaktif ve daha çok sert güce dayanmasıydı. Son yıllarda 'yumuşak güç' kavramı sık sık gündeme

¹⁰⁸ Mehmet Seyfettin Erol, *Uluslararası Stratejik ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi*, (Erişim Tarihi 30 Aralık 2012) <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=844&cid=687&konu=0&bolge=12>

¹⁰⁹ Sait Yılmaz, *Türk Dış Politikası ve Ülke Savunması*, (Erişim Tarihi 24.03.2013) <http://usam.aydin.edu.tr/analiz/turk-dis-politikasi-ulke-savunmasi.pdf>

getirilmekle beraber, bu kavram pasif yönü ile ele alınmakta, gerçek bir yumuşak güç kurgusu ihtiyacı devam etmekteydi. Aynı şekilde 'kamu diplomasisi' kavramı da pasif yönü ile 'ülkenin hikâyesinin anlatımı' olarak anlaşılmaktadır. Irak'ın kuzeyinde ABD ile girişilen çarpık ilişkiler sonucu, buradaki ülke çıkarlarının PKK ile mücadeleye ve bu mücadelenin de ABD'nin vereceği istihbarata ve yol haritalarına bağlanması, sadece terör örgütünün yeniden canlanmasına değil, terör örgütü yandaşlarının da çığ gibi çoğalmasına ve terörle mücadelede psikolojik eşğin kaybedilmesine yol açmıştır.

3.3.3 Yapılan Yardımlar ve Sonuçları

Önce savaşın, sonra ise insani yardımın bir ülkeyi sömürmede nasıl kullanıldığı, pazara dahil edildiği ve ekonomik ve siyasi bağımlılığa karşı direncin nasıl kırıldığı en iyi Mozambik örneğinde görülmektedir.¹¹⁰ Milli Mozambik Direnişi ya da Renamo¹¹¹, Mozambik'e karşı 1981-1990 yılları arası günümüzün küresel savaşlarının tüm önemli öğelerini içeren bir savaş verdi. Önce ülkenin üretimi baltalanmış, sonra kıtlık geçen insanlara gıda yardımı adı altında kendi stoklarındaki malzemeleri vererek bağımlılık yaratılmış, daha sonra kendi kararlarını kendileri almasınlar diye karar alma yetkisini devletten STÖ'lere geçirilmiş, en son olarak da sözde "barış" şartlarını kabul edilmesi için baskı yapılmıştır. Yardım adı altında yapılan bu uygulama Amerikan tarım ticaretinin en büyük kaynağını oluşturmuştur. Çünkü önce fazlalıklarından kurtulmuş sonra yardım edilen ülkenin ithal gıdaya bağımlı hale gelmesinden dolayı kar ederek çifte kazanç elde etmiştir.¹¹²

Buradan da anlaşılacağı üzere bir ülkeye yapılan gıda yardımları, o ülkenin ekonomik ve siyasi durumunu baltalamaktan başka bir işe yaramamaktadır. İşte buradan yola çıkarak Afrika kıtası ülkeleri'ne yapılan yardımları bu ölçekte değerlendirmemiz daha uygun olacaktır.

Türkiye'nin Afrika kıtası ülkelerine yapmış olduğu yardımların çoğunun inşaat sektöründe olduğunu bir önceki konuda belirtmiştim. Bunun sebebinin oradaki altyapı

¹¹⁰ Silvia Federici, "Savaş, Küreselleşme ve Yeniden Yapılanma" (Ed. Bülent Aras, Kenan Dağcı, Hasan Selçuk) *Yeni Yüzyılda Afrika/Güvenlik Siyaset, Ekonomi*, Tasam Yayınları, İstanbul, Kasım 2005, s.164.

¹¹¹ RENAMO, tam adı *Mozambik Ulusal Direnişi*, Mozambik'te bir siyasi parti. 1975'lerin sonlarından 1992'ye kadar Mozambik hükümetini devirmek için mücadele eden bir gerilla örgütüydü.

¹¹² Federici, a.g.e, s.164.

ve istikrarsız tutum olduğunu dile getirmiştım. Hastane, okul, destek merkezleri vs. gibi tesis yardımlarının üretime herhangi bir etkisi olmayacağı gibi aksine istihdam sağlaması Türkiye'yi bu diğer "yardım" adı altında sömürmeye devam eden ülkelerden ayırmak için yeterlidir.

ABD'nin Afrika kıtası üzerine düşmesindeki asıl sebep Çin'in, bu kıtadaki 54 ülkeden 49'u ile siyasi ve ekonomik ilişkisinin olmasından kaynaklanabilir mi ?

Bu, Çin'in dünya ticaretine ve doğal olarak ekonomisine damga vurmasının sebeplerinin arasında yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kısacası tüm dünya ülkelerinin Afrika kıtası üzerine düştüğü günümüzde Türkiye, temiz geçmişinden gelen avantajını iyi kullanmalı, kıtada adından bahsedilen ve güvenilenler arasında yer almalıdır. Bunu yaparken de kıtada bulunan ülkelerin geçmişten günümüze kadar gelen yaşamışlıklarını ve sahip oldukları değerleri bilmeli ve onlara paralel olarak hareket etmelidir.

4 .SONUÇ

Devletler, artık dış politikalarında yumuşak gücün gerekliliğine yeterince tanık olmuşlardır. Günümüzde yumuşak gücün siyasi, ekonomik ve askeri açıdan etkileri bir ülkenin değişilmez gücü olduğunun kanıtıdır. Bu gücü Atatürk “Yurtta Barış Dünyada Barış” doktriniyle kurmuş olduğu Cumhuriyetin temellerine kazımış ve aradan yıllar geçmesine rağmen çağın gücü ve politikasına öncülük etmiştir. Atatürk’ün bu tespitinin ne kadar doğru olduğunu günümüz dış politikasında bile görmekte fakat sonuçlarını almak konusunda sıkıntılar yaşamaktayız.

Türkiye’nin yumuşak gücü potansiyelinin olduğunu fakat bunun tam anlamıyla farkında olmadığından kullanmak konusunda sıkıntılar yaşadığı sonucuna varmış bulunmaktayız. Doğu ve Batı arasındaki gelgitlerin yumuşak gücünü etkileyecek sonuçlar doğurduğunu bunun sebebinin de dış politikadaki tutarsızlıktan kaynaklandığını görmekteyiz.

Diğer önemli bir sonuç ise Türkiye’nin Afrika Kıtası ülkelerine en yakın ülke olarak yumuşak güç potansiyeli en fazla ülkedir. Bu sonuç barışçıl tarihi, sömürgeye karşı savaşı, irredentatizme karşı duruşu ve çıkar gözetmeksizin yardıma koşmasının diğer ülkelerle kıyaslama yapılması durumunda ortaya çıkmıştır. Bu yardımlar da incelendiğinde Türkiye’nin “teşvik”, diğer birçok ülkenin ise “bağımlılık” için yaptığı anlaşılmaktadır.

Türkiye - Afrika Kıtası ülkeleri arasındaki ilişkiler dönem dönem incelendiğinde aralarında uçurumlar göze çarpmaktadır. Özellikle 1990 sonrası ve öncesi olarak incelenen bu çalışmada soğuk savaşın etkilerinin Türkiye’yi dış politikasında yumuşak güç kazanımlarından ziyade güvenlik arayışlarına sevkettiği gözlenmiştir. Özellikle Afrika ile yakınlaşmaların miladının 2005 yılında ilan edilen “Afrika Yılı” ile değil, daha öncesinde 1998’de “Afrika Açılım Eylem Planı” ile olduğu kararla, imzalanan belge ve kabul edilen ilkelerin incelenmesi sonucunda varılmıştır.

Türkiye’nin yumuşak güç potansiyelinin olduğu fakat henüz nasıl kullanılması aşamasında sorunlar yaşandığı sonucu ortadadır. Türkiye bu resmi görebilmekte ve elindeki potansiyeli daha iyi kullanmak zorundadır. Özellikle Afrika kıtası ülkeleri ile birlikteliğine devam etmeli, ilişkilerini daha da sıklaştırmalı geçmişte yaptığı hataları

yapmamalıdır. Geçmişte yapmış olduğu hataların telafisinin ne kadar zor olduğunun dersini almış bir ülke olarak aynı hatalara tekrar düşmemelidir.

Türkiye'nin coğrafi konumu itibariyle Afrika Kıtası Ülkeleriyle herhangi bir kara sınırı bulunmamaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi ülkeler arasındaki gerilimi tırmandıran ve birbirlerine düşmesine sebep olan sınır kavgaları, sürtüşmeleri veya ihlalleri tarihi boyunca yaşanmamıştır. Öte yandan batı ülkeleri sömürgeleri sayesinde sınır komşusu olmuş bu sürtüşmelere dahil olmuş hatta diğer sömürge ülkeleriyle bile karşı karşıya geldiği anları görmekteyiz. Türkiye bu konudaki kozunu kaybetmemeli ve çekim gücünü bu "tarihten gelen barış yanlısı" prensibiyle sağlamalıdır.

Ekonomik açıdan çok zengin kaynaklara (uranyum, altın, demir, petrol, boksit, platin) aynı zamanda en verimli tarım arazilerine sahip olan Afrika'nın ihtiyacının ekonomik yardımlar değil kaynakların uygun şekilde yönetilmesi olduğu bilincine varılmalıdır. Türkiye bu bilinçle yaklaşmalı, geçmişten gelen duruşunu bu şekilde sergilemeye devam etmelidir. Bandung ve Cezayir gibi olaylardan ders çıkarmalı ve Afrika'nın herhangi bir küresel oluşumun parçası olmayacağını "bağlantısızlık" politikasındaki hassasiyetini bilerek ortak projeler geliştirirken seçici olmayı bilmelidir. Türkiye üzerine yapışmış olan batının ileri karakolu yaftasından bir an önce kurtulmalı, doğu ile batı arasındaki köprü konumundaki "model ülke" olarak belleklere kazınmalıdır. İşte bunun başarılması için askeri veya ekonomik gücün tek başına yeterli olmayacağını farkında olarak yumuşak gücün de üzerine düşmeli ve etkisini hafife almamalıdır. Yumuşak gücün etkili olduğu kadar daha kalıcı, uzun ömürlü olacağını bilerek kaynaklarını ona göre yönlendirmelidir. Türkiye, bu zamana kadar olan entegrasyonlar girişimlerinde almış olduğu sonuçları değerlendirildiğinde gelmiş olduğu konuma yumuşak gücü sayesinde ulaştığı görülmektedir. Tarihte yapmış olduğu hataları tekrar etmemeli ve daha sağlam temeller üzerine kurulu entegrasyon çalışmalarına imza atmalı ve hatta bu sayede yumuşak gücüne başkalarını da dahil etmelidir.

Sanat, medya, sağlık, eğitim vs gibi birçok yumuşak güç ögesinin etkili şekilde kullanıldığı günümüzde Türkiye, bu alanlarda yapılan bütün istatistikleri değerlendirmeli ve yumuşak güç politikasını ona göre şekillendirmelidir. Üzerinde yaşamış olduğu coğrafyanın ve bunun neticesindeki getiri ve tehlikelerinin farkında olup ilişkilerini ve diplomasisini buna göre değerlendirmelidir.

Yumuşak gücü, askeri veya ekonomik gücün sonucu olarak görmek kimilerine göre (Gallorotti ve Lee) doğrudur. Fakat şu unutulmamalıdır ki zoraki uygulamalar kalıcı olamaz. Burada kalıcı olan insanların duygularını kalbini kazanarak cazibe oluşturmaktır. Bu cazibe sayesinde ekonomi de askeri güç de elde edilecektir. Türkiye geçmişten günümüze gelen cazibesi sayesinde hem askeri gücünü hem de ekonomik gücünü geliştirebilmelidir. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin konumu itibarıyla siyasi ve sosyal kriz ve tehditlerden etkilenmeyen, sağlam temellere dayalı güçlü bir ekonomiye sahip olması gerekmektedir. Bu sayede ülkemizin diğer ülkeler nezdinde fakir ülke imajı değiştirilmelidir. Genç ve girişimci bir Türkiye sağlam bir ekonomiyle sahnelere çıkmalı ve cazibesindeki ülkelere örnek olarak öncülük etmelidir. Türkiye, çağımızın gücü olan yumuşak gücü bir sonraki aşamasına geçmeden önce yakalamalı ve evrimini yakından takip etmelidir. Bunu yaparken bütün kanalları kullanmalıdır. Bu kanalları kullanırken ülke olarak teşviklerde bulunmalı ve destek olmalı, bu bilincin millet olarak benimsenmesi için kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Alphan, Melis: “Türkiye’nin Yumuşak Gücü:Dizileri”, **Hürriyet**, 8 Aralık 2011.
- Aras, Bülent; Dağcı Kenan; Selçuk Hasan: **Yeni Yüzyılda Afrika/Güvenlik Siyaset, Ekonomi**, İstanbul,Tasam Yayınları, Kasım 2005.
- Arı, Tayyar: **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1999, s.191.
- Arı, Tayyar: **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, İstanbul, Alfa, 2.Baskı, 2002, s.163.
- Ataöv, Türkkaya: “Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları**, No:383, Ankara, 1975 s.16.
- Bayraktar, Zülfikar: **Türkiye'nin Balkanlar'daki Yumuşak Gücü Türk Kültürü**, 2012 (Erişim) http://www.karam.org.tr/Makaleler/1349847497_bayraktar.pdf, 22 Mart 2013.
- Benli Altunışık, Meliha: “Türkiye’nin Ortadoğu’daki ‘Yumuşak Gücü’ ve Önündeki Engeller”, **TESEV**, Temmuz 2011.
- Boztaş, Asena:“Türkiye’nin Afrika İle İlişkilerinde Proaktif Politikalarının Teorik analizi: Konstrüktivist Teori,Eleştirel Teori ve Uluslar arası Toplum Teorisi”,**Dumlupınar Dergisi**, Sayı:31, Aralık 2011.s.144.
- “Buğday Başağından Arı Kovanına İşimiz Kalkınma!”, **TİKA Dünyası**, Süreli Yayın, Sayı:2, 2012, s.37.
- Çakmak, Haydar: **Türk Dış Politikası (1919-2012)**, Barış Platin Kitap, Ankara, 2012, 2.baskı, s.732.
- Davutoğlu, Ahmet: **Stratejik Derinlik**, 74. Baskı, İstanbul, Küre Yayınları, 2011, s.16-208.
- Doster, Barış: **Atatürk, Türk Dünyası ve Mazlum Milletler**, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayıncılık, 2004.
- Duran, Burhanettin: “Türk Dış Politikası Ortadoğululaşıyor mu?”, Ed. Kemal İnâat vd., **Ortadoğu Yılığ 2008**, İstanbul, Küre Yayınları, 2009, s.385-403.
- Erol, Mehmet Seyfettin; Altın, Ahmet Said: “Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine Ortak Gelecek- Etkinlik Arayışları”,**Türk Dış**

Politikasında Güvenlik Arayışları(Ed. Mehmet Seyfettin Erol, Ertan Efeğil), Ankara, Barış Platin Yayınları, 2012, s.229.

- Erol, Mehmet Seyfettin; Efeğil, Ertan: **Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları**(Ed. Mehmet Seyfettin Erol, Ertan Efeğil),Ankara, Barış Platin Yayınları, 2012, s.208-229.
- Erol, Mehmet Seyfettin; “Necmettin Erbakan’ın Dış Politika Felsefesi”, **Türk Dış Politikası (1919-2012)**(Ed.Haydar Çakmak), Barış Platin Kitap, 2012, 2.baskı, Ankara s.595.
- Eyrice Tepeciklioğlu, Elem: “Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, Bahar 2012, s.66.
- Federici, Silvia:“Savaş, Küreselleşme ve Yeniden Yapılanma”, **Yeni Yüzyılda Afrika/Güvenlik Siyaset, Ekonomi**(Ed.Bülent Aras, Kenan Dağcı, Hasan Selçuk),Tasam Yayınları, İstanbul, Kasım 2005, s.164.
- Gallarotti, Giulio: “Soft Power: What it is, Why it’s Important and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used”, **Journal of Political Power**, Vol:4, Issue 1, 2011.
- Hazar, Numan: **Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye – Afrika İlişkileri**, Yeni Türkiye Yayınları, Şubat 2003, s.30 .
- Hazar, Numan: “Türkiye’nin Afrika’ya Açılımı”, **Stratejik Analiz**, Sayı:99, Temmuz, 2008.
- İşyar, Ömer Göksel: **Karşılaştırmalı Dış Politikalar Yöntemler Modeller Örnekler ve Karşılaştırmalı Türk Dış Politikası**, Bursa, Dora Yayıncılık, 2009, s.512.
- Jackson,Richard L.:**The-Non-Aligned, The UN and the Superpowers**,New York, Praeger, 1983
- Kavas, Ahmet: “İç Savaşlardan Bütünleşme Hareketlerine ve Kalkınma Hamlelerine Afrika’nın Yeniden Dönüşümü”, **Avrasya Etüdüleri Afrika Özel Sayısı**, TİKA Süreli Yayınları, Yıl:17, Sayı:40, 2011/2, s.12-22.
- Keyman, Fuat: “Globalization, Modernity and Democracy Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond”, **Perceptions**, Autumn-Winter, Vol.XV, No.3-4, s.1-20.
- Kirişçi, Kemal:“Turkey’s ‘Demonstrative Effect’ and the Transformation of the

- Middle East”, **Insight Turkey**, cilt.13, sayı 2, 2011, s.33-55.
- Lee, Geun: “A Theory of Soft Power and Korea’s Soft Power Strategy” **The Korean Journal Of Defense Analysis** Volume 21, Issue 2, 2009, s.1-6.
 - Monocle, issue 59, vol.6, December 2012 / January 2013.
 - Nicolson, Harold: **Diplomasi**, Çev: Mete Engin, İstanbul, Altın Kitaplar, 1970
 - Nye, Joseph: **Bound to Lead: The Changing Nature of American Power**, Basic Books, New York, 1990.
 - Nye, Joseph: **Amerikan Gücünün Paradoksu**, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003.
 - Nye, Joseph: “Soft Power: The Means to Success in World Politics”, **Public Affairs**, March 16, 2004.
 - Nye, Joseph: **Yumuşak Güç**, Çev. Rayhan İnan Aydın, Ankara, Elips Kitap, 2005.
 - Nye, Joseph: “The Rise Of The China’s Soft Power”, **Wall Street Journal Asia**, December 29,2005.
 - Nye, Joseph: “Think Again:Soft Power” **Foreign Policy**, February 23, 2006
 - Oba, Ali Engin: “Türkiye’nin Afrika Politikası Etkinleşirken”, 25 Ağustos 2008 (Erişim)
http://www.tasamafrika.org/index.php?option=com_content&view=article&id=227%3Atuerkiyenin-afrika-politikas-etkinleirken&catid=69%3Amakaleler&Itemid=159&lang=tr, 25 Aralık 2012.
 - Padnore, George: “Africa, Britain’s Third Empire”, London, 2005.
 - Sönmezoğlu, Faruk: **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1995, s.137-290.
 - Şahin, Mehmet: “Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları ve Yumuşak Güç Unsuru Olarak Entegrasyon Girişimleri”, **Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları**(Ed. Mehmet Seyfettin Erol, Ertan Efeğil), Barış Platin Yayınları, Ankara, 2012, s.208.
 - TBMM Gizli Celse Zabıtları, İş Bankası Kültür Yayınları, Cilt 3, Ankara, 1985, s.6.
 - Tepebaş, Ufuk: **Büyük Güçler ve Afrika**, İstanbul, Tasam Yayınları, 2010. s,10-28.

- Tepebaş, Ufuk: “Türkiye’nin Afrika Açılımı ve Türkiye Afrika İşbirliği Zirvesi”, **TASAM**, (Erişim) http://www.tasamafrika.org/index.php?option=com_content&view=article&id=251%3Atuerkiyenin-afrika-acilm-ve-tuerkiye-afrika-birlii-zirvesi&catid=69%3Amakaleler&Itemid=159&lang=tr, 25 Aralık 2012.
- Tezcan, Ercüment: “Dönemin Dış Politika Sorunları”, **Türk Dış Politikası (1919-2012)**(Ed.Haydar Çakmak), Barış Platin Kitap, 2012, 2.baskı, Ankara s.732.
- “The Nigerian Guardian Editorial on Late Chike Obi”, **Nigerian Guardian Newspaper**, 27 Mart 2008, (Erişim)<http://aderinola.wordpress.com/2008/03/27/the-nigerian-guardian-editorial-on-late-chike-obi/>, 16 Aralık 2012.
- Vuving, Alexander L. “**How Soft Power Works**” September 3, 2009, (Erişim) <http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20A%20PSA%202009.pdf>, 22 Mart 2013, s.4-5.
- Yılmaz, Sait: “Yumuşak Güç ve Evrimi” , (Erişim) [http://usam.aydin.edu.tr/YUMUSAKGUCVEVRIMI\(4a4j\).pdf](http://usam.aydin.edu.tr/YUMUSAKGUCVEVRIMI(4a4j).pdf), 27 Kasım 2012.
- Yılmaz, Sait: **Akıllı Güç**, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2012, s.18.

İnternet kaynakları:

<http://www.beykent.edu.tr>: T.C Beykent Üniversitesi

<http://www.ekonomi.gov.tr>: T.C Ekonomi Bakanlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı

<http://www.eucentre.itu.edu.tr>: İstanbul Teknik Üniversitesi Avrupa Birliği Merkezi Erasmus Ofisi

<http://www.karam.org.tr>: Karadeniz Araştırma Merkezi

<http://www.mfa.gov.tr>: T.C Dışişleri Bakanlığı

<http://www.tasam.org>: Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi

<http://www.tsk.tr/> : Türk Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmay Başkanlığı

<http://www.tuik.gov.tr>: Türkiye İstatistik Kurumu

<http://www.tusiad.org.tr> : Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

<http://usam.aydin.edu.tr/>: İstanbul Aydın Üniversitesi Ulusal Güvenlik ve Strateji Uygulama ve Araştırma Merkezi

<http://www.usgam.com/tr/> : Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırma Merkezi

<http://apcss.org>: Asia- Pacific Center For Security Studies

<http://tr.wikipedia.org>

<http://www.milliyet.com.tr>